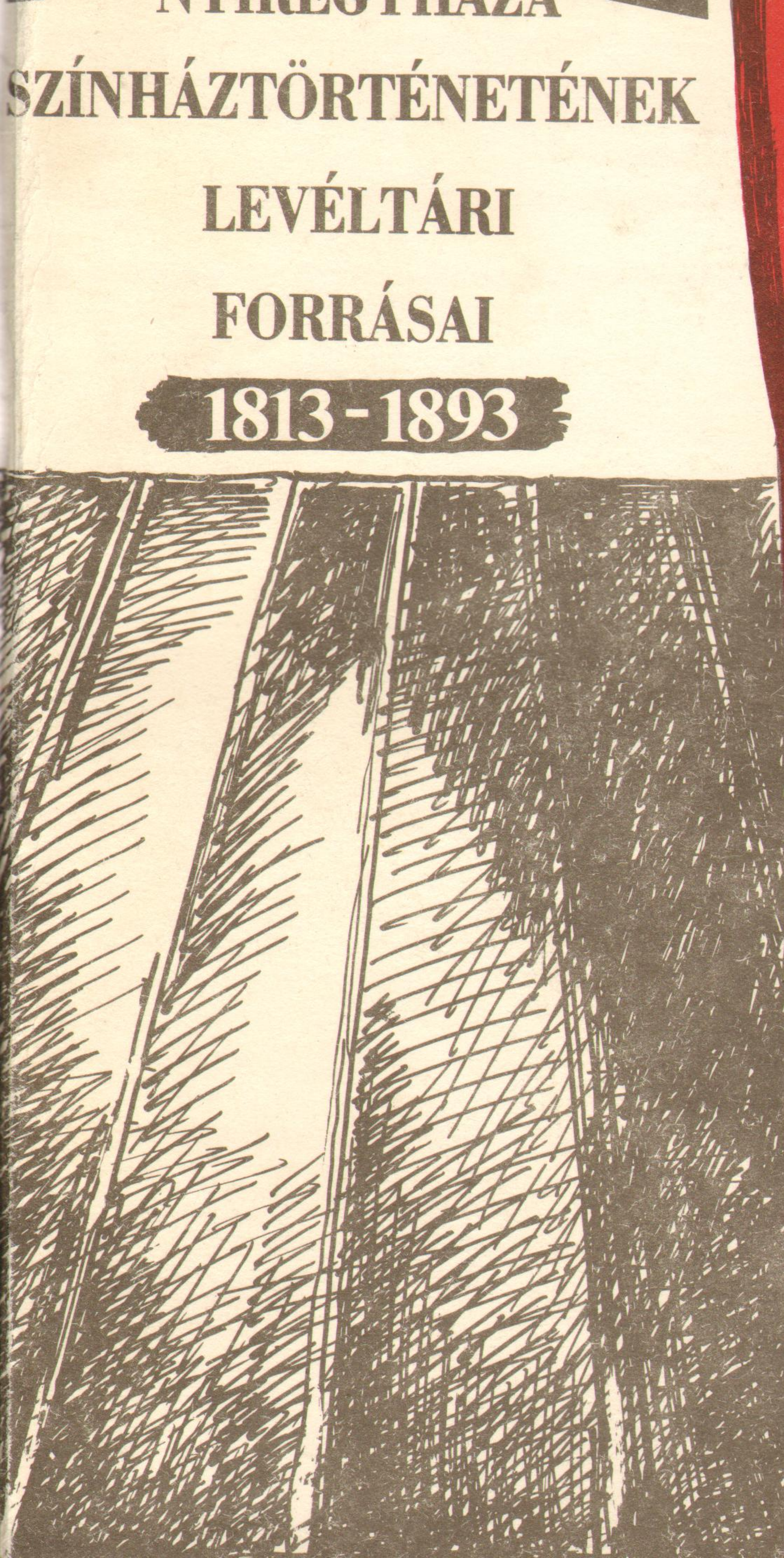
NYÍREGYHÁZA SZÍNHÁZTÖRTÉNETÉNEK LEVÉLTÁRI FORRÁSAI

1813-1893

NYÍREGYHÁZA SZÍNHÁZTÖRTÉNETÉNEK LEVÉLTÁRI FORRÁSAI

1813–1893

BUDAPEST, 1990

SZÍNHÁZTÖRTÉNETI KÖNYVTÁR 23.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltárban
végzett kutatások alapján
összeállította és a bevezetéseket írta
MARGÓCSY JÓZSEF

Lektorálta CSORBA SÁNDOR

Megjelent a "Kulturális és történelmi emlékeink feltárása,
nyílvántartása és kiadási program" támogatásával

Megyei Levéltár
Nyíregyháza
7661

ISSN 0586-3805

ISBN 963 7602 41-0

Kiadja a Magyar Színházi Intézet
Felelős kiadó Soóky Andrea mb. igazgató
Felelős szerkesztő Török Margit
Készült a Magyar Színházi Intézet Nyomdájában
Felelős vezető dr. Orbán György gazdasági igazgató

TÉMA-ÉS VÁROSTÖRTÉNETI ISMERTETŐ

Az 1813 - 1845. évek

Bevezetés

Ez az első fejezet a nyíregyházi hivatásos-vándor azínjátszásnak a levéltári iratokban nyomon követhető legrégibb, kezdeti szakaszával foglalkozik.

Először ismerteti az egész kiadvány előzményeit, a kutatás megindulását. Majd a legelső három évtized, az 1813-1845 közötti időkörben Nyíregyháza társadalmi és színházi életének körülményeit elemzi, eligazítást adva az adattárban közölt dokumentumok közötti tájékozódáshoz.

Egy olyan város, mint Nyíregyháza, amelyik a vándorszínészet korában már olyan példáját adta önállóságának és fejlődésképességének, mint az 1803-i, illetve 1824. évi örökváltság, amivel igen korán elszakította magát a földesúri kötöttségektől, és önálló kormányzatával, 1837-től privilegizált mezővárosként megtehette a polgári fejlődés felé az első lépéseket, hamarosan kapcsolatba került azokkal a színtársulatokkal, amelyek elsősorban Kassán, Miskolcon, Sárospatakon, Sátoraljaújhelyen már előzőleg vagy éppen akkoriban meg-megfordultak.

Így, amikor a Színháztörténeti Füzetek sorozatában megjelent olyan kiadvány, amelyik egyetlen város színháztörténe-

ténak levéltári forrásaival foglalkozik (Pifkó Péter: Esztergom színháztörténetének forrásai a Komárom megyei Levéltárban 1816-1944. Bp. Magyar Színházi Intézet 1983. 110 lap), Gyarmathy Zsigmond, a Szabolcs-Szatmár megyei Levéltár igazgatója is felvette munkatervébe egy hasonló kiadvány összeállítását, levéltára gazdag gyűjteményének anyagát használva alapul. Nem sokkal előbb készítettem egy rövid összefoglalást a nyíregyházi színjátszás történetéről, annak örömére, hogy városunkban, végre, önálló színtársulat vette birtokába az 1894-ben épített, Alpár Ignác tervezte kőszínháznak 1960-ban teljesen átépített, majd 1981-ben a folyamatos és igényesebb színjátszás számára is alkalmas kamaraszínház-jellegű épületet.

Mivel akkoriban egy nagyobb rendező-kutató munkámnak a végefelé jártam, vállalhattam, hogy a levéltári forrásokat meglehetős széleskörű kutatással összeállítom. Az 1986 januárjában elkezdett munkában Fazekas Rózsa és Henzsel Ágota levéltári kollégáim adták a legtöbb szakmai segítséget, László Géza csoportvezető pedig bizonyos áttekintésekhez nyújtott támogatást. Bodnár Sándor és Rostás Zoltán a központi nyílvántartások és a raktári valóság közt mindig előforduló hiátusok eltüntetésében segítettek: így juthattam váratlanul felbukkanó forrásokhoz, véletlenül található adatokhoz, dokumentumokhoz. Rostás Zoltán főleg a kiegyezés utáni időkre vonatkozólag látott el sok olyan dobozzal, kötettel, amelyek a hányatott életű levéltárban más anyagokkal keverve találhatók, és az ő rendezési munkájának finomítása során frissen váltak kutathatóvá, hozzáférhetővé.

A három évnél hosszabbra húzódott munka arról győzött meg, hogy városunk másfél évszázaddal ezelőtt élt felelős vezetői egyáltalám nem szabályozták pontosan annak a városi hatóságnak, tisztviselőnek a hatáskörét, aki a színházak, pontosabban a színjátszók ügyével foglalkozott. Így pl. arra, hogy a városban egy-egy jelentkező társulat játszhasson, olykor a főbíró ad engedélyt, máskor a rendőr alkapitány, de van úgy, hogy a szenátus (a belső tanács) vagy a sexaginta, a 60 tagból álló ún. városi közönség, tanács. És nem egyszer szinte valamennyien együtt és egyszerre foglalkoznak az üggyel, példát hagyván a bürokráciának akkor is fejlett fokáról. Ennek eredménye, hogy az itt következő adattárban egy-egy játszási engedéllyel, ide tartozó üggyel több fórum jegyzőkönyvében is találkozhatunk: olykor ugyanaznap, ugyanazzal az ügyszámmal, más fogalmazásban, olykor csak a határozattal, az ennek alapján elhatározott szöveggel, majd a leveleskönyvben, mint elküldendő fogalmazvánnyal stb. A sok bába közt elvész a gyerek példája aztán az, hogy pl. 1834 október-novemberében, amikor itt játszik Fejér Károly úr igazgatása alatt egy nemzeti színésztársaság, akkor Fejérnek erről a ciklusáról nem található jegyzőkönyvi, gazdasági határozat, engedély, attestáció, pedig biztosan itt voltak, hiszen a Honművész című folyóirat tájékoztatja olvasóit erről a tényről. A színházi rovatban Halomhegyi Pál több számban ismerteti Fejér társulatának nyíregyházi előadásait 1834. október 30. és november 9. között. A h é t előadás darabjai: Kisfaludytól a Kérők; A hajótörést szenvedők vagy az Atyai ház; Körnertől Zrí-

nyi Miklós halála; Ördögűző Fábián; Két magyar kapitány vagy a magyarok áldomása Pannónia meghódításáért; A politikus csizmadia; Moor Károly. (A kritika meglehetősen szigorú, egyik-másik alkalommal lesújtó. Újra közölve Belohorszky Ferenc két cikkében a Szabolcsi Szemle 1934. évfolyamának 2. illetve 4. számában a 49-51. és 126-7. lapokon. Lásd majd a 13. jegyzetet.)

Hasonlóképpen: a nyíregyházi evangélikus egyház kéziratos történetkönyvében az 1836. június 23.-i bejegyzés szerint egy nagyobb egyházi-világi gyűlés tagjai, dolguk végeztével, ebéd után a szomszéd Sóstóra kocsiztak, ahol az akkor itt mulató színésztársaság szabad ég alatt egy színdarab előadásával mulattatá a közönséget. A rendelkezésre álló, átnézett iratok alapján, n i n c s adat ekkor színjátszóknak itteni tartózkodásáról.

Mindezt annak illusztrálására említem, hogy az itt következő adattár egyáltalán nem vállalja azt a látszatot, hogy a Nyíregyházán megfordult színjátszótársulatok valamennyiéről tájékoztatást adna. Nem is vállalhatja, hiszen a levéltár írásainak évenkénti folyamatossága nem teljes, olykor meglehetősen hosszú időszakaszon iratai hiányoznak, elpusztultak az évtizedek mostoha viszonyai között. A már említett ügyrendi szabályozatlanságon kívül az is lehet ennek a pontatlanságnak az oka, hogy esetleg csak a hosszabb ideig itt tartózkodni kívánt társulatokról van írásbeli emlék, a néhány előadásra-estére jövő társulatok szóbeli engedélyt is kaphattak. De ez sem mentség: az adattárunkban rövid lejáratú szereplésről is van - többszörös - írásban is rögzített határozat. Az is bizonytalanságot kelt, hogy

olykor azért nem adnak engedélyt, mert egy másik társaság éppen itt van akkor, de máshonnan erről az itt időző társaságról semmi hírem nincsen. Olykor egy-egy társulati tagról állítanak ki bizonyságlevelet, de magáról a társulatról közelebbit nem tudok, hogy mikor jöttek, mentek stb.

Az adattárban kizárólag adminisztrative tudunk a színészekről, társulatokról: azok munkájáról általában semmi részletet nem kapunk. A távozáskor adott bizonyságlevelek, egy kivétellel, általánosságokat, szokásos fordulatokat tartalmaznak. Éppígy tájékozatlanok vagyunk az előadott darabokat illetően is: legfeljebb annyit tudunk, hogy erkölcsös darabokat játszottak. (Az egyetlen kivétel a 36. tételben.)

E fejezet első adata 1813-beli: a levéltári iratokban ekkor találkoztam a komédiás elnevezéssel. Ezért vettem fel, jóllehet a szövegből inkább arra kell következtetni, hogy nem színjátszó komédiás társaság előadásáról, hanem valamilyen magánnyos mutatványosról lehet inkább szó, afféle kötéltáncosról. A második adat is elüt a későbbiektől: ez egy asztalos-számla. Jelentőségét abban látom, hogy eligazít a színjátékok helyét illetően: a Nagyvendéglőnek, fogadónak nagytermérőI, táncszálájáról van szó, ahol a színészeknek alkalmi színpadot állítanak fel jövetelükkor. Ez a nagyvendéglő a mai Tanácsköztársaság téren, a Hősök szobra előtt terült el, kb. egy labdarúgópálya nagyságú telken. Maga az épület 1774-ben épült, 1888-ban leégett: éppen akkoriban szándékoztak lebontani és máshol újat építeni. Az első időkben 40 m hosszú, barokkhatású épület tervrajza is megmaradt: akkor 6 vendégszobája, 12 lóra és 10 kocsira szolgáló ál-

lása volt. (Lásd: Koroknay Gyula: Nyíregyháza művészettörténeti emlékei Nyh, 1971. pp. 15-16.) Az épület is kibővül: az idők folyamán csak a földszintessége maradt meg és a nádfedele, és az ablakain a rácsos díszítés és védőfelszerelés, az állása később kőből készült, és 100 ló befogadását is vállalhatta. Nagytermének díszítése, ékítése, karbantartása, a tükröknek és luszterek-
nek megújítása állandó programpontja a gazdasági tárgyú értekezleteknek a városházán. A földesúri időkben maga a város kezeli, a privilégium elnyerése után azonban már bérbeadják, s a kocsmáltatási joghoz hozzátartozik a nagyterem célszerű hasznosítása is. Ezért olvashatjuk, hogy a jelentkező társulatoknak csak a játszási engedélyt adja meg a tanács, mert a terem használatát illetően a bérlővel kell megegyezniük. Hasonló okokból mindig elutasítják a farsangra érkező társulatokat, mert akkor van a bálok ideje, és a városban ez az egyetlen olyan hely a szabadságharc előtt, ahol a nóbelbálok megrendezhetők: így a terem nem kapható meg bérbe. Óvatos városatyáink jellemző intézkedése, hogy a közben elkészült új városháza (a mostaninak előző, földszintes változata) épületébe n e m engedik be a színházat, mert a szép új épületet, a termet, az a közönség nyílván megrongálná.

Ennek az adattárnak az összeállításánál s az egész, tervezett munka elvégzése során ezentúl is fontos szempontunk, hogy a színháztörténeti, levéltári forrásoknak a várostörténeti tanulságait is szeretnénk levonni. Ez indokolja azt az eljárást, hogy az előkerült jegyzőkönyvi vagy levelezési szövegeket csak kivételes esetben kivonatolom, amikor a kacifántos fentebb stil

semmitmondó frázisai vannak többségben az adott helyen: egyébként szószerinti idézeteket hozok. Ilyenkor a fogalmazás egy-egy fordulata, az indokolás elősorolása, a hivatkozás meganynyi jellegzetes adatot tartalmaz akkori városi elődeink életéről, felfogásáról - olykor nem a legelőnyösebb oldalukról is. Jeles várostörténeti érdekessége és értéke az adattárnak az a hét tételben emlegetett tény, hogy 1828-1844 között nem egyszer német színtársulatok is jártak itt, olykor két hónapon át is. Városi polgárságunk alig van ebben az időben; egyelőre rejtély, hogy ily hosszú időn át, nem is egyszer, milyen városlakóknak tarthattak német színielőadásokat. (Az evangélikus templomban voltak ebben az időben német istentiszteletek!) Az is elgondolkodtató adat, hogy a 22. tételben a város nótáriusa azzal tér ki a játszási engedély megadása elől, hogy nagy a pénzszűke, ráadásul a meginduló tavaszi mezei munkák miatt a tanyákon elfoglalvák, nem érnek rá a városlakók. Vajon ez azt jelenti, hogy a bokortanyák lakói egyébként a színházat fenntartó közönség tagjai?

Megmutatkozik a város bürokratikus szűkkeblűsége, amikor a tüzelőhiányt szenvedő színészeknek nem hajlandó egy szekérke forgácsot adni, még pénzért sem, arra hivatkozással, hogy nincs(!) a városnak fája, forgácsa.... (28.tétel). (És ebből a szempontból érdekes a 37. tétel is.) Pifkó Péter említett összeállításából kitűnik, hogy nem ismeretlen az a szokás, hogy a huzamosabb ideig itt játszó társulatoktól legalább egy, a hatóság által kijelölt színdarabot, a megadott időpontban helyi szociális célokra játszanak. Ezt a szokást nálunk is bevezet-

ték: előbb a városi kórház, később a megyében először itt felállítandó kisdedóvó építése javára. (A 29. tétel, a svéd Pratte testvérek mesterséges színjátéka elsősorban ezért került ide, mert a minden bizonnyal sikeres működésük alapján begyűlt 80 váltóforint tisztajövedelmet először fordították a fenti indoklással közcélra.

Az adattár tájékoztatást ad arra, hogy kiknek az igazgatása alatt jártak erre társulatok. A játszó színészekről csak egyszer kapunk részletesebb névsort (15. tétel), egy adóslista kapcsán. (Ez utóbbi esetet visszhangja később majd egy újságcikkbe is belekerül. A megyei levéltáros, Gál István írta meg az igazgató kálváriáját a Nyírvidék 1926. március 9-i számában.) A művészi teljesítményekről hírt nem kapunk: ebben az időben Nyíregyházán nincs újság, amelyik figyelemmel kísérné az előadásokat. A fentebb említett Honművészbeli kritikák Budapesten jelentek meg. (Lásd erre a jegyzetek 13. tételét.)

Az 1853 - 1893. évek

Előljáróban

A második fejezet nyolc évi kihagyással követi az elsőt. Sajnos a közbeeső időből nem találtam olyan levéltári adatokat, amelyek a hivatásos-vándor színjátszásra vonatkozó adatokat tartalmaznak. (Mint ahogy az előző fejezethez 1813 előtti híradás sem került elő.)

Így e fejezet időköre 1853 és 1893 közé esik. A tulsó időpont már nem adathiányra utal, hanem színháztörténeti szempontból számít Nyíregyházán határpontnak. 1893-ban szűnik meg a fabódék-színkörök-arénák működése, s a következő év elejétől a színészek Nyíregyházán már kőszínházban működhetnek. Ez a helyzet már teljesen más szervezeti, fenntartási, szerződési lehetőségeket nyújt majd, mint az előző időszak/ok. Például: a színház épülete magánkézben van, a bérleti szerződést a részvénytársasággal kell megkötni, de a játszási engedélyek kiadása a városi magisztrátus hatásköre. Így az eddigi szerepek megoszlanak majd, az adminisztratív eljárások (és azok iratanyaga is) lényegesen eltérnek az eddigiektől. Ezen túl: az egyre inkább városiasodó, polgáriasodó útra térő városi lakosság viszonya is más lesz a színházhoz, a színészekhez. Ezért kellett itt megvonni a tárgyalás-bemutatás határát.

Két népszámlálás adata ide kívánkozik. Nyíregyháza lakossága 1857-ben 12 ezer, 1900-ban pedig 33 ezer; az első dátum

idején a népesség fele, a második időszakban pedig az egyharmada a környéki bokortanyák gazdálkodó népe. A többiek a városban laknak: egyre inkább városiasodni kívánó polgárok. Ehhez a nagy lehetőséget az 1858-ban megnyílt első vasútvonal és az ezzel járó hirtelen megnövekedett közlekedés, kereskedelmi forgalom adta. (Ezentúl 10-12 évenként újabb vasútvonalak csatlakozhattak a nyíregyházi állomáshoz.) Következett az algimnáziumnak 1861-től való újraindítása - felvidéki, magasabb kúltúráju városkákból jövő tanárokkal, a központosított igazságszolgáltatás megyei fórumának idetelepítése 1871-ben, s ez, a törvényszék mellett, ügyészséget, járásbíróságot, telekkönyvet és fogházat is jelentett; 1876-ban idehelyezik a megye székhelyét is a szomszédos Nagykállóból, majd a pénzügyigazgatóság is idetelepedik; egy kisebb, majd egy nagy laktanya építését követően nagyszámú katonaság is idekerül. Mindez a polgárság gyorsütemű gyarapodását jelenti, azokkal az igényekkel együtt, amelyeket más városokban - ahonnan idetelepedtek - megszoktak, illetve az itteni lakosok más, fejlettebb városokban, elsősorban Debrecenben vagy Miskolcon irígységgel tapasztalhattak. Mindezek nyomán tehát igyekeztek az amott, a városiasodás velejárójaként már tapasztalt intézményeket Nyíregyházán is meghonosítani.

A Bach-korszakban a folytatás még a régebbi időknek felel meg: többnyire esetlegesen kerülnek ide társulatok, szinte évenként más és más nevek, együttesek; a hatvanas években, a nemzeti felbuzdulás idején a nemes célokra régebben is megszerveződött <u>műkedvelő színjátszás</u> kap egyre fontosabb szerepet e téren a városban. Meglehetősen szigorú szervezeti rendben működnek

ekkoriban; később, a legtevékenyebb fiatalok - házasságuk vagy elköltözésük miatt történt - kiesése folytán a Kör élete nem folyamatos, de a következő évtizedben is vannak figyelemre méltó alkalmi felbuzdulásaik; egyik-másik tagjuk felkelti a hivatásos színészek figyelmét is (lásd pl. Eszéki Emma esetét (J-64). Bár a műkedvelők története nem tartozik feladatim közé, az nem tagadható, hogy sikereik, hatásuk a város társadalmi életében felkeltette, szélesítette azt az igényt, amelyik a városiasodás feltételeként fogalmazta meg a színház társadalmi szükségét. Szívmelegítő érzéssel olvashatjuk ma is Riszdorfer főjegyző által megfogalmazott javaslatot, amely a régi közóhajtás sürgető szavára készült, egy állandó színház felállítása érdekében (lásd az 50. tételt).

Az állandó melléknév értelmezése itt az, hogy olyan helyisége, épülete legyen a városnak, amelyikben állandóan - legalábbis áprilistól októberig - fogadhatja a színtársulatokat. Majd csak később, a kőszínház felépülése után társul ehhez az értelmezéshez az állandó színtársulat, a folyamatosan idetartozó művészegyüttes, amely szintén elengedhetetlen tartozéka egy magára adó, tekintélyes városnak. Egy ilyen, állandó társulatra azonban még egy évszázadot kellett várnia a nyíregyházianak.

Az aréna, színkör, fabódé és hasonló címszavak alatt ismert egykori épületek helyi történetét itt, előljáróban kell és lehet röviden áttekinteni, annál is inkább, mert az itt következő adattár szövegeiben, tételeiben az épületek keletkezési története, fenntartási gondjai csak a főtéma mellékes

kapcsolataként kerülhetnek bemutatásra. Ebben az időkörben két ilyen állandó színházépületben játszhattak a társulatok. A nagyvendéglőnek a mai Tanácsköztársaság téren levő Hősök szobra és az előtte levő park helyén egykor elterült udvarán 1872-74-ben, majd a következő évtől, két évtizeden át, a mai Szabadság tér északnyugati sarkában, a nagy művelődési központ melletti parkoló helyén: 1875-től 1893-ig. A következő tavasszal már ez utóbbit is lebontották, mert 1894 februárjában már megnyitották a kőszínházat. Ez a tény teljesen új fejezetet nyit a nyíregyházi színészet történetében: ezért is ez ennek a fejezetnek a túlsó időhatára.

Az egyik 1870-beli közigazgatási tanácsülésen (52. tétel) fájdalommal konstatálják a városatyák, hogy még nincs arénája a városnak. Ugyanakkor azonban az 1869.-i közóhaj megvalósítása érdekében, a kérvényező Miklóssy színigazgatót kötelezik, hogy egy előadást az itt létesítendő állandó magyar színház pénzalapjának növelésére köteles majd tartani (55. tétel).

Nem látható azonban túlságosan gyors haladás. Majd 1872 nyár elején tárgyalja a közigazgatási tanács (58. tétel), hogy Hubay Gusztáv és Sztupa Andor úgy kér a játszásra helyhatósági engedélyt, hogy nyári színkör felállítását is vállalnák. A további események röviden: a színigazgatók vállalkozási tervét két helybeli fakereskedő, Weinberger Bernát és Morgenstern Zsigmond valósítja meg, a megfelelő tervek és engedélyek jóváhagyása után. Augusztus 3.-án a színigazgató páros már el is kezdhette az előadásokat. A téli időszak elmúltával, 1873-ban Károlyi Lajos érkezik április végén, bár a tulajdonosok hajme-

resztő kapzsisága ingataggá teszi anyagilag a művészek vállalkozását (lásd: J-60). Távozásuk után a deszkabódé, amely a színészek régebbi otthonának, a nagyvendéglőnek egy labdarúgópálya nagyságú telkén fért el kényelmesen, a hatóságok a külső csíny hiánya és a tűzrendőri szempontok miatt betiltották. Amilyen gyorsan ment az előző évben a felépítés, olyan gyorsan javítják most ki a felsorolt hibákat, s 1874 elején újra játszhatnak - ismét Károlyiék - a megszépített arénában. De az újságok, majd a nyár végén ideérkező Mannsberger Jakab és társulatának tagjai is alkalmatlannak ítélik a gyors munkával javítgatott faalkotmányt; a nagy eső miatt pl. a teljesen át- és beázott arénából szeptember 13.-án az előadással a vendéglő nagytermébe kellett menekülnie színészeknek, közönségnek együttesen, hogy megtarthassák az előadást. Ez az első színkör tehát 1872-74-ben hajléka Tháliának a nagyvendéglő udvarán. 1875 tavaszán már nem toldozzák-foldozzák, nem engednek oda színtársulatot, hanem lebontják, és helyén a nagyvendéglő bérlője csinos nyári étkezőhelyiséget rendez be, s május másodikán meg is nyitja, Benczy Gyulának és híres zenekarának hangversenyével.

A második színkör, amelynek deszkafalai között azok a színtársulatok játszottak, amelyeknek ügyei e gyűjtemény nagyobbik részében szerepelnek, a város központjától kissé kijjebb, a Pazonyi út és a Véső utca sarkán lévő Hárs vendéglőnek a nádpiac (később Zöldség tér) felőli részén, Bodnár István ügyvéd telkén épült fel. Már 1874 őszén többen is kérnek engedélyt egy nagyobb, erősebb színkör felállítására, de komoly vállalkozónak csak Rosenzweig Dávid, a Hárs vendéglő akkori bérlője mutatkozott,

Meg is kapta az építési és az öt évi működtetési engedélyt. Zsindellyel fedett, bevakolt deszkával körbe vett épületről van szó, amelyik szárazmalom sátorához hasonló: egyik oldalon, mint a malomháznál, van hozzácsatolva a színpadot, öltözőket, ruha- és díszlettárat magába foglaló szárny, szintén fagerendából és deszkából. Az építés, a szinte évenként megismétlődő rendőri és tűzbiztonsági felülvizsgálatok, az előírt és teljesített javítási munkálatok megmaradt, meglehetősen sok levéltári anyaga mutatja, hogy kellő gonddal, óvatossággal foglalkoztak a színkör üzemben tartásával. Ezeknek ismertetésére itt nem lévén tér, csak az utolsó évből származó jelentésre hívom fel a figyelmet, amelyet a belügyminiszter felhívására kellett elkészíteni, s afféle búcsúdarabként szerepeltetek itt e füzet 156. tétele gyanánt (1893. április 11-i dátummal).

Ekkorra azonban már megalakult Somogyi Gyulának, az egykor működedvelő színjátszónak, 1893-ban már tekintélyes m. kir. közjegyzőnek, városatyának a javaslatára az a színházépítő közösség, amelyik részvénytársasággá alakulva gyűjtötte össze azokat a polgárokat, akik a magyar hazafias közművelődést előmozdítani s különösen, az eddig alkalmas helyiség hiánya miatt eléggé nem pártolt színügyet felélesztení törekedvén nem riadtak vissza az anyagi áldozattól. Nem remélhették ugyanis, hogy a részvényekbe fektetett tőkéjük valaha is hasznot hoz vagy egyáltalán megtérülhet. Az akkoriban itt foglalkoztatott Alpár Ignác felajánlja egy tengerparti üdülőtelep számára készített színháztervét, hamar találnak kivitelezőt is (a helybeli Vojtovics és Berzó céget), s 1894. február 6-án meg is nyitják azt a kőépületet, amelyik

- kibővítve, átalakítva - ma a Móricz Zsigmond Színház hajléka.

Anélkül, hogy célom vagy feladatom lenne az alább közölt dokumentumok részletes elemzése, néhány általánosabbb jellemzőt itt összefoglalhatónak tartok:

a) A színészek országos szakmai képviselete már el tudja érni, hogy tagjainak érdekeit országos elvi állásfoglalások védjék - valamennyire. Így, a rájuk való hivatkozással születnek meg azok az inkább általánosságokban mozgó belügyminiszteri rendelkezések, amelyek az alispánon keresztül jutnak el a város vezetőségéhez. Itt aztán - tudomásul vétel után irattárba helyezendő - hátirati utasítással maradtak ránk a levéltárban. Ezek néhány évenként megismétlődnek olyan, szintén minisztériumi intésekkel párhuzamosan, amelyek viszont a színtársulatok igazgatóinak játékára, darabválasztására (erkölcsi-politikai tartalmára) vonatkozólag, ezúttal inkább e hatóságoknak jeleznek intézkedési feladatokat. Egyetlen egyszer vehető észre, hogy a színészek országos szervezete konkrét esetben emeli fel a szavát egyik társulata érdekében (lásd: 151/b, 155; J-151/b).

b) Megjelenik ennek az időszakasznak a második felében a városok-színházak körzetekbe sorolási szándéka, s ennek megfelelően a színigazgatóknak is olyasféle besorolása, amely szerint csak egy-egy adott körzetben vándorolhatnak társulatukkal ide vagy oda. Ebben az időben ebből még nem lett szigorúan végrehajtott gyakorlat, hiszen ebbe a kis keleti városkába nem egyszer messziről, Brassóból vagy a Dunántúlról érkeztek a jelentkezések, olykor nagyon is korán, a következő évad játszási engedélyének elnyeréséért.

c) Amennyire rendezetlen a színészeti ügyek országos irányítása, annyira bizonytalan ez a kérdés a városi adminisztrációban is. Lényegében nincs állandó gazdája, csak közigazgatási kérdésnek fogják fel, rendészeti ill. tűzbiztonsági szempontból intézendő ügynek. Így aztán többnyire a rendőrparancsnok az engedélyező hatóság vagy az ügy referense a közigazgatási bizottságban. Néha az ügy eljut a képviselőtestület elé is. Csak ez utóbbi fórum az, amelyiknek iratai, határozatai között ténylegesen követhető nyoma van a .színtársulatok ügyeinek, mivel a jegyzőkönyvek ránk maradtak. Ha azonban a kapitány hátiratilag intézkedett, azaz az eredeti beadvány verzójára írta rá döntését, az ügynek nem maradt levéltári nyoma. Legfeljebb akkor, ha folytatás következett, s ennek iratait nem selejtezték ki. Az alsóbb fórum, a közigazgatási tanács (bizottság) határozatairól a jegyzőkönyvekben túlnyomórészt csak a tételszámok szerepelnek, tartalmi eligazítás nélkül, így innen sokat nem tudhatunk meg. Ha nincs irat, olykor legalább hírt kapunk arról, hogy egyik vagy másik igazgató kért játszási engedélyt, vagy valamilyen más ügye lehetett a tanácsnál, mert a mostani idők második felétől már egyre használhatóbban vezetett sortárak, közigazgatási tárgymutatók állnak rendelkezésre: így ezek átnézésének eredményét, magát az említést is felvettem az adattárba. A hézagok bizonyos áthidalása és némi, nélkülözhetetlennek ítélt magyarázatok céljából, ezúttal bővebb jegyzetek is kerültek olykor egy-egy tételhez. Ezek hátrébb olvashatók, célszerüségüket ott, azok bevezetőjében igyekszem igazolni.

d) A városi tanács, képviselőtestület - mint közület, nem

egyszer támogat, olykor nem is kis összegekkel, országos kezdeményezéseket (Nemzeti Színház, Akadémia, szoboralapítványok stb); segélyezi felsőbb tanintézetekbe járó, Budapesten tanuló diákjait, olykor a művészképzőkben is (egy-egy leányt a színitanodában ill. a Zeneakadémián). A polgárok magánpénztárcája azonban ritkán nyílik meg a színészi-színházi célokat szolgáló gyűjtővek láttán. Külön érdekesség az, a 107. tételben ismertetett, Lászy Vilmos társulatával kapcsolatos ügy, amelyben eddig nem tapasztalt társadalmi megmozdulás következett, két memorandum formájában is. Tekintélyes városi polgárok, tisztviselők, képviselőtestületi tagok kérik az illetékes polgármestert, hogy változtassa meg az eredeti határozatot, s kapjon Lászy további, folyamatos játszási engedélyt. Viszont, amikor a véghatározat kedvezőre változott, a színészek maradhattak, nemsokára azt kapjuk hírül, hogy az előadásokat teljes részvétlenség kíséri. Ugyan hová lettek az engedély megadását sürgető tömegek?

e) Akármennyire gyatra volt is ez a két aréna, mégis csak Thália igazi hajlékának készültek. Annak is tekintették, mert nem egyszer nagyobb versengés is folyik az igazgatók között a kedvező döntés érdekében, olykor a vetélytársak ócsárlásának eszközét is felhasználva. Máskor pedig, ha elnyerte valamelyik direktor az itteni hatóság kedvező, fogadó nyilatkozatát, nem ide jött, hanem egy párhuzamosan megpályázott és megkapott, kedvezőbbnek vélt helyet választott; a nyíregyházi engedélyt - ilyen-olyan indokokkal - átjátsszák vagy igyekeznek átruháztatni egy csekélyebb népszerűségű társulatnak. Ilyenkor megnő a levelezés, szaporodik a szerelt ügydarabok száma: az iratok szélesebb

betekintést engednek nemcsak a színigazgatók intézkedési rendjébe, hanem a tanácsi ügyrendnek furcsaságaiba is. Ez utóbbi logikájában egyébként is meglehetősen nehéz eligazodni. Nemigen lehet kellően áttekinteni, hogy mikor, miért ennek vagy annak az igazgatónak adják meg a helyhatósági engedélyt, illetve miért változtatják át az elutasítást mégis befogadó határozattá. Sajátságos az az eset, amikor az igazgató valószínűleg csak azért kap kedvező döntést, mert gyógykezelését a város melletti Sóstógyógyfürdőn szeretné eredményessé tenni, s egyszerre megváltozik a városatyák eddigi elutasító magatartása (106/a-b).

f) Vannak társulatok, amelyek jó körülmények között végzik művészi misszíójukat. Többnyire egy (vagy több) város kőszínházában otthonosak: az előadások kiállítása, színvonala megfelelő és mindenütt megtalálják számításaikat, rendezetten élhetnek, olykor a faszínkör elengedhetetlen karbantartási munkáira is áldozhatnak. A többség azonban nem ilyen, s az iratok között meglehetősen nagy helyet foglalnak el azok a levelezések, amelyek vagy régebbi tartozások behajtása miatt kurrentálnak egy igazgatót, és mozgósítják a helyi hatóságokat messzi vidékekről is, vagy arra utalnak, hogy a szezon végén úgy kellett kiváltani az igazgatót a hitelezőktől, hogy a következő állomáshelyükre távozhassanak - a jobb jövő reményével. Keserű érdekesség, de idetartozik az is, amikor a hirhedt eszlári heccper idejében az igazgató kártérítésért folyamodik a városhoz, s figyelemre méltó, hogy a megyei urak által konstruált pertől való távolállásukat azzal is dokumentálják a nyíregyházi városi vezetők, hogy Csóka Sándornak, a közönség elmaradása miatt kárvallott színigazgató-

nak nemcsak elengedik az előadásonként megállapított illetéket, hanem az eddig befizetett összeget is visszautaltatják (lásd: 100/a-b).

g) Az iratokból most az is kitűnik, hogy a megye mai területén nemcsak Nyíregyházán, hanem másutt is jártak társulatok. Így tartalmaz ez a gyűjtemény adalékokat Nagykálló, Kisvárda. Mátészalka helytörténeti kutatásához is, illetve serkentheti az ottaniakat ilyen irányban is folytatandó tájékozódásra.

ADATTÁR

1.

1813. április 14. Pr: V.A. 103/a - 3/199. Mindennapi jegyzések 105.l. "Komédiások a városban"

Sz: "Egy új komédiásné bejövén engedelmet kért, hogy ma és holnap comédiát játszódhasson. Mindazonáltal még az előbeni is itt lévén, elutasíttatott, kivált azért, hogy az ünnepek következnek. Azért az ünnepekre engedelmet meg nem nyervén, most Debrecenbe ment által. - Tegnap este elvégezvén a Comédiás maga comédiáját, némely nyíregyháziak a kocsmában maradtak és azon comédiás-istrángon bolondoztak. Pleskó József is, maga pipáját félre tévén, az istránghoz ment, ez alatt pedig elveszett a pipája. Számosan lévén ugyan jelen, mindazonáltal a comédiásra fogták, hogy ő kint járt légyen s azért pipát is lopott. Ez, a becsületjét megérdekelvén, panaszra jött a városbíróhoz."

2.

1824. február 2-18. Pr: V.A. 102/b - 24/104. 1844:55.

Sz: "A teátromhoz készült asztalos munkáknak feljegyzései, melyeket a magam deszkájából készítettem. A Nagy Vendégfogadónál a játszóhelyet felállítottam egy inasommal és minthogy többször is hívattattam oda több munkáknak helyreállítása miatt, azokért kívánok 2 Pft-ot; 6 kulisszát csináltam 7 suk hosszút 5 Pft. - A súgónak kasznit csináltam 2 Pft; az inasom egy nap festéket tört 1 Pft. egy gömbölyű lájsztnyit (=szegélyt) hosszabbra csináltam 15 kr; egy ajtót csináltam, egy lájsztnyit is hozzá, magaméból 36 kr; Summa: 10 frt 51 krajcár. - 10 forintot

felvettem és ki vagyok elégítve. Forgó Dániel asztalosmester."

3.

1828. szeptember 30. Pr: V.A. 102/b - 25/105. No. 50.

Sz: "Sz.k. Arad városából származott Preisz András részére, - theatromdirector Szlávik Károly úrnak írásbeli ajánlása következésében arról, hogy azon egy hónapig, mely alatt a Szlavik úr theatromtársasága, hol a megnevezett cédulahordó volt, itt mulatott, magát becsületeser viselte, bizonyságlevél adatott."

4.

1828. szeptember 30. Pr: V.A. 102/b - 25/105. No. 52.

Sz: "Szabad kir. Pest városából származoti Nitsch János, Nitsch Josephina és Hessenberger Mátyás színjátszó személyek részére arról, hogy a Szlavik Károly úr kormánya alatt városunkban szeptemberben mulatott német színjátszó társaságnál lévén, egész idő alatt magokat a város teljes megelégedésére producálták, ajánló bizonyságlevél adatott."

5.

1828. október 4. Pr: V.A. 102/b - 25/105. No. 55.

Sz: "Sz. k. Pozsony városából származott Szlavik Károly, egy német játszótársaság directora, nem különben felesége, berlini születésű Szlavik Friderika és két gyermekei, Carolina és Károly, részökre, hogy a múlt szept. hónapban itt játékokat minden nap adván, lakosainkat a legérdeklőbb módon

mulattatták, s különben is jó magokviselete által a mi teljes megelégedésünket megnyerték, bizonyságlevél adatott."

6.

1829. június 30. Pr: V.A. 102/b - 25/105. No. 199.

Sz: "Nemzeti színművész Balla Károly úr részére afelől, hogy múlt május 29-étől egy hónapnak leforgása alatt társaságával játékszíni darabokat adván, mívelt ügyességök által a publicum megelégedését megnyerték légyen, bizonyságlevél adatott."

7.

1830. május 26-án, Nagyváradon. Pr: V.A. 102/b - 36/116. 1830:39. sz. 4. darab.

Ta: B.Balla Károly, a nemzeti színjátszótársaság igazgatója jelzi Nyíregyháza nemes tanácsának, anyai kedves nyelvünk tapasztalt előmozdítójának, hogy társulata júliusban Sárospatakra utazik, s közben igen rövid ideig kíván néhány válogatott színjáték darabbal a tapasztalt hazafiúi publicumnak kedveskedni. A Helytartótanácstól van szabadalom levele. Kéri a tanács jótevői válaszát.

8.

1830. június 2. Pr: V.A. 102/b - 33/113. No. 2226.

Hat: "Balla Károly játékszíni igazgatót tudósítani, hogy társaságával csak egypár hét múlva érkezhetik meg." Vh: Tudósítva, észrevétellel."

9.

1830. június 2. Pr: V.A. 101/a - 4/4. No. 2226. p. 100

I: "Balla Károly, a városunkban már más izekben is játékokat adó nemzeti színművésztársaság igazgatója a következő hónapban Patakra menni szándékozván, azelőtt egynéhány darabok-nak ezen városban adhatására nézve engedelmet kér adatni."

Hat: "minthogy a főbíró úr jelentése szerint a játékra való engedelem jelenvalóképpen egy német társaság részére általa már megadatott, tudósíttasson a fent írt igazgató, hogy társaságával már csak egypár hét múlva érkezhetik meg, s ekkorra az engedelem részére is megadatik."

10.

1830. december 10. Pr: V.A. 102/a - 17/97. No. 2167. 1830-10.

Ia: Márkus Mihály vendégfogadós panaszolja, hogy a nyáron itt tartózkodott német theátristák 96 váltó frt adósság fejében némely rongyos kortinákat hagytak zálogul, melynek contractuális kiváltási ideje már régen elmúlt. Kéri, hogy az előljárók közbenjöttével a zálog licitando eladni engedtessék. Hat: "minthogy a zálog kiváltásának ideje már jóval el is múlt, mind pedig azért is, minthogy a játszó társaság directora ezelőtt való 3 hónapokkal az előljárókhoz küldött levelében az elzálogosított javakat egy hét alatt kiváltani ígérte, azonban a terminust ez ízben sem tartotta meg, egy azon javakat conscribáló s licitando eladó esküdt embernek bíró urak által leendő kiküldette-

tésével, teljesíttessen az esedező kérése."

11.

1831. június 6. Pr: V.A. 102/b - 33/113. No. 2729.

Hat: "Balla Károly színjátszó igazgatót tudósítani, hogy a város ezidőben a debreceni társaság által van elfoglalva." Vh: "Tudósíttatott."

12.

1831. június 6. Pr: V.A. 101/a - 4/4. No. 2729.
p. 1318.

I: "Balla Károly egy nemzeti színművésztársaság igazgatója társaságával együtt idejönni s darabokat a publicum előtt adni szándékozván, evégre engedelemért esedezik." Hat: "Tudósíttasson a folyamodó, hogy ámbátor az idevaló jövetel márcsak amiatt is, minthogy jelenvalóképpen a publicum a debreceni társaság által vagyon elfoglalva, meg nem történhetne, ezen felől örömestebb veszi a publicum, ha városunkat az ilyetén társaság inkább az őszi s hidegebb időkben látogathatja meg."

13.

1834. szeptember 1. Pr: V.A. 101/a - 6/6. No. 930.
p. 1983.

I: "Feyér Károly, a jelenleg helyben mulató nemzeti színésztársaság igazgatója köszönetet tévén azon pártfogásért, mellyel a városi publicum társasága iránt közelébb viseltetett,

egyszersmind jelenti, hogy társaságával a hidegebb őszi estvék-
re ismét vissza fog jönni, s akkorára további pártfogásért ú-
jabban esedezik." Hat: "Ezen bejelentés elfogadtatik."

14.

1834. december 18. Pr: V.A. 101/a - 6/6. No. 1076.
p. 2048.

I: "Dengelegi Szilágyi Benjámin és Keszi József nem-
zeti színészigazgatók társaságokkal bőjtre, a másik farsangra,
ezen városba jönni szándékozván, színészi daraboknak adására
engedelemért esedeznek." Hat: "A farsangi napokban mind az al-
kalmatosságra, mind pedig egyéb kinti elfoglaltságokra nézve a
színészi darabok előadása akadályoztatván, hogyha ismeretes
Szilágyi Benjámin alkalmatos tagokból szerkesztendő társasággal
bőjtre megjelenik, részére a kért engedelem megadatik."

15.

Demjén Mihály színigazgató és társulatának tartozá-
saira vonatkozó irományok. Pr: V.A. 102/b . 23/103. 1835:18.
5 darab, 7 folio

a) 1835. május 7. Ia: Galanek János főjegyző össze-
sítése a színészi társaság vendégfogadóbeli tartozásáról. A
108 vft 53 kr-t kitevő summára zálog hagyatott.

b) 1835. május 7. Ia: Demjén Mihály igazgató nyilat-
kozata arról, hogy a neki tartozó Ajtai László színész 66 vft
28 kr tartozása fejében ruhaneműit zálogban hagyta, július 15-i

kiváltás ígérete mellett; ha erre nem kerülne sor, a ruhaneműek elárverezhetők. Galanek János főjegyző listája.

c) 1835. május 8. Ta: Nemes Demjén Mihály összeállítása arról, hogy melyik társulati tag kinek, mennyivel tartozik. Ehhez Galanek János főjegyző kiegészítő megjegyzéseket tett. A felsorolt színészek: Mesteri, Baloghné asszony, Szalai, Sipos, Kéthelyi, Mészáros, Kormos, Czakó, Egresi "ki betegen tőlünk elmaradt", Szakal Lilla, Farkas.

d) 1835. május 7 - július 18. I: "A nemzeti színésztáraságtól, mely N. Nyíregyházán részszerint a felséges cs. kir. gyász miatt megbukott, törvényes kézbe letett zálogok feljegyzése." Ta: A nemes Demjén Mihály aláírásával megerősített lista a becsárral együtt felsorolt arany- és ruhafélékről; az 1835. máj. 7-i kelettel ellátott azon ígérettel, hogy a tartozások kifizetése július 15-ig esedékes. A záradék szerint 1835. július 18-án a lista minden darabját visszakapta az igazgató, mivel a 213 vft 34 kr tartozását kifizette.

e) 1835. július 18. Ta: Galanek János főjegyző kimutatása és részletezése annak, hogy a kézhez vett 213 vft 34 kr összegből melyik hitelezőnek, milyen címen, mennyit fizetett ki. A kilenc tétel mellett az átvevők elismerő aláírása.

1835. május 8. Pr: V.A. 102/a - 7/87. No. 4359.

I: "Demjén Mihály, mint a bőjti hetekben városunkban mulatott, és az alatt több játékdarabokat előadott, nemzeti színésztársaság igazgatója, jelentvén, hogy azon némely tagok, akik

rendetlen magokviseletével a közfigyelmet ébreszteni kezdték, a társaságból kizárattak, amennyiben innen más városba költözködni akarna sorsának elővihetése tekintetéből, egészbevéve magaviselete felől bizonyságlevélnek részére teendő adása iránt esedezik." Hat: "Minden lehető passiva adósságoknak kifizetése után a kért bizonyságlevél a folyamodó színésztársaság részére kiadni rendeltetik."

17.

1835. szeptember 11. Pr: V.A. 102/a - 7/87. No. 4412.

I: "A múlt tavaszkor városunkban mulatott színésztársaság igazgatója, Ns Demjén Mihálynak azon eredeti nyugtatványa, mely szerint az itten többrendbeli adósságok bátorságára zálogképpen hagyott ruhadaraboknak hiba nélküli kézhez vételét elismeri, s a mellékiratokban megnevezett adósokat öszvesenvéve 213 váltóforintokkal és 34 krajcárokkal július hónap 18-án kielégítette, bemutattatván." Hat: "Tudomás végett a jegyzőkönyvbe iktattatik."

18.

1835. november 26. Pr: V.A. 101/a - 7/7. No. 1551.

p. 2242.

I: "A tegnapi napon Fejér Károly igazgató színésztársaságával ezen városba megérkezvén színészdaraboknak előadhatására karácsonyig engedelemért folyamodik." Hat: "A mostani környülállásokban a folyamodó által kért engedelem meg nem adhatik."

1836. április 10. Pr: V.A. 101/a - 28/28. 1836: 31.

Vegyes tartalmú levelek.

Sz: "Drága Tekintetes Úr! Nagyérdemű Főjegyző Úr! A farsang utónapjaiban hozzám intézett felette is becses levele a kedves körük, felejthetetlen édes vágyom fő óhajtása velem elhatárzák legközelebb Sz. Ns. Nyíregyháza városa igen tisztelt kebelében egy oly díszes színésztársasággal mentől előbb innen mozdulva menni, mely azon, általam esmert színműkedvelő T. honfitársaknak méltóképp megfelelhessen, s kegyetekre érdemes lehessen -, több jeles férfi és nőnemeket, nem is említve a hazaszert(e) dícséretes(en) esmért Celesztint, előre is szerénykedve ugyan, de mégis - különösen általa is kedvező elégülést reménylve, őt a szíves pártfogásba ajánlani bátorkodom, sőt mint igazgatótársamat bemutatni nagy szerencsémnek fogom tartani, - fő édes érzetem pedig, hogy a Tekintetes Főjegyző Úr s több, hozzá hason jó pártfogóink általam biztosítva jó színésztársaságot fognak szemlélni. - Esdem tehát, méltóztasson e szíves óhajtásomat s egyszersmind engedelemnyerési alázatos kérésemet a T. nemes tanács eleibe is terjeszteni, s erről nekem a legközelebbi postán kedvező kegyes választ elküldeni, - s egyszersmind megírni a kállai Tettes Megye közelebbi gyűlései határnapjait, hogy azt is megnyerhetnénk oda közelébe lévén. Feljebbi esdekletim ismételve, magam tapasztalt kegyébe ajánlott maradok drága Tekintetes Úr nagyérdemű főjegyző úr legalázatosabb esedező szolgája, Balla Károly színész igazgató. - U.I. Kegyes válasza érkeztével tüsténti terve társaságunknak menni."

20.

1836. április 18. Pr: V.A. 101/a - 8/8. No. 1799. p. 2374.

I: "Balla károly, az ezidőben Tek. Borsod vármegye pártfogása alatt Miskolc városában foglalatoskodó nemzeti színésztársaság igazgatója, bocsánatot kérvén, hogy ottani előbbi elkötelezése és elfoglaltatása miatt társaságával a bőjti napokra által nem jöhetett, megengedtetni kéri, hogy válogatott tagokból álló és jól rendezett társaságával e napokban ezen városba által jöhessen." Hat: " A kért engedelem szíves készséggel megadatik."

21.

1837. március 13-án, Nagykárolyból. Pr: V.A. 102/b - 36/116. 1837:31, 53. darab.

Ia: Szaplonczay Mihály és Hubay Emánuel színészigazgatók levélben értesítik a város főbíráját, hogy ők legutóbb Szatmárban, most a gyűlések idején Nagykárolyban működnek. "A nagyhéten privilegizált szabad Nyíregyháza városába, nézőiknek hasznos időtöltést szerzendők" ide szeretnének jönni. Hivatkozva bizonyitványukra is, támogatást és választ kérnek.

22.

1837. március 16. Pr: V.A. 101 - 31/31.

Sz: A város nótáriusának levele Szaplonczay Mihály színészigazgató úrnak Nagykárolyba. "Teljes bizalommal való I-

gazgató Úr! A legalkalmatlanabb időben szándékozván az igazgatósága alatti színészi társasággal városunkba általjönni. Egyfelől azon környűlállás, hogy a mostani pénzszűke idejében lakosaink különbeni pártfogásukat nem teljesíthetni, másfelől hogy a közelgő tavasz tekintetiből többnyire a mezei munkákkal lesznek távol a tanyákon elfoglalván, de az is, hogy a termet éppen most újíttatni fáradozunk s azt használatra ezúttal által nem adhatjuk. Ezek mind oly nyomós körülmények, hogy Igazgató úrnak itten ezúttal kinézései nem lehetnek, mely mindezeket oly végből tartottam szükségesnek válaszul adni, hogyha netalán mindezeknek ellenére ide már készülőben volna Igazgató úr, a rossz kinézések felől jóelőre tudósítva legyen..."

1837. október 2. Pr: V.A. 102/b - 29/109. No. 726.

I: "Ns Szaplonczay Mihály színészi igazgató úr által megkerestettünk, hogy az igazgatósága alatt néhány hetekig kebelünkben mulató színészi társaságnak magaviselete s közönségünknek velek miképpen tapasztalt megelégedése felől adnók ki hiteles bizonyságlevelünket." Hat: "Melynek is következésében, minthogy azon néhány hetek alatt helységünkben színészi darabok előadásával közönségünket mulattatá, mind maga a folyamodó igazgató, mind annak egyes tagjai is magokviseletével is magokat kitüntették, de egyébiránt a színészi darabok előadásával is közönségünknek megelégedését tapasztaltuk. Ez okból ezeknek hitelesebb voltára adjuk ezen városunk szokott pecsétjével erősített bizonyság- és ajánlólevelünket."

24.

1838. március 27. Pr: V.A. 102/b - 29/109. No. 780.

Sz: Kálmán György úr, nemzeti színésztársaság-igazgató bizonyítványa: "Mi szabad és privilegizált Nyíregyháza városa főbírája és tanácsa, hivatalos hitelességgel bizonyságot teszünk afelől, miképpen a Kálmán György úr kormánya alatti nemzeti színésztársaság e mostani nagybőjt alatt városunk kebelében mulatván, mind a színészi darabok helyes előadása, mind pedig erkölcsi magaviselete által is közönségünk megelégedését oly mértékben nyerte meg, hogy nevezett igazgató urat mind közönségünk szíves vággyal kész jövendőben is kebelébe visszafogadni, mind pedig mi is őtet a színészi ügy pártolóinak hazafi szivességükbe minden helyekre ajánlani. Kiadván evégből részére ezen szokott pecsétünkkel erősített hiteles bizonyság- és ajánló levelünket."

25.

1838. június 22. Pr: V.A. 102/a - 9/89. No. 284.

I: Jelentés arról, hogy "egy színjátszó társaságnak igazgatója, Jánossy nevezetű, színjátékaival nehány hétig, a ttes vármegye közgyűléséig a közönséget mulattatni kivánván, a színjátszó társaságot befogadni s nékie nehány színdaraboknak előadását megengedtetni kéri." Hat: "A folyamodó színésztársaságnak idejövetele nem ellenéztetik."

26.

1839. szeptember 9. Pr: V.A. 102/a - 10/90. No. 957.

Ta: A jelenleg Újhely városában tartózkodó színésztársaság igazgatói Nztes Balla Károly és Telepy György, "néhány színdarabjainak előadhatását városunkban megengedhetni kérik."

Hat: "Hogyha városunkban előmenetelöket reménylik, 3 vagy 4 heti itt mulatás s erényes daraboknak előadása megengedtetik."

27.

1839. szeptember 9. Pr: V.A. 102/b - 30/110. No. 43.

Sz: Az előző határozat folytán megírt főjegyzői levél: "Kedves Igazgató urak! A mai napon velünk közlött folyamodólevelük felolvastatván, hogyha az igazgatóságuk alatt levő Ns. színésztársaság városunkban valami előmenetelt reményl, régibb esmeretségünknél fogva örömmel adunk engedelmet itt, 3-4 hetekig mulathatni, s közönségünket erényes színdarabjaikkal mulattathatni - de a kocsmáltatás joga haszonbérbe lévén kiadva, minden ahhoz tartozó jótéteményekkel, s így a nagyvendégfogadó, termével együtt is, Mlgos gróf Dessewffy Emil Úrnak, az annak kivehetése módja iránt a mostani vendégfogadóssal szükséges lesz értekezni, aki felhivattatván, úgy nyilatkozott, hogy ingyen ugyan nem, de jutányos bér mellett az ottani alkalmat(osságot) ki fogja rövid időre adhatni, ami tehát csak egyezkedés útján lészen vagy lehet a címzett társaság egyik vagy másik tagja által kieszközölhető."

28.

1839. szeptember 16. Pr: V.A. 101/a - 13/13. No. 486. p. 327.

I: "Az ezen városba közelebb érkezett színésztársaság igazgatói tüzifát minden utána való járásuk után se kaphatván, a várostul egy szekérke forgácsnak készpénzért leendő adatását kérik." Hat: "A városnak nem lévén eladó se fája, se forgácsa, ezen kérés nem teljesíttethetik."

29.

1840. január 7. Pr: V.A. 102/a - 10/90. No. 1178.

I: "Említésbe hozattatván, hogy amennyiben az itten mulató svédországi Pratte testvéreknek mesterséges színjátékuk minden eddigi előadásakor szép jövedelmök volt, szólíttatnának fel egy játéknak előadására, melynek jövedelme a helybeli kórház javára fordíttatnék." Hat: "Nztes albíró megbízatik, hogy a színjátékot kormányzó egyik testvért felhívatván, szólítsa ő-tet fel egy darab színjátéknak a helybeli kórház részére leendő előadatása iránt. Jövendőre nézve pedig ezennel határoztatik, hogy valahányszor itt tovább mulatni kívánó színjátszó vagy a-kármely játékos társaság engedelemadás végett folyamodik, az en-gedelem oly nyilatkozandó feltétel alatt adassék meg, hogy egy játékot legyen köteles adni a helybeli kórház javára."

30.

1840. február 10. Pr: V.A. 101 - 34/34. no. 88.

T: "A Pratte színészi előadásából begyűlt 80 vft. a kórház pénztárából a gubás céhnek 3 évre, kamatra adni."

Hat: "Kiadva."

31.

1841. július 12. Pr: V.A. 102/b - 30/110.

Sz: "Mi Sz. és Priv. Nyíregyháza város főbírája és tanácsa ezennel megesmérjük és hitelesen bizonyítjuk, hogy nemes Demjén Mihály úr kormánya alatti színésztársaság városunkban mintegy négy hetek alatti tartózkodása alatt több színdarabokat előmutatván, ezen idő alatt oly csendesen és becsületesen viselték magokat, hogy különösen erkölcsi magokviseletére nézve legkisebb panasz is ellenök feladva nem volt."

32.

1841. december 17. Pr: V.A. 102/a - 11/91. No. 2447.

Sz: "Bogdán Lajos vezérlete alatt a színésztársaság Kassa városából ideérkezett s némely daraboknak előadására engedelemért folyamodott". Hat: "Azok előadhatására oly móddal adatik engedelem, hogy Nztes Domján Sámuel helyettes kapitány által szabadon választandó játékot, ugyan e helyettes kapitány által kitűzendő nap estvéjén a helybeli kórház javára eljátszani köteles legyen."

33.

1842. január 3. Pr: V.A. 101/a - 15/15. No. 13.

p. 284.

T: "Az aljegyző bejelenti, hogy az itten mulató színésztársaság a közeledő farsang alatt a nagyvendégfogadó táncztermében tovább nem játszhatván, színhelyül az új városházbeli nagyobb termet általengedtetni kéri." Hat: "A ki nem kerülhető rongálás miatt a kérésnek helye nem találtatik."

34.

1843. november 28. Pr: V.A. 102/b - 31/111.

T: "Kálmán György és Posonyi Alajos igazgatásuk alatti színésztársaság részére magaviselete felőli hiteles bizonyságlevél kiadását kérik." Hat: "Hitelesen bizonyítjuk, hogy a folyamodó színésztársaság városunkban két hónap óta tartózkodván, azalatt válogatott jó daraboknak ügyes előadásával a közönség figyelmét és részvétét annyira vonta magára és nyerte meg, hogy a színház általjában mindenkor tömve lévén hallgatókkal, azoknak kedves szellemi éldeletet szerzett, s tőlök viszont teljes megelégedést nyert, egyéberánt erkölcsi tekintetben az egész színésztársaság oly példás életet tüntetett ki, hogy a legkisebb jelét sem adta oly tettnek, mely jó jellemére árnyékot vetett volna."

35.

1844. március 10. Pr: V.A. 102/b - 31/111.

I: "Gyarmati Endre kassai színésznek bizonyságlevél." Hat: "Bizonyságlevél adatott, hogy a Posonyi Alajos és Kálmán György igazgatásuk alatti magyar színésztársaságnál és később, kis korig, Küszner igazgatása alatti német színésztársaságnál is mulatván városunkban, ellene semmi különös panasz nem volt és most sincs legkisebb is."

36.

1845. április 7. Pr: V.A. 102/a - 13/93. No. 4476.

I: "A jelenleg városunkban mulató színtársulat igazgatójának, Latabár Endrének folyamodványa: ha nekiek a város kapitánya itt mulatásokra csak kétheti határidőt engedett, mely idő alatt úti költségök is alig jöhetett be, azonban a már elkezdett előfizetési hat előadást s a kisdedóvói intézet javára előadandó színi mutatványt is kellettvén lejátszani, ezeket a kitűzött határidő lejártával nem teljesíthetnék, mindezeknek teljesíthetése tekintetéből a határidőte folyó hó 16-ik napjáig kiterjeszteni kérik." Hat: "A városkapitány élőszóval azon jelentést tévén a tanácsnak, hogy ámbár a folyamodó színésztársulatnak megérkezése alkalmával önkívánságához képest kétheti időt engedett az itt mulatásra, és azalatt néhány színdarabok-nak előadására, mégis a társulat minden híradás és jelentés nélkül oly időben nyitotta meg az előfizetési ívet hat színdarabok eljátszására, mi a kétheti határidőt jóval túlhaladja. Minthogy

a folyamodó társulat, úgy, mint akárki más, a políciális rendhez és szokáshoz magát alkalmaztatni köteles, s a részére kitűzött határidő elteltével, szándékát az illető helyen felfedezni elmulasztva, itt mulathatása tekintetében maga intézkedett, ezen tette helyesnek nem tekinthetik ugyan, mindazonáltal a folyamodó társulat ellen eddig még semmi panasz nem adván elő magát, sőt a közönség részvétét nagy részben magára vonván a színdaraboknak ügyes előadásai által, az itt mulatás kéréshez képest - f. hó április 16-áig azon megjegyzés mellett terjesztetik ki, hogy a már kijelelt és a társulat által teljesíttetni igért "Egyenlőség" című színdarab előadásakori jövedelem, a valóságos költségek levonásával, egészen a városunkban felállítandó kisdedóvó pénztárát illesse, vagy pedig ezen kívül még egy színjátékot előadván, mind a kettőnek jövedelmében a kisdedóvó intézet pénztára a társulattal egyenlően részesíttessék."

37.

1845. május 2. Pr: V.A. 101/a - 17/17. No. 221.

p. 294.

I: "Olvastatott a miskolci színházi választmány levele, melyben az 1843. évi nagy tűz által semmivé lett helyett építendő új színház költségei fedezésére a város adományozásra felkéretik." Hat: "A város pénztára a közönséget közelebb érdeklő szükségek fedezésével eléggé terhelve lévén, ezúttal semminemű segedelem nem ajánltatik."

38.

1853. július 5. Pr: V.B. 142/b-9/15. 1853:37.

T: A városi épületek árverés útján történő bérbeadásának feltételei. Sz: ..."7er. A nagyvendégfogadóban jótékony célokra adandó színi mutatványok alkalmára, farsangon kívüli időkben, akármikor a hasonlag jótékony célokra rendezendő táncvigalmak alkalmára pedig és ugyan farsang alatt kétszer, azon kívül pedig háromszor a nagytermet és ruharaktárt mindenkor, legkisebb fizetés nélkül kötelezteti k a bérlő évenként általengedni."

39.

1861. augusztus 22. Pr: V.B. 161 - 110/1. köteg. 844/356.

T: A Budavárosi Lánchíd mellékén építendő népszínház engedélyezése. Hat: A budai magyar népszínház alapítását segélyező bizottmány felhívására: "ezen közműveltség és nemzeti érdekek előmozdítását célozó intézet gyarapítására 100 =Száz= osztrák forint kiadatni utalványoztatik."

40.

1861. augusztus 22. Pr: V.B. 161 - 116/7- 1861:66.

T: Nyíregyháza város közönségének válasza Áldassy Antal budavárosi főkapitánynak, mint a budai népszínház alapítását segélyező bizottmány elnökének. Sz: Riszdorfer János fő-

jegyző végrehajtja a város közönségének határozatát, és elküldi "a 100 osztrák forint adománnyal terhelt levelet".

41.

1862. június 13. Pr: V.B. 163 - 124/1. 831. ill. 918/1862.

T: A közigazg. tanácsűlés tárgyalja az alispáni, ill. főszolgabírói közlést: a budai népszínház alapítására önkéntes adományok gyűjtését szorgalmazzák. Hat: Eddig csak a város pénztárából született adomány. Az e tárgyú adományok iránt részvétlenséggel úgysem vádolható helybeli testületeket, céhegyleteket és magánlakosokat Steiger Alajos tanácsnok keresse meg s az eredményről terjesszen elő jelentést.

42.

1866. április 30. Pr: V.B. 161 - 112/3. 1073.

T: A képviseleti gyűlés tárgyalja a bírságolási, bitang pénzek és mulatságdíjak március havi bevételét. Sz: "Reszler színigazgatótól 13 forint szedetett a városi kórház részére."

43.

1866. május 18. Pr: V.B. 161 - 112/3. 1506.

T: A képviseleti gyűlés tárgyalja a bírságolási, bitang pénzek és mulatságdíjak április havi bevételét. Sz:

Kétzery színigazgatótól 4 forint "szedetett a városi kórház javára."

44.

1868. augusztus 18. Pr: V.B. 163 - 125/2. K: 1705.

T: A közigazg. tanácsűlés tárgyalja Gerő Jakab színigazgató kérelmét. Hat: "Mivel sem engedélyét fel nem mutatá, sem társulatának tagjait elő nem sorolá, nem teljesíthető." Vh: Értesíttetik.

45.

1868. augusztus 18. Pr: V.B. 163 - 125/2. K: 1805.

T: A közigzg. tanácsűlés megtárgyalja Károlyi Lajos színigazgató kérelmét, szinielőadásainak szeptember 15-i megkezdését. Hat: Az engedély megadatik, a folyamodó utasíttatik, "hogy társulatának megérkezését a helybeli várkapitányi hívatalban bejelenteni s engedélyezési okmányait ugyanott bemutatni köteles."

46.

1869. május 26. Pr: V.B. 163 - 125/2. 910.

T: A közigazg. tanácsűlés tárgyalja Nyíri György színtársulati elnök kérelmét: 24 tagból álló színtársulattal jönne; hat színielőadáson Mátray Laura is fellépne. Hat: "Már más társulat kapott engedélyt, azok megérkezése már esedékes,

így a kérés nem teljesíthető. Kérelme visszaadandó."

47.

1869. június 12. Pr: V.B. 163 - 125/2. K: 2287.

T: A közigazg. tanácsűlés megtárgyalja Vitál András és Dusa Mihály helybeli talyigások fellebbezését. A hat. ta: V.A. és D.M. sebes hajtása folytán Csabainé színésznőn okozott testi sérelem tárgyában őket a rendőrkapitány 75 forint költségekben, s előzőt három, másikat két napi börtönre marasztaló ítéletet hozott. A fellebbezést tárgyalta az űlés, az ítéletet helyben hagyja.

48.

1869. június 17. Pr: V.B. 163 - 125/2. 1039.

T: A közigazg. tanácsűlés tárgyalja Nyíri György magyar színigazgató kérvényét. Hat: "Társulatával eszközlendő 12 előadás engedélyezését kérvén, részére a kívánt engedély azonnal megadatik."

49.

1869. november 16. Pr: V.B. 163 - 125/2. 2123 és ad 2123.

T: A közigazg. tanácsűlés tárgyalja Jakab Lajos és Szegedy Mihály színiigazgatók játszási engedélyért való kérelmét. Hat: "A színielőadásra szóló engedelem Szegedy Mihály színiigazgató részére adatik meg, s erről a kapitányi hivatal

és érdekeltek szóbeli értesítést nyervén, a beadott kérvények tudomásul vétetnek."

50.

1869. november 16. Pr: V.B. 163 - 125/2. 2466.

I: A közigazg. tanácsűlés "a régi közóhajtás sürgető szavára" javaslatot tárgyal. Sz: "E város előhaladásának és népe művelődésének gyámolítása céljából egy e helyütt létesítendő állandó magyar színház eszméjét karolja fel a tanács: hogy tudniillik ezen létesítendő intézet által mind az ily nemesebb mulatságban üdvet találó míveltebb vidékieknek vonzalma maradandóbban ide fűzessék; mind a nyári kemény mezei munkákban kifáradó saját népünk, legalább a téli időszak alatt a szegénység és elaljasodás örvényébe ragadó kocsmai dorbézolásoknál itt különb mulatságot is találjon; s mind általában e város polgársága ezen célba vett intézet gyakoribb látogathatása útján, amidőn tudniillik az emberek kerülendő hibái és utánzandó erényei eleven példákban tüntetnek bírálata alá, élvezetdús szórakozás mellett egyszersmind ízlés- és érzésére nézve is pallérozó közeli életiskolát nyerjen.

Ezen felkarolt eszmének valósítása iránt Takács Alajos tisztviselő és ügybarát elnöklete alatt Galánffy Lajos és Szakay Endre tanácsnokok, Czupra Endre aljegyző és Riszdorfer János főjegyző tüzetes javaslat készítésére kéretnek fel és küldetnek ki; s e tárgyú jelentésük beérkeztével, ezen ügy, a város közönségének sikert egyedül adható közrészvétébe lesz hívatalosan

felajánlandó.

A tervbe fogott állandó színház pénzalapjának magvául a tanács első sorban is a színielőadások jövedelminek megadóztatását tekinti, s ennél fogva ezennel elrendeli és határozza, miszerint az itt jelentkezendő színész társulatok egyedül azon feltétel alatt nyerjenek előadási engedélyt, hogyha ezen színházi alap javára is, ittműködésük időtartamához képest, egy vagy több külön előadást fognak tartani; továbbá: második sorban jön a nemeskeblű műkedvelő társulatnak reménybe vett nagybecsű részvéte, mely is ez iránt a legszívrehatóbban kéretik fel; harmadik sorban vehetők azután az egyes adakozók jótékonysága és egyéb ide vonható egyes források; - míg az ügy keresztülvitelének főalapját és biztosítékát a város és egész közönségének áldozatok útján edzett hazafias és közjóért lángra kelő áldozatkészsége és pártolása teremtheti egyedül elő; mely pártolás pedig, ha a kezdet nehézségei elhárítva lesznek, megelőző adatok szerint el nem fog maradni.

Mind ezek előleges tájékozás végett a kiküldött bizottságnak, felkérésképpen a helybeli műkedvelő társulatnak és alkalmazkodásul a kapitányi hivatalnak, jegyzőkönyvi kivonat útján értésül adatnak, határoztatnak.

Kelt mint elől. Jegyzette Riszdorfer János főjegyző."

1870. február 7. Pr: V.B. 163 - 125/2. 196/1869.

T: A közigaz. tanácsűlés Szegedi Mihály színigaz-

gató kérelmét tárgyalja, melyben engedélyt kér, hogy e városban egy hóig előadást tarthasson. Hat: Nem teljesíthető, "mert a terem a farsangi idényben igénybe van véve, s a helybeli működedvelők kívánnak itten jótékony célra színielőadást rendezni."

52.

1870. április 7. Pr: V.B. 163 - 125/2. 755.

T: A közigazg. tanácsülés tárgyalja Szabados Tóth Jenő színigazgató kérelmét: f. é. júniustól a nyári idényben színielőadásokat tartani óhajtólag a nyári színhelyek kiadatásáért folyamodik. Hat: Az előadás engedélye megadatik. "Arénája azonban még e városnak - fájdalom - nem lévén, folyamodónak ebbeli kérelme nem teljesíthetőnek nyílváníttatik."

53.

1870. április 7. Pr: V.B. 163 - 125/2. 807.

T: A közigazg. tanácsülés tárgyalja Jakab Lajos színigazgató kérelmét, 16 színielőadásra engedelmet kérelmezvén. Hat: "Kérelme nem teljesíthetőnek találtatik."

54.

1870. április 7. Pr: V.B. 163 - 125/2. 808.

T: A közigazg. tanácsülés megtárgyalja Szathmáry Károly színigazgató kérelmét: e f. hó 17-étől kezdődőleg itteni színielőadások rendezése engedélyéért folyamodik. Hat: "A kért

engedély jövő hó végéig terjedő időre megadatik."

55.

1870. augusztus 2. Pr: V.B. 163 - 125/2. K: 1736.

T: Miklóssy Gyula színigazgató e hó folyamán néhány előadás rendezésére kér engedélyt. Hat: "Részére a kért színi-előadási engedelem azon feltétel alatt, hogy a múlt évi novemberr 16-án 2466. sz. a. kelt tanácsi végzés értelme szerint, az itt létesítendő állandó magyar színház pénzalapjának növelésére is egy külön előadást tartani köteles lészen, megadatni rendeltetik."

56.

1871. július 13. Pr: V.B. 163 - 125/2. 1546.

T: A közigazg. tanácsűlés tárgyalja Várnay Fábián, jelenleg Kisvárdán működő színigazgató kérelmét: a város kebelében egyhavi időre színielőadások engedélyezését kéri. Hat: Mivel a kérvényező nem adott tájékoztatást a társulat személyzetéről, számáról, az igényelt biztosítékokról sincsenek bizonylatok, részére ez idő szerint a kívánt engedély ki nem adható.

57.

1871. augusztus 24. Pr: V.B. 163 - 125/2. 1868.

T: A közigazg. tanácsűlés tárgyalja Hubay Cusztáv színigazgató kérvényét: 32 tagból álló, jól szervezett dráma-

népszínmű-operette társulata részére 25 előadásra kér engedélyt. Hat: "Okadatolt kérelme teljesíttetni határoztatik."

58.

1872. június 26. Pr: V.B. 185/1. No. 1885.

T: A közig. tanácsban "olvastatott Hubay Gusztáv és Sztupa Andor színigazgatóknak kérelmök, melyben az általok felállítandó nyári színkörben folyó év aug-szept-okt. hónapokon keresztül színielőadás tarthatására engedélyt kérnek." Hat: "Folyamodók színitársulatának az általok felállítandó nyári színkörben folyó év aug-szept-okt. hónapokon keresztül színielőadás tarthatására nézve a tanács által engedély kiadatik, oly kijelentés mellett, miszerint azon helyiséget, hol a színkört felállíttatni óhajtanák, előlegesen a tanácsnak bejelentsék, mivel a tanács a színkör felállítását engedély nélkül meg nem adhatja, ezúttal folyamodó színtársulattól a tanács elvárja azt, miként jótékony célra, ittléte alatt, előleges bejelentés mellett, havonként egyszer előadást fog tartani."

59.

1872. június 28. Pr: 185/1. no. 1897.

T: A közig. tanácsban "olvastatott Hubay Gusztáv és Sztupa Andor színigazgatóknak az 1885. sz. a. tanácshatározatának: havonként egy jótékony célú előadás megváltoztatási kérvényök." Hat: "Hubay Gusztáv és Sztupa Andor színtársulati igazgatóknak, egy nyári színkörnek itt helyben, f. é. aug-szept-

október hónapokon át leendő felállítására nézve a f. é. június 26-án kelt 1885/1872. sz. a. hozott tanácsi határozat oda módosíttatik, miszerint nevezett igazgatók a havonként kitűzött egy jótékony célú előadás helyett minden előadástól a városi kórház javára egy ft-ot fizetni kötelezteknek. Miről is ily értelemben az egedélyt tanácsilag ezennel megadatik, a városi kapitány pedig jegyzőkönyvi kiíraton azon utasítással értesíttetik, miszerint a megszabott egy-egy ft-ot minden előadás után bevévén, azt, az engedélyezett idő lejártával a városi pénztárba leendő utalványozás végett adja be."

60.

1872. Pr. V.B. 186. 1661. Sortár 1872.

a/ K: 90, 670.

Sz: "Károlyi Lajos színielőadásokra engedélyt kér"; a kérvény kézbesítése.

b/ K: 169. 364.

Sz: "Ribány József a magyar színészek nyugdíjgyűjtési ívét megküldi."

c/ K- 3591.

Sz: "Hubay Gusztáv színész, színigazgatói miniszteri engedélye."

d/ K: 3591.

Sz: "Sztupa Andor színigazgatói miniszteri engedélye." (Az iratok nem maradtak fenn.)

61.

1874. szeptember 10. Pr: V.B. 185/3. K: 3378.

T: "Aranyossy Gyula színigazgató Tasnádról kérvényt intéz a f. évi téli idény alatt helyben színielőadások engedélyezése tárgyában." Hat: "Illetékességi szempontból a főkapitánynak kiadatik elintézés végett."

62.

1874. december 28. Pr: V.B. 185/3. K: 5045.

T: "Sztupa Andor ez idő szerint szegedi színigazgató a jövő 1875. évi aug. 1-től helyben színielőadások engedélyezéseért folyamodván." Hat: "Folyamodó kérelme a nemzeti színészet iránti általános érdeklődés szempontjából is, de főleg folyamodónak e helyütt méltánylást nyert megbízhatósága tekintetéből is, a tanács elismerésével találkozván, részére a jövő 1875. évi aug. 1-jével itt helyben előirányzott színielőadások engedélyjoga ezennel előjegyeztetik, s erről ugyanő és városi főkapitány azon megjegyzéssel értesíttetnek, miképp folyamodó annak idejében színtársulatának létszámát és névjegyzékét ide beterjeszteni el ne mulassza."

63.

1875. június 7. Pr: V.B. 185/4. K: 2265.

T: A közigazgatási-iparhatósági tanács ülésében előterjesztett Aranyossy Gyula színigazgatónak kérelme "a f. é.

okt. 1-jétől helyben szándékolt színielőadások tartásának engedélyezése iránt." Hat: "Tekintettel a tanács m. é. 5045. sz. határozatával a f. é. augusztus 1-től Sztupa Andor színigazgatónak előjegyzett, színielőadások iránt már kiadott engedélyére: további elintézés végett a főkapitánynak kiadatik."

1875. július 2. Pr: V.B. 185/4. K: 2637.

T: "Miklóssy Gyula, jelenleg itt működő színigazgató az előadásonként jótékony városi célra köteles 1 ft. járulék fejében 12 ft-ot már befizetett. A következő előadások után esedékes e díjaknak elengedéséért folyamodik, felajánlván ezek helyett egy előadásnak bejövedelmét a város(i) kórház javára." Hat: "Elnézve folyamodónak alaptalan és a jelen város tanácsi intézményeire nem mérvadó s felhozott indokolásaitól, és tekintettel a kedvezőtlen nyári viszonyokra, melyek helybeni jövedelmeit csökkentik ugyan, de általában a színielőadások után a helyi rendszabálynál fogva előadásonkint megállapított 1 ft. jótékony célú köteles díjak teljes elengedésére okul nem szolgálhatnak: a tanács méltányosságból az ez után megtartandó előadások díjait elengedni hajlandó. Csupán az eddig lefolyt 30 előadásnak díjai fejében a már befizetett 12 ft-on felül még hátrányban levő 18 ft-nak házi, illetőleg kórházi pénztárba leendő befizetését követeli."

65.

1875. július 27. Pr: 185/4. K: 3037.

I: A közigazgatási tanácsban "olvastatott Miklóssy Gyula helyben működő színigazgatónak megújított kérvénye, az előadásonkint kötelezett jótékony célú 1 ft. illetménynek a f.é. 2637. sz. tanácsi határozattal 18 ft-ban megállapított házipénztári befizetése kötelezettségét leendő fölmentése tárgyában." Hat: "Folyamodó kérelme, amennyiben a kérdéses díjak a helybeli szegényügy nagymérvű kiadásainak némi pótlására szabályozvák, nem teljesíthetőnek nyílváníttatik, miről is ugyanő jelen határozattal saját kérvényén, miheztartás végett a főkapitány a f. é. 2637. sz. határozat foganatosítása végett jegyzőkönyvi kiírattal értesítndők."

66.

1875. szeptember 16. Pr: V.B. 185/4. No. 3727.

I: A közigazgatási tanácsban "olvastatott Szabolcs megye alispáni hivatalának 4580/875. sz. rendelete, mely szerént a m. kir. Belügyminisztériumnak 3103. sz. leíratát a kóborló színészek és énekesek betiltására vonatkozólag közölvén, ezt alkalmazkodás végett tudatja." Hat: "Tudomásul vétetik s levéltárba letétetik, s másolatban Kralovánszky Gyula főkapitánynak alkalmazkodás végett kiadatik."

67.

1875. október 6. Pr: V.B. 185/4. no. 4108.

T: A közigazgatási tanácsban "olvastatott Sztupa Andor színigazgató kérelme, az általa tartott színielőadások után kapitány által kiszabott egy-egy ft. díjnak elengedése tárgyában." Hat: "Tekintetbe véve folyamodónak azon előadását, miszerint itten a színi előadások által magának hasznot nem hajtott, azonban a közönségnek élvezetet nyújtva, jövőre innen vonható következtethetés nélkül az előadásokért kapitány által kiszabott 1-1 ft. díj a tanács által ezúttal elengedtetik. Ez alkalommal határoztatik, hogy a színkör tulajdonos a képviseleti határozat szellemében a színkör mellett a fecskendőt tartsa készen, és arra, nehogy valami tűzi szerencsétlenség történjék, a legszorosabban ügyeltessen, minek foganatosíttatása iránt Kralovánszky Gyula főkapitány megbízatik."

68.

1875. október 20. Pr: V.B. 185/4. K: 4345.

T: "özv. Kovács - Zelenyánszki Pálné, szül. Kováts Rozina helybeli lakosnő panaszt emel az iránt, miképp 12 éves Kovács - Zelenyánszki Pál fiját a legközelebb ittműködött Sztupa Andor színigazgató társulatának tagjai közül valamelyik, anyai beleegyezés nélkül, sőt híre és tudtán kívül, szolgálati minőségben magával vitte Szegedre, miért is a még szülői oltalmat igénylő és még iskolaköteles nevezett fiját, az őt anyai en-

gedelme nélkül elvitt színészek költségére hatóságilag visszahozatni kéri." Hat: "Ezen kérvény, további rendőri úton leendő elintézés végett s az eredményről jelentésének bevárása mellett, főkapitánynak kiadatik."

69.

1875. november 4. Pr: V.B. 185/4. K: 4582.

I: "Gerőfi Andor színigazgató az 1876. évi július 16-ától szept. végéig tartó időtartamra színielőadások helybeni engedélyezéséért folyamodván." Hat: "Nyílvántartás végett a főkapitánynak kiadatik s megbízatik ugyanő, miképp a jövő évi itteni nyári színiidénynek beálltáig netán beérkezendő enemű folyamodványok figyelembevétele mellett ez ügyben a maga idején intézkedjék, s az eredményről ide jelentést tegyen."

70.

1876. február 12. Pr: V.B. 185/5. K: 568.

I: "Krecsányi Ignác nemzeti színigazgató Máramarosszigetről hat darab bizonylatnak mellékelésével e f. é. máj. 16-tól aug. 16-ig helyben színielőadások engedélyezése iránti egyforintos bélyegű kérvényt nyújtván be." Hat: "Elintézés végett, esetleg a kérvénynek mellékleteivel folyamodó kezeihez leendő visszajuttatás végett a főkapitánynak kiadatni határoztatik."

71.

1876. május 31. Pr: V.B. 185/5, K: 2583.

T: "Mannsberger Jakab helyben működő színigazgató az előadásonként városi kórház részére köteles 1 ft díjnak elengedéséért folyamodik." Hat: "Folyamodónak kérelme alapját képező azon indok, mely szerint ugyanő az idei vízkárosultak javára tartott egy előadás tiszta jövedelmét 66 ft-okban az illető helyre beszolgáltatta, - erkölcsi kötelmeinek hű teljesítése bizonyítékául vetetik ugyan, mindazáltal az ezen városi szegények, illetőleg kórház javára szabályozott, s előadásonként minden színielőadás után köteles jótékony 1 ft.-díjnak elengedése alapjául annál is inkább nem szolgálhat, mivel ezen csekélységnek fizetését más igazgatók példájára folyamodó is önként és előlegesen is igérvén, azt a város szegényügyi érdekeinek csorbítása nélkül senkinek elengedni nem lehet. Miről is a főkapitány jegyzőkönyvi kiírattal az ezúttal netalán már hátralékban lévő díjak behajtása végett, folyamodó alkalmazkodásul kérvénye hátíratával értesíttessenek."

72.

1876. június 27. Pr: V.B. 185/5. K: 2936.

T: "Mannsberger Jakab helyben működő színigazgató az előadásai után esedékes, a városi kórház javára szabályozott, előadásonként egy-egy forint járulatoknak fizetése alóli feloldozása, s ezek helyett egy általa a városi szegények javára ren-

dezendő jótékony célú előadásnak tiszta jövedelmével leendő pótlása engedélyezéséért folyamodván." Hat: "Tekintettel kérvényezőnek előadott indokaira s támaszkodva az általa kilátásba helyezett jótékony célú előadásnak vonzóvá tétele és jó sikert biztosító berendezésére, a tanács ezúttal, minden innen a jövőre vonható következtetés kizárásával és méltányosságból, a felajánlott jótékony célú előadás megtartását ezennel engedélyezi s annak alkalmas napon s elevei közhírré tétel mellett leendő foganatosítására, folyamodót kötelezi, megbízatván Nikelszky Lajos közigazg. tanácsnok és Kovács Károly alkapitány, miképp a kérdéses jótékony célú előadás kiviteli módozatai iránt a folyamodóval érintkezésbe tévén magokat, annak jövedelme tekintetében a hívatali ellenőrzésre szükséges lépéseket megtegyék, s az eredményről ide tiszti jelentésöket annak idejében adják be."

73.

1876. június 27. Pr: V.B. 185/5. K: 2937.

I: "Mannsberger Jakab helyben működő színigazgató a f. é. jún. 30-ig főkapitányilag engedélyezett, s azontúl beszüntetni rendelt színielőadásainak még további folytathatása eránt folyamodván." Hat: "Kérvényezőnek előadott abbeli indoka, mely szerint ugyanő a közönség körében eszközlött bérletnyitása által erkölcsi kötelezettséget vállalt magára, melynek másként, mint a bérlet lejátszásával eleget tenni nem képes, mivel az előfizetési pénzeket a közönségnek visszafizetni nem tudja, - a tanács által méltányoltatván, részére a főkapitányi tilalom

feloldozása mellett, színielőadásoknak további megtartására azon kikötéssel, hogy bérletét mielőbb igyekezni fog befejezni, az engedély ezennel kiadatik."

74.

1877. február 12. Pr: V.B. 185/6. K: 921.

T: "Kuthy Béla és Veres László színigazgatók a f. é. nyári idényre itteni színielőadások tartása engedélyezéséért folyamodnak." Hat: "Kérvényük illetékes elintézése végett a városi főkapitánynak kiadatni határoztatik."

75.

1877. március 19. Pr: V.B. 185/6. K: 1746.

T: "Városi főkapitány jelentést tesz, kapcsolatban a f. é. 821. sz. tanácsi végzésre vonatkozólag, mely szerint a f. é. nyári idényre a színielőadásokra helyben nem Kuthy Béla és Veres László színi társ igazgatóknak, hanem Temesváry Lajos, a debreceni színtársulat igazgatójának szolgáltatta ki az engedélyt." Hat: "A főkapitányi jelentéssel indokolt eljárás helyeseltetvén jóváhagyatik."

76.

1877. július 5. Pr: V.B. 185/6. K: 4342.

T: "Megyei főispán a budapesti Magyar Népszínház alapja javára 81.846-81.850. sz. öt darab sorsjegyet küld eláru-

sítás végett, és azok egy-egy forintnyi árának e f. é. aug. 31-ig leendő beküldése feltételével." Hat: "Ezen sorsjegyek eláru-sításával Nikelszky Lajos tanácsnok megbízatik, elváratván a ma-ga idején eljárásának eredményes jelentése."

77/a.

1878. január 19. Pr: V.B. 185/7. K: 522.

I: Várady Ferenc színigazgató levele. Sz: "Te-kintetes Városi Tanács! Miután több színigazgatónak szíves volt a tekintetes tanács az általa meghatározott szegények részére előadásonként fizetendő 1 ft-ot - mit a tekintetes főkapitány úrnak kellett befizetni - elengedni. Egyrészt mikor a napi költ-ségem bejött, én is befizettem, másik részt be nem jött költség hiánya miatt nem tehettem, ezért alázattal kérem a tek. tanácsot, hogy részeltessen engem is azon jótéteményben, hogy azon befize-tett néhány forintot részemre kegyeskedjék kiutalványozni, hogy ezáltal is szükségeimen némi részben segíthessek. Alázatos kéré - sem megújítása mellett maradok a tekintetes tanács alázatos szol-gája."

77/b.

1878. január 21. Pr: ugyanonnan

I: a közigazg. tanács hat: "Tekintettel a rend-kívüli mostoha időviszonyok nyomása alatt beállott általános pénzhiányra, melynek következtében folyamodó igazgató színtársu-latával a részvétlenség miatt, teljes anyagi szükségben sínlő

(=sínylődő) állapotra jutott, az általa eddig városi kórház javára köteles jótékony célú, befizetett 9 ft részére főkapitányilag visszaadatni határoztatik.

(Alul jegyzet:) "Befizetett 9 forintot, s ki is vitte. Kovács alkapitány."

78/a.

Máramarossziget, 1878. augusztus 1. Pr: V.B. 186.

K: 6121.

T: Kovács Mór és Gerő Jakab igazgatók beadványa.

Sz: "Tekintetes főkapitány úr, alulírott társigazgatók, tisztelettel vagyunk bátran kérni a tekintetes tanácsot, miszerint részünkre f. é. aug. 10-től okt. hó első feléig kiterjedő időszakra - a tek. főkapitányi hivatal által sürgönyileg már megadott - engedélyt megerősíteni kegyeskedjék. Társulatunk az idemellékelt névsor szerint aként szervezett, hogy a magasabb műigényeket is kielégíti, s mint mindenütt, úgy jelen működési helyünkön is kiérdemeltük a m.t. közönség méltánylását és elismerését. Mely kérésünk megújításával maradtunk a tek. Főkapitány úrnak alázatos szolgái."

Melléklet: "Kovács Mór és Gerő Jakab társigazgatók társulatának névsora. Férfiak: 1. Kovács Mór, 2. Gerő Jakab, 3. Balla Béla, 4. Makay Lajos, 5. Zoltán József, 6. Rózsa István, 7. Tóth Mihály, 8. Szilágyi Gedeon, 9. Vértesi Mihály, 10. Bártfay Antal, 11. Dombay Mihály, 12. Hegedűs Zsigmond, 13. Vedres Gyula, 14. Kelemen Imre. Nők: V. Maár Júlia, 16. Nagyné

Könyves Mari, 17. Rózsáné Katalin, 18. Makayné Lenke, 19. Bártfainé Janka, 20. Szilágyiné Mari, 21. Reményi Nina, 22. Zoltánné Katalin, 23. Hegedűsné Mari, 24. Kolozsváriné, 25. Kovácsné Lujza, 26. Szilágyi Mariska, 27. Varjú Zsella.

(Jegyzet: A melléklet valószínűleg <u>később</u> csatoltatott ehhez az aktához, számhoz. Lásd értelemszerűen a következő tételt.)

78/b.

1878. augusztus 5. <u>Pr:</u> V.B. 186. K: 6121.

<u>T:</u> A közigazgatási és iparhatósági tanácsi ülésén "<u>Kovács</u> Mór és <u>Gerő</u> Jakab színigazgatók a f. hó 10-től színielőadások engedélyezéséért folyamodnak." <u>Hat:</u> "Tekintettel arra, hogy folyamodók kérvényét megelőzőleg benyújtott folyamodványaikra az illető színigazgatók kapitányilag fel lettek híva a játszó személyzet névsorozatának beküldésére, s azt mindezideig tenni elmulasztották (!), ezúttal Kovács Mór és társa színigazgatók igényének hely adatik, s részökre a f. é. okt. 1-ig a színi előadásokhoz szükséges hatósági engedély kiadatni határoztatik."

78/c.

1878. szeptember 22. <u>Pr:</u> V.B. 186. K: 6121.

<u>T:</u> <u>Gerő</u> Jakab és <u>Kovács</u> Mór színigazgatók kérelme. <u>Sz:</u> "Alázattal alolírottak bátorkodunk a Tek. Tanács elé következő kérelemmel járulni. Miután eddigi működésünk alatt

folyton a közönség közönyével kelle küzdenünk, s mert ezután remélnők felmutathatni némi anyagi sikert, mellyel az eddigi, nem csekély deficitet fedezhetnők, oda járul alázatos kérelmünk, hogy f. hó utolsó napjáig adott engedélyünket itt működésünkre nézve október hó közepéig meghosszabbítani kegyeskedjék, annyival is inkább, mert téli állomásunkra - Bajára - csakis a jövő hó második felében mehetünk, s e kevés időre más állomásért folyamodni s e kevés időért útiköltséget tenni nem tartjuk észszerű dolognak."

79.

1878. szeptember 26. Pr: V.B. 185-7. K: 7574.

T: A közigazgatási tanácshoz "Gerő Jakab és Kovács Mór egyesült színigazgatók e f. é. 6121. szám alatt nyert színielőadások határidejének meghosszabbításáért folyamodnak." Hat: "Részökre a jövő október hó első felére kérelmezett előadási engedély meghosszabbítása ezennel megszavaztatik."

80.

1878. november 21. Pr: V.B. 186. K: 9176.

T: Hubay Gusztáv színigazgató kérvénye. Sz: "Tek. Polgármester Úr. Miután itt csak egyetlen terem létezik, hol a közönség néhány előadásainkat pártfogásával támogathatja, kéntelen vagyok azon alázatos kéréssel járulni, miszerint méltóztassék kérésem tárgyában ez alol írt napon intézkedni, hogy a színtársulat több idő vesztegetése miatt adósságokban ne ver-

gődhessék. - Ami a terem épen tartását illeti, arra nézve kellően ellátott vagyonommal minden eshető károkért jótállok, így - azt hiszem - nem leend ok a társulatot, valamint a közönséget abból kizárni, annyival is inkább, mivel azon terem a közönség élvezetéért készíttetett el. - A helybeli közönség nagyobb értelműsége engem, mint régóta jó hitelben álló színigazgatót, e mostani szigorú helyzetemben óhajt kisegíteni, mire nézve számtalan család pártfogását szerencsés voltam megnyerni. Ennél fogva alázattal esedezem, méltóztassék oly kegyes lenni, hogy néhány előadásainkat megtarthassuk, a következő vásári napok után azonnal eltávozom testületemmel, s így segítene a Tek. Polgármester is, meghòzandva nemes, szívélyes jóakaratát. Alázatos kérésem ismételve maradok tek. polgármester úrnak alázatos szolgája."

81/a.

1878. november 21. Pr: V.B. 186. K: 9193.

T: "Nikelszky Lajos tanácsnok véleményes jelentése a K/9176. sz. kérvényre. Sz: "Hubay Gusztáv színigazgatónak K/9176/878. sz. a. a városi nagyvendéglői táncteremnek átengedése eránt beadott kérvényére véleményes jelentésem a következőkben van szerencsém beterjeszteni. - Tekintve azt, hogy a városi képviselet K.=004/877. sz. határozatával, midőn a táncterem teljes kijavítását elrendelte, kimondta, miszerint az újonnan készítendő, festendő táncterem csakis táncestélyek tarthatására használható és hogy semmi rongálásnak egyébként is kitéve

ne legyen, minthogy pedig a színpadi állványokat, azt hiszem, úgy felállítani nemigen lehet, hogy a falakban rongálások ne tétessenek. Ez oknál fogva véleményem odairányul, hogy színielőadások tarthatására a kért terem oda nem adható."

81/b.

1878. november 21. Pr: V.B. 186. K: 9193.

T: közigazgatási tanácsban "olvastatott Nikelszky Lajos tanácsnok véleményes jelentése Hubay Gusztáv színigazgatónak a vendégfogadóterem átadása iránti kérelme tárgyában." Hat: "H.G. színigazgató azon kérelmét, melynek alapján a vendégfogadó tánctermét színielőadás tarthatására átadatni kéri, a tanács teljesíthetőnek nem találja, mert az újonnan készített táncterem csakis táncestély tarthatására használhatónak lett a képviselet által elrendelve, nehogy a teremnek más célra leendő használása által a falakban rongálás tétessék."

82.

1878. december 6. Pr: V.B. 181/6. K: 9698.

T: A képviselőtestületben "olvastatott Hubay István (!) színigazgató kérelme, melyben panaszolva az ő és vele együtt idejött színtársulati tagok nyomorult helyzetét és azt, hogy a vendéglői táncteremben, - bár ez iránt a bérlő által megbízatva voltak - színielőadást rendezni most már meg nem engedtetik, mely miatt kereset képtelenségök előállván csaknem éhhalállal küzdenek és a városból nem képesek költséghiány mi-

att továbbmenni, úgy azért ezen szerencsètlen helyzetök enyhítését vagyis azon költségnek, melyen a városból a társulat átmehessék, megszavazása és a pénztárbóli kiutalványozás iránt a képviseletet felkéri." Hat: "Folyamodó azon kérelme, mely a színtársulat e városbóli továbbutazhatási költségére egy bizonyos összeget megszavaztatni kér, miután az ily segélyezésre a városnak alapja nincs, a képviselet részéről teljesíthetőnek nem találtatik."

83.

1878. - Pr: V.B. 186 - 1667. Sortár 1878.

a/ K: 308.

Sz: "Színielőadásokra felsőbb hatósági engedély nélkül az előadások meg nem engedése iránt."

b/ K: 2276.

Sz: "Színigazgatók által színielőadásokra nyert engedélyek másokra átruházása nem engedélyezése tárgyában."

(Az iratok nem maradtak fenn.)

84.

Szolnok, 1879. május 18. Pr: V.B. 186. K: 4751.

I: Szolnok város főkapitányának levele a nyíregyházi kapitányi hivatalnak. Sz: "Miután a jelenlegi színigazgató e hó utolján Szolnokról eltávozik, az iránt van szerencsém megkeresni a Címet, miszerint méltóztassék az ott tartózkodó Csóka Sándor színigazgatót felhívni, miként jövő hó június 1-én

az itteni színkörben előadását megkezdje, mivel részére a színkör fenntartatott."

(A verzón:) Sz: "Tudomásul vettem, Nyíregyháza, 1879. május 19. Csóka." - "Exp. 1879. május 19. Juhász."

85/a.

Máramarossziget, 1879. június 27. Pr: V.B. 186.

K: 6100/A.

T: Bényei István színigazgató levele Nyíregyháza főkapitányához. Sz: "Tek. Főkapitány Úr! Harminc tagból álló dráma, népszínmű és operett színtársulatommal jelenleg a közönség teljes megelégedésére a legváltozatosabb játékrenddel Máramarosszigeten működöm, s augusztus 20-án túl óhajtanám e színtársulatot Nyíregyházán bemutatni. Ha tehát még másnak augusztus közepétől szeptember végéig működhetési engedélyt nem méltóztatott volna adni, mély tisztelettel kérem tek. Kapitány Urat, illetve a tek. városi tanácsot, méltóztassanak azt számomra fenntartani, s engem kegyesen arról értesíteni, hogy a további lépéseket azonnal megtehessem.

Színtársulatom tagjai: Nők: Aranyhegyi Józsefné segédszínésznő és kardalnoknő, Berzsenyi Júlia operette énekesnő, Bényeiné Harmat Emma operette és népszínmű énekesnő. id. Bokorné komikáné, ifj. Bokorné másodénekesnő és kardalnoknő, Erdődi Ilona segédszínésznő és kardalnoknő, Hunyady Margit drámai és vígjátéki primadonna, Lenkeyné segédszínésznő és solotáncosnő, Papp Laura szende színésznő, Püspökiné segéd anya és kar-

dalnoknő, Szathmáry Rózsa segédszínésznő és kardalnoknő, Szirmayné dráma és vígjátéki anya s finom komikáné, Tóth Berta kardalnoknő, Trux Etel kardalnoknő.

Férfiak: Aranyhegyi József segédszínész és kardalnok, Bágyoni Szabó Ödön hős és jellemszínész, id. Bokor József komikus, operette /bas/ buffó, ifj. Bokor József karmester, Dobrányi kedélyes apa és komikus, Fenyvesi Emil segédszerelmes, Kolozsváry József népszínmű énekes, Králik József súgó, Lenkey Gyula szerelmes, Nagy István operette tenorista, Parragh Kálmán hős apa, Püspöki Imre komikus és operette buffó, Péntek József segédénekes (hőstenor). Péterfi József segédszínész és kardalnok, Stéger Gusztáv segédszínész és kardalnok, Bányai József kardalnok.

500 darabból álló könyvtáramban minden nevezetes újdonság megvan, ruhatáram új és díszes, előadásaink korrektek.

Kérem mindezeknél fogva becses válaszát, illetőleg határozatukat minél előbb tudomásomra hozni. Mely alázatos kérelmem megújítása mellett vagyok a tek. főkapitány úrnak, illetve a tek. városi tanácsnak mély tisztelője és kész szolgája."

85/b.

Máramarossziget, 1879. július 2. Pr: V.B. 186.

K: 6100/A.

I: Bényei István színigazgató levele Nyíregyháza főkapitányához. Sz: "Azon szíves kérdésre, hogy miket szándékozom előadni Nyíregyházán, van szerencsém folyamodványom mellé

csatolva színházi játékrendünket, illetve műsorainkat beküldeni. Ezekből, valamint színi jelentésemből látni méltóztatnak, hogy miket adatok és mily erővel és igyekezettel. Meg vagyok győződve teljesen arról, hogy jelenleg complettebb társulattal és jobb játékrenddel kevés, vagy tán egy színigazgató sem dicsekedhetik. Ugyancsak a mai postával adtam fel tekintetességedhez címezve néhány színlapot. Ezek igazolják hirdetéseimet, valamint egypár idevaló lapot, melyek bírálatai világot vetnek működésünkre.

Minthogy pedig Nyíregyházán működni s ottan társulatomat bemutatni a jövőre való tekintetből is szerencsémnek tartatnám, noha ismeretlen, teljes bizalommal fordulok tekintetességedhez azon kérelemmel: méltóztassék folyamodványomat mellékleteivel együtt illetékes helyre benyújtani, s azokkal és becses befolyásával kegyesen támogatni, mellyel engem a legszívesebb hálára kötelez. Ha tán azon ellenvetés tétetnék folyamodványommal szemben, hogy nem vagyok a miskolci színház igazgatója, melyhez Nyíregyháza is tartozik (!), kérem szívesen megjegyezni, hogy még lehetek, s hogy a <u>kerületi</u> működés csak jövő október hótól kezdődik, - én pedig Nyíregyházára nézve a működhetési engedélyt augusztus és szeptember hónapokra kérem.

E kérelmem kapcsán tisztelettel legyen szabad még azért is esedeznem tekintetességedhez, mint illetékeshez, hogy azon esetre, ha a kért működhetési engedélyt megkapnám, ne méltóztassék előttünk engedélyt adni cirkusz, vagy panorámásnak, hogy a közönség, mely csak az imént áldozott a színészetnek, egy kis pihenőt tarthasson bemenetelünkig.

Kéréseimet megújítva s magamat tekintetességed

szíves jóindulatú pártfogásába ajánlva vagyok mély tisztelője és kész szolgája.

U.i. az ne hozza Tekintetességedet zavarba, hogy mellékelt igazgatói engedélyem szeptember végéig szól. Jelenleg mindenik comessa addig van kiállítva. Októbertől, mikor a kerületi működés kezdődik, kapunk újabbat, egy évre szólót. Egyébiránt is szeptember végéig kérem a működhetési engedélyt, mikorig comessám szól. Célom lévén szeptember havát, mikorra a most kizsarolt közönség kipiheni magát, - Nyíregyházán tölteni."

85/c.

1879. július 4. Pr: V.B. 186. K: 6100/A.

T: Kerekréthy főkapitány beadványa a polgármesterhez. Sz: "Bényei István színigazgató Máramarosszigetről itt mellékelt levelei és folyamodványa szerint folyó év augusztus hó közepétől színielőadási engedélyt kérelmez. Minthogy az újabbi szervezési szabályok szerint az ily engedélyek a nevelési szakosztály megbeszélésével adatnak ki, van szerencsém kérvényét az említett szakosztálynak leendő kiadás végett tisztelettel beterjeszteni."

85/d.

1879. július 6. Pr: v.B. 186. K: 6100/A.

Az előbbi tétel kapcsán a közigazd. tanács hat-a: "Ezen kérvény az új szervezkedési rendszabályok értelmében illetékes elbírálás és a helyi viszonyoknak megfelelő to-

vábbi elintézés végett a nevelési szakosztályhoz áttétetni s e végből Elnök Polgármesternek kiadatni határoztatik."

85/e.

1879. július 17. Pr: V.B. 186. K: 6100/A.

T: A nevelésügyi szakosztály tanácskozmányának jegyzőkönyvi kiirata. Sz: "Előterjesztetett Máramarosszigeten tartózkodó Bényei István színigazgatónak kérelme, melyben 30 tagból álló dráma, vígjáték és népszínmű társulatával Nyíregyházára kíván előadások tarthatása végett jönni, f. augusztus hó közepétől szeptember végéig az itteni működésre nézve hatósági engedélyt kér, mely kérelmet a városi főkapitány véleményes javaslattétel végett a nevelésügyi szakosztályhoz áttévén."

Hat: "Bényei István színigazgatónak azon kérelmét, hogy itten agusztus hó közepétől szeptember hó végéig előadásokat tarthasson, a nevelésügyi szakosztály megadhatónak nem véleményezheti, mert a múlt június havában társulatával itten két hónapig működött Csóka Sándor színigazgató, miután itten majd minden másodnapon előadást tartott, a színházba járó közönségnek már kezdett terhére lenni, s így, ha a kérvényező társulatának augusztus és szeptember havában engedély adatnék, nem lehetne kilátása arra, miszerint a színházba járó közönség, tekintve a mostani szűk pénzviszonyokat, tekintve azt, hogy a munkaidőben a közönség el is van foglalva, a színtársulatot oly pártolásban részesítené, melyből a társulat itteni megélhetése biztosítva lenne. Ily körülmények között a színtársulatnak it-

teni létezése egyesek kárával történnék, s az illető színészek nyomorral lennének kéntelenek küzdeni. Mely kérvény ezen véleményezés mellett Kerekréthy Miklós főkapitánynak további hivatalos eljárás mellett kiadatni rendeltetett."

85/f.

1879. augusztus 8. Pr: V.B. 186. K: 6100/A.

I: az előbbi tételt - nem egészen hű másolatban - Kerekréthy főkapitány megküldi a máramarosszigeti főkapitánynak.

86/a.

Beregszász, 1879. augusztus 24. Pr: V.B. 186.

K-7724-A.

I: Bényei István színigazgató levele a beregszászi városi alkapitánynak. Sz: "A nyíregyházi tek. kapitányi hivatal által feltett azon kérdésre, hogy szándékozom-e ottan a kért három előadást megtartani, van szerencsém jelenteni, hogy igenis szándékom Nyíregyházán átutazólag, szeptember elején, úgy 10-ike táján három, esetleg hat előadást rendezni, mely szándékomat méltóztassék hivatalos úton az illető tek. kapitánysággal tudatni, azon alázatos kérelemmel együtt, hogy az előadásokhoz a szükséges működhetési engedélyt számomra megadni, illetve fenntartani kegyeskedjék. Mely alázatos kérelmemet megújítva vagyok a tek. kapitány úrnak mély tisztelője és kész szolgája."

(Aláírás és névbélyegző)

86/b.

Beregszász, 1879. augusztus 25. Pr: V.B. 186.

K-7724-A.

T: Tályai alkapitány levele a nyíregyházi kapitányi hivatalnak. Sz: "Bényei István színigazgató kérelmét ide-mellékelve átszármaztatom."

86/c.

Nyíregyháza, 1879. augusztus 26. Pr: V.B. 186.

K-7724-A. Az előző tétel száma alatt; a levél verzóján két fogalmazvány:

a/ Sz: "Engedély, mely mellett Bényei István színigazgatónak megengedem, hogy társulatával Nyíregyházán f. é. szeptember havában, éspedig első felében, minden előadás után a kórház javára 2 ft fizetés mellett hat előadást tarthasson."

b/ Sz: "T. kapitányi hivatalnak Máramarosszigeten (valószínűleg elírás: Beregszász helyett). Vonatkozással átiratára, Bényei István színigazgatónak szóló engedélyt kézbesítés végett azzal teszem át, hogy szíveskedjék tudomására adni, hogy itten jövő hó 9-én országos vásár fog tartatni, annál fogva részéről nagyon előnyösnek látnám, ha előadásait legalábbis szeptember 6-án kezdené meg. Kerekréthy főkapitány."

86/d.

Beregszász, 1879. augusztus 31. Pr: V.B. 186.

K-7724-A.

T: Tályai alkapitány értesíti nyíregyházi kollégáját, hogy Bényei Istvánnak az engedélyt kézbesítette, a vétbizonylatát mellékeli. (A vétbizonylat nem maradt fenn.)

87.

Budapest, 1879. szeptember 24. Pr: V.B. 186.
K-8615.

T: "A Magyar Színészegyesület Központi Igazgatótanácsától" fejű levélpapíron Kovács István h. titkár 868/1879. sz. levele Krasznay Gábor polgármesternek, Nyíregyházára. Sz: "Időkímélésből nem Miklósy Gyula színigazgató úrnak küldjük meg az engedélyt, mely csak a napokban érkezett le hozzánk, azon leirattal, hogy mihelyt a még hiányzó 5 igazgató kerületét felterjesztjük, a hatóságok azonnal értesítve lesznek a kerületek felosztásáról. Októberen túl, amint látni méltóztatik ezen engedélyből, minden igazgató csak azon városokban működhetik, hova engedélye szól; más igazgató kijegyzett városában nem működhetik ezután senki. - Szíveskedjék a nagyságos polgármester úr Miklósy részére a kért helyi engedélyt megadni, hogy céljaiban ne hátráltassék."

(Ennek vezóján) Sz: "átvettem mint Miklósy megbizottja. Nyíregyházán, 1879. szeptember 27. Maurer Károly szerkesztő."

88.

Budapest, 1879. szeptember 26. Pr: V.B. 186.
K-8732.

I: "A Magyar Színészegyesület Központi Igazgatótánácsától" fejű levélpapíron Kovács István h. titkár 872/1879. sz. a. ir. Krasznay Gábor főpolgármester (!) úrnak Nyíregyházára. Sz: "Miklósy Gyula színigazgató ma Budapesten volt, s odanyilatkozott, hogy most nem megy társulatával Nyíregyházára, s kéri engedélyét vagy a központi igazgatótanácsnak Budapestre (Vas utca 15-dik sz.) visszaküldetni, vagy egyenesen hozzá, Egerbe, mert szüksége van reá."

(Ennek verzóján) Sz: "K-8615. sz. alatt elintéztetett. 1879. szeptember 27. Juhász."

89.

1879. - Pr: V.B. 186 - 1668. Sortár 1879.

a/ K: 1007.

Sz: "Csóka Sándor színigazgató kérvénye a nyári idényre színházi engedély megadása iránt."

b/ K: 1126.

Sz: "Miklósy Gyula színigazgató társulatának névsorát megküldi."

c/ K: 3015.

Sz: "Miklósy Gyula színielőadásra május közepétől június végéig engedély kiadása iránt."

(Az iratok nem maradtak fenn.)

90.

1880. december 17. Pr: V.B. 186. K: 14.344.

T: Jakab Lajos a bent mellékelt (rozsnyói) színházi jelentés kíséretében a jövő 1881. évi színiidényre előadási engedélyért folyamodik. Hat: "Miután 1881-re városunkban Mándoki Béla debreceni színigazgató nyert engedélyt színielőadásokra, kérelme ezúttal nem teljesíthető."

(Mellékelve egy rozsnyói plakát, rajta műsor, tagnévsor.)

91/a.

Debrecen, 1881. december 17. Pr: V.B. 186.

K: 15.106/1881. In: K: 3270/1882.

T: Krecsányi Ignác, a debreceni színház igazgatójának levele a nyhi városi tanácshoz. Sz: "Alólírott, jelenleg a debreceni városi színház igazgatója, jövő 1882.ik évi május hó 1-étől ugyanez évi június hó 1-éig, debreceni dráma, vígjáték, népszínmű és operette fixumos színtársulatommal és nyolc személyből álló zenekarommal együtt Nyíregyházára óhajtanék menni, és a városban lévő nyári színkörben előadásaim sorozatát megnyitni. Miért is másolatban csatolt színigazgatói engedélyem alapján tisztelettel kérem a tekintetes városi tanácsot, miszerint nekem a fent meghatározott időre a városban lévő nyári színkörben színielőadások tarthatására szóló engedélyt megadni kegyeskedjék, s nehogy a közönség áldozatkészsége kime-

ríttessék, előttem a városba más színtársulatot bebocsátani ne méltóztassék. Alázatos kérelmemet a tekintetes városi tanácsnak nagybecsű figyelmébe ajánlva, hódoló tisztelettel vagyok alázatos szolgája."

(A melléklet szövege:) "Másolat 45756. szám. Magyar királyi belügyminiszter. Engedély, érvényes 1881. október hó 1-jétől 1882. virágvasárnapjáig. - Krecsányi Ignácnak megengedtetik, hogy Magyarországban, Bpest főváros kivételével, a fent kitett idő alatt magyar nyelven színielőadásokat tarthasson, azonban kötelességévé tétetik, hogy mindenütt, hol ilyen előadásokat rendezni szándékozik, azokhoz az illető helyhatóság beleegyezését előlegesen kikérje, jövedelmének egyrészét a helyi szegényalap javára lefizesse és mind saját személyére, mind a társasághoz tartozó egyénekre nézve a fennálló rendőri szabályoknak, valamint a magyar színész egyesület és annak nyugdíjalapszabályainak pontosan eleget tegyen. Bpest, 1881. évi szeptember hó 18-án, a miniszter helyett Prónay Sándor államtitkár. A m. kir. Belügyminisztérium pecsétje."

91/b.

1882. január 3. Pr: V.B. 186. K: 15.106/881.

In: K: 3270/1882.

T: "Előterjesztetett Krecsányi Ignác debreceni színigazgatónak kérvénye." Hat: "Folyamodó kérelmének, a múlt évben általa tanúsított kifogástalan erélyessége és kielégítő színi működése folytán ezennel hely adatik s részére a f. é. színielőadások tartására az elsőbbségi jog fenntartatik, miről

is ugyanő és a városi főkapitány jelen határozattal értesítte-
senek. - Egyidejűleg megbízatik a főkapitány és a tiszti mérnök,
miszerint Király Sándor, Mehlhouse János szakértők, valamint
Bencs László közgazdászati szaktanácsnok és Czupra Endre al-
jegyző közbenjöttükkel és az ottani szomszédok felhívása mellett
a Hárs c. vendéglő kertjében álló nyári színházi fabódét tűzren-
dőri szempontból tüzetesen megvizsgálván, az ott netalán észlel-
hető óvszabályok eránt ide véleményes javaslatot terjesszenek
elő."

92.

1880. - Pr: V.B. 186 - 1669. Sortár 1880. K: 12769

Sz: "Krecsányi Ignác színigazgató megkeresése."

(Az irat nem maradt fenn.)

93.

1881. - Pr: 186 - 1670. Sortár 1881. K: 15192.

Sz: "Színkör tűzrendőri felügyelete tárgyában mi-
niszteri rendelet."

(Az irat nem maradt fenn.)

94.

1882. július 17. Pr: V.B. 186. K: 6182.

T: Begányi alispánhelyettes, vármegyei főjegyző
leadja a belügyminiszter körrendeletét. Sz: "Értésemre esett,

miszerint a daltársulatok, melyek a részökre ének és zene előadások tartására kiadott belügyminiszteri engedély alapján semmiféle színielőadások tartására nincsenek feljogosítva, mindennemű színdarabokat adnak elő; sajnálattal értesültem ezen felül arról is, hogy egyes daltársulatok erkölcsrontó, trágár dalokat és jeleneteket is adnak elő, anélkül, hogy ebben a hatóságok által meggátoltatnának. Felhívom ennek folytán a törvényhatóságot, hogy arra: vajon a daltársulatok az engedélyokmányukban foglalt jogosultságuk határának áthágásával nem tartanake-e rendes színpadra való színdarabokat, továbbá hogy nem adnak-e elő erkölcsrontó, trágár darabokat és jeleneteket? Szigoruan ügyeljen fel; előforduló ily esetekben az engedélyokmányt az illető igazgatótól azonnal vétesse el, jelentése kíséretében hozzám terjessze fel, mely esetekben az illetőktől az engedély jövőre is meg fog vonatni. Budapesten, 1882. évi június 18. A miniszter helyett Prónay József államtitkár."

95.

1882. július 31. Pr: V.B. 186. K: 6692.

T: Alispán leadja a belügyminiszter körrendeletét.

Sz: "A magyar színészegyesület központi igazgatótanácsa előterjesztést tett hozzám, melyben a vidéki magyar színészet fejlődése egyik akadályául az országban nagyobb mérvben elszaporodó azon műkedvelő társulatokat jelöli meg, amelyek nem egyes jótékony célokra koronként, hanem állandóan éspedig üzleti célra rendeznek előadásokat. Felhívom ennek folytán a törvényhatósá-

got, hogy a helyi hatóságokat utasítsa, miszerint azon idő alatt, amelyet a színtársulat egyhelyen tölt, műkedvelői előadásokra engedélyt ne adjanak. Magától értetődik, hogy kizárólag jótékony célra műkedvelő előadások mindig tarthatók. Budapesten, 1882. évi július 25-én, a miniszter megbízásából Lukács György miniszteri tanácsos."

96.

1882. december 20. Pr: V.B. 186. K: 11038.

T: Zoltán János alispán másolatban küldi a belügyminiszter körrendeletét. Sz: "A magyar színészegyesület központi igazgatótanácsa feljelentette, miszerint némely vidéki színigazgatók egyes izgalmas napi eseményekből merített tárgyú silány férczműveket adattak elő, melyek a jóerkölcsöt megmételyező tartalmuknál fogva színpadra egyáltalában nem valók. Felhívom ennek folytán a törvényhatóságot, hogy az ily erkölcsrontó férczművek előadását gátolja meg. Budapesten, 1882. évi december 2. Tisza (Kálmán) s. k."

97.

1882. - Pr: V.B. 186 - 1671. Sortár 1882.

a/ K: 2091.

Sz: "Színkör tárgyában jelentés."

b/ K: 10.992.

Sz: "Színészegyesület központi igazgatóságának a magyar színészegyesület közé leendő belépésre felhívása."

(Az iratok nem maradtak fenn.)

98/a.

1883. január 12. Pr: V.B. 186. K: 485.

T: Zoltán János, Szabolcs vm.alispánjának körira-
ta szolgabíráknak és polgármestereknek. Sz: "A magyar színészegyesület és nyugdíjintézetek alapszabályait a felhívások és gyűjtőívek kíséretében hivatalomhoz megküldetvén: a mellékelt egy példány alapszabályfelhívás, gyűjtőívszerződés oly felhívással küldetik ki a tekintetes úrnak, miszerint felügyeljen, hogy járása, illetve a város területén az alapszabályoknak teljes mérvben érvény szereztessék; felhívom továbbá, hogy alapító, pártoló tagok és kegyes adományok gyűjtése által a magyar színészegyesület felvirágozásához és a nyugdíjintézeti alap megteremtéséhez hozzájárulni igyekezzék."

98/b.

1883. január 16. Pr: V.B. 186. K: 485.

T: A városi tanács megtárgyalja a fenti körirat. Hat: "Miután a magyar színészegyesület központi igazgató választmánya ily célú adakozásra 274. sz. alatt aláírási ívét megküldötte s az a tanács múlt évi 10.992 sz. határozatából im - már városszerte köröztetik is, s a város maga a nemzeti színházra tett újabb gyűjtések alkalmával 1050 ftnyi alapítványi összeggel már hozzájárult a nemzeti színészet ügyének előmozdításához, annálfogva ezen újabb felhívást a tanács, tekintve a há-

zi pénztár szűk viszonyait, habár ezúttal anyagilag nem is, de elvileg mindenesetre pártolásra méltónak találja, miértis teljes bizalommal fordul a város egyetemének buzgó hazafiasságához, valamint a magánintézetek áldozatkészségéhez azon kérelemmel, hogy a nemzeti színészet nyugdíjintézete nagy horderejű intézménye javára kibocsátott íven, akár mint alapító vagy pártoló tagok, akár mint egyszerű adakozók hozzájárulni s az ügy felvirágoztatását elősegíteni szíveskedjenek és méltóztassanak. Mely ezen határozat foganatosítása és a város előkelőbb lakosai s egyes intézeteivel s az iratokkal Kiss János városi esküdt megbízatik, beváratván annak idején eljárásának eredményes jelentése."

(A verzón Czupra Endre aljegyző összesítése:)

"Kiss János 2 ft 10 x befizetett 883. febr. 22-én. - G. Gy. 1 ft, N. N. 30 x, Flegmann Miksáné 50 x, Löfkovics Ignác 20 x, K. S. 10 x, Summa: 2 ft 10 x."

98/c.

1883. február 22. Pr: V.B. 186. K: 485.

I: Krasznay Gábor polgármester jelentése az alispánnak a fenti tárgyban. Sz: "F. é. január 12-i becses rendeletével, a magyar színészegyesület központi igazgatótanácsának kibocsátott aláírási ívét eredetiben a begyült 2 ft 10 kr összeggel, van szerencsém hivatalos tisztelettel beterjeszteni."

99/a.

Kassa, 1883. január 25. Pr: V.B. 186. K: 1095.

T: "Csóka Sándor színigazgató" fejbélyegzőjével ellátott kérvénye Nyíregyháza tek. főkapitányához. Sz: "Mint a Kassai Színház igazgatója, ki azt jövő télre is szerencsés voltam megnyerni, folyamodom a tek. Főkapitány Úrhoz, hogy igen jól szervezett dráma, vígjáték, népszínmű és operette társulatommal f. év augusztus-szeptember hónapjaiban Nyíregyházán színielőadásokat rendezhessek.- Színtársulatom, amely a vidék elsőrendű társulatai közé tartozik, mint Kassán, úgy ott is ki fogja elégíteni a szigorúbb műigényeket is, miről kezeskedem Tekintetességednek, valamint arról is, hogy műsorom s ruhatáram is olyan, amely sok élvezetes estét biztosít a közönségnek. - Kérem Tekintetességedet mindkét esetben a mielőbbi szíves válaszadásra, hogy aszerint intézkedhessem jövőmet illetőleg, nehogy a bizonytalanság miatt egyebütt elessem és hátrányt szenvedjek. - Magamat ezek után a tek. Főkapitány úr ismert és tapasztalt jóindulatába ajánlva vagyok s maradok alázatos szolgája."

99/b.

1883. január 29. Pr: V.B. 186. K: 1095.

T: A tanácsban "főkapitány előterjesztvén Csóka Sándor színigazgatónak benyújtott kérvényét." Hat: "Folyamodó kérelmének hely adatik ugyan, azonban tekintve azon körülményt,

hogy az augusztus havi caniculai napok a színielőadásokra itt kedvezőtleneknek bizonyultak be, s hogy a főkapitány által a közönség óhajtásáról nyert értesítés szerint a színielőadások lehetőleg nagyobb sikerre számíthatnak tavasszal: annál fogva Csóka Sándor színigazgatónak e f. é. május 1-től a kérelmezett engedély ezennel megszavaztatik azon hozzáadással, hogy a szokásos szegényalapi, valamint 1 ft rendőri felügyeleti díjakat előadásonként fizetni köteles lészen."

100/a.

1883. június 2. Pr: V.B. 186. K: 5502.

I: Csóka Sándor helybeli színigazgató kérelme.

Sz: "Itt nyert hatósági engedélyemben kötelességemmé tétetett, hogy előadásonként tartozom fizetni a kórház részére egy és a rendőrség részére egy, s így összesen két ft-ot. Ezt eddig teljesítettem is, s habár csekélységnek tűnik is fel az összeg, azonban mégis sok oly körülmények között, milyenbe engem az itteni közöny sodort, amikor már eddig is beláthatatlan deficittel küszködöm. - A mai előadás a 25-ik lesz, s így a maival összesen 50 ft-ot fizetek be; ismétlem, ily körülmények között terhes ez reám nézve, s oda járul legalázatosabb kérésem, hogy ezentúl legalább az egyik forintot, akár a kórház, akár a rendőrség részére, ne kellessék fizetnem, s ugyanez értelemben a mai nappal befizetett 50 ft felét részemre visszaadatni kegyeskedjék, mert reám nézve még e csekélység is jótékony leend, amelyért örökös hálára leszek lekötelezve a Tek. Tanács iránt."

1883. június 11. Pr: V.B. 186. K: 5502.

T: A tanácshoz "Csóka Sándor itt működő színtársulati igazgató a mostoha időviszonyok és az eszlári zsidókérdés miatt ez idő szerint a közönség részéről nyilvánuló közöny melletti csekély jövedelmei, sőt tetemes anyagi veszteségeinek némi kárpótlásául az eddig befizetett, várost illető összegeknek kegyes elengedése és visszaadásáért folyamodván." Hat: "Tekintve a nemzeti színészetnek, mint a közművelődés és magyar nemzetiségi érdekek kiváló emeltyűjének - ez idő szerint eléggé nem indokolható a városunkban eddigelé alig tapasztalt társadalmi abnormis akadályait és közéletünk ellentétes szellemi surlódásait: a tanács, mint eddig, ezúttal is áldozatot kíván hozni a nemzeti színügy istápolására, s folyamodó kérelméhez képest, az előadásonként kötelezett jótékony célú összegek befizetésétől őt feloldozván, részére a már befizetett összegek visszaadását ezennel elrendeli, annak eszközlésével a főkapitányt megbízza."

101/a.

Miskolc, 1884. január 3. Pr: V.B. 186. K: 93.

In. K-2379.

T: Gerőfy Andor színigazgató kérvénye a városi tanácshoz. Sz: "Alólírt, mint a m. kir. Belügyminisztériumtól kormányengedéllyel bíró színigazgató, van szerencsém a Tekintetes nyíregyházi városi tanácsot azon kérelemmel megkeresni, hogy részemre a helyhatósági engedélyt színielőadások tartha-

tása céljából 1884. évi április 16-ikától július 1sőig vélemé-
nyezni kegyeskedjék. - Van szerencsém egyszersmind a Tek. Váro-
si Tanács tudomására hozni, miszerint jelenleg Miskolcon 45 tag-
ból álló dráma, vígjáték és operette személyzettel és teljes ze-
nekarral működöm. Működési rendszerem úgy a személyzet, mint mű-
sor tekintetében a nyári szezon folytán változást nem fog szen-
vedni. - Maradtam mély tisztelettel."

101/b.

1884. január 7. Pr: V.B. 186. K: 93. In: K-2379.

T: Gerőfy Andor színigazgató f. é. április 16-júli-
us 1-ig helyben színielőadások tartása engedélyezésére kérvényt
nyújt be. Hat: "Ezen kérvény a helyi társadalmi igények és vi-
szonyok tekintetbe vétele mellett, illetékes és legjobb belátá-
sa szerinti elintézés végett Kerekréthy Miklós városi főkapitány-
nak kiadatni határoztatik."

101/c.

Szatmártt, 1884. február 14. Pr: V.B. 186.
K: 1564. In: K-2379.

T: Lászy Vilmos színigazgató levele a nyíregyházi
főkapitánynak. Sz: "Alólírott ezelőtt győri, kassai, miskolci,
jelenleg a szathmári színház igazgatója, óhajtanék jeles tagok-
ból álló, s mindenütt a közönség osztatlan tetszését kivívott
társulatommal, a legújabb darabokból álló műsorommal, fényes ru-
határammal, folyó év húsvét napjától kezdve Nyíregyházán színi-

előadásokat rendezni, mivégből kérem a tek. főkapitány urat, kegyeskedjék részemre a helyhatósági engedélyt húsvét napjától kezdve hat heti időtartamra megadni. - Magamat s társulatomat dícsérni felesleges, annyit azonban megemlítendőnek vélek, hogy 27 éves színészkedésem s 12 éves igazgatóskodásom alatt mindig arra törekedtem, hogy társulatomban a rendet, pontosságot fenntartva, a színügyet magasabb fokra emeljem, s összevágó, sőt művészi kivitelű előadásaim, fényes kiállításaim, rendszeretetem s pontosságom által a közönség pártfogására magamat s társulatomat érdemessé tegyem - amit jelszavul tűztem ki magam elé most is. - Könyvtáram magában foglalja a nemzeti népszínház, valamint a bécsi Burg és Carl-színház legkedveltebb újdonságait, ruhatáram pedig oly fényes, minő a vidéken alig található, mivégből bátor vagyok remélni, hogy a színkört elnyerni szerencsés leendek. - Mely alázatos kérelmemet mégegyszer a tek. főkapitány úr becses figyelmébe ajánlva vagyok mély tisztelettel, alázatos szolgája."

101/d.

1884. február 18. Pr: V.B. 186. K: 1564.

T: "Lászy Vilmos jelenleg Szatmárt színigazgató, e f. év Húsvét napjától hat heti időtartamra helyben színielőadások tartása engedélyezéséért folyamodván." Hat: "Ezen kérvény, az e tárgyban már beérkezett más színigazgatók igényeinek együttes elbírálása és illetékes intézkedés céljából városi főkapitánynak kiadatni határoztatik."

Debrecen, 1884. február 26. Pr: V.B. 186. K: 1564.

T: Krecsányi Ignác, a debreceni színház igzgatójának levele a nyíregyházi városi tanácsnak. Sz: "Alulírt színigazgató, ki jelesen szervezett színtársulatommal három év óta Debrecenben a közönség fokozódó pártfogása és rokonszenve mellett működöm, a legnagyobb alázattal esedezem a tekintetes városi tanácshoz, kegyeskedjék megengedni, hogy 52 működő egyénből álló színtársulatommal s saját zenekarommal a pozsonyi évad befejezte után, azaz folyó 1884. évi június hó tizenötödikétől kezdve, július hó végéig, esetleg augusztus hó első feléig terjedő időtartamra, előadásokat tarthassak. - Testületem a belés külföldi színműirodalom minden válfajú legújabb darabjait (mutatja be): drámát, színművet, vígjátékot, népszínművet és operettet, a legnagyobb részt azon darabokra szorítkoznék, melyek Nyíregyházán még nem kerültek színre. - Társulatom névsora:

Magánszereplők: Nők: Ditróyné Eibenschütz Mari - naiv és drámai szende; Erdélyi Marietta - operette és népszínműénekesnő; Halmayné Székely Emma - operette coloratur és népszínműénekesnő, Iványi Mariska - operette alt és népszínműénekesnő; Kiss Mihályné Hegyessy Mari - fiatal hősnő, társalgási és drámai színésznő; Krecsányiné Kiss Veron - társalgási színésznő; Örley Flóra - operette, népszínmű és posse(bohózat) énekesnő; Siposné Dobozi Lina fiatal anyaszínésznő; Váczy Vilma - énekes és burleszk komikáné; Závodszky Teréz - segédénekesnő, segéd drámai színésznő.

Férfiak: Abonyi Gyula - hősszerelmes, drámai és jellemszínész; Boránd Gyula - naturbursch operette-énekes-komikus; Delin Henrik - karnagy; Ditróy Mór - társalgási apaszínész; Halmay Imre - bonviván, intrikus és társalgási színész; Horváth Arnold - operette-tenor; Kiss Mihály népszínműénekes és operette bariton; Németh József - kedélyes apa, jellemkomikus; operette-buffó; Nyilassy Mátyás operette-buffó, jellem- és burleszk komikus; Pálffy György - lyrai szerelmes; Sajó Endre - lyrai szerelmes, társalgási és segéd, népszínmű-és operette ének; Szabó Antal - drámai és vígjátéki apa és jellemszínész; Beregi Viktor súgó; Welsbacher Lajos festő.

Karszemélyzet: Nők: Ábrányi Mari, Bauer Mari, Belme Erzsi, Berény Mari, Bessenyei Mariska, Bérczi Mari, Erdélyi Margit, Erdőssy Hermin, Horváth Ilonka, Lévay Ilonka, Serfőzy Etelka, Szőlősy Mária, Váry Janka, Völgyi Katica.

Férfiak: Boross Pál, Fekete Adolf, Fodor József, Kolozsy Jenő, Körmendy János, Landosz Albert, Nagy Imre, Óvári Lipót, Pusztay Béla, Szabó Károly. Szabó László, Szenes Ede, Szirmay Sándor, Tamássy Gábor.

Fentebbi névsorból kitűnik, hogy társulatom a vidék mily erőiből van összeállítva, s minden szakmakör többszörösen van betöltve. Díszleteimet nagyrészben Lehmann Mór, a budapesti népszínház festője festette. Társulatom összetanult s rend, fegyelem tekintetében a vidéken páratlan.

Ismételve mély tisztelettel kérem tehát, a tekintetes városi tanácsot, méltóztassék részemre a helyi engedélyt megadni s bölcs határozatát velem Debrecenbe tudatni. - Maga-

mat a mélyen tisztelt tekintetes városi tanács nagyrabecsült pártfogásába ajánlva, maradok alázatos szolgája."

101/f.

Debrecen, 1884. február 24. Pr: V.B. 186. K: 1861. In: K-2379.

T: Krecsányi Ignác, a debreceni állandó színház igazgatójának levele Kerekréthy Miklós nyíregyházi főkapitánynak. Sz: "Alulírott mély tisztelettel esedezem aziránt, hogy hazánk kiváló színi erőiből szervezett színtársulatommal Nyíregyházán tartandó színielőadásokra, a helyhatósági engedélyt kegyesen megadni méltóztassék. Alávetvén magamat a tekintetes főkapitány úr által megszabandó s a törvény által előírott minden szabályzatnak és helyi szokásnak. - Kérésem megújítása mellett vagyok azon alázatos jelentésem mellett, hogy az engedélyokmányt kiadni kegyeskedjék. Alázatos szolgája."

101/g.

Debrecen, 1884. február 25. Pr: V.B. 186. K: 1861. In: K-2379.

T: Krecsányi távirata Maurer Károlynak Nyíregyházára. Sz: "Köszönöm érdeklődését. Június közepén, pozsonyi évad után, okvetlenül megyek Nyíregyházára egész társulatommal. Szíveskedjék engedély miatt Kerekréthyvel nevemben beszélni. Őt, önt, Baruchot üdvözlöm."

101/h.

1884. március 12. Pr: V.B. 186. K- 2379.

T: Kerekréthy Miklós főkapitány jelentése a tanács megbízására. Sz: "Gerőfy Andor, Lászy Vilmos és Krecsányi Ignác színigazgatók helyhatósági engedély kinyerhetése céljából beadott kérvényök a Tekintetes Tanács által 93/884, 1564/884 és 1861/884. sz. tanácsi végzéssel hozzám lettek illetékes intézkedés végett utasítva. Minthogy úgy a szervezeti szabályok, mint az eddig szokással ez ellenkezik, kérem a tekintetes tanácsot, méltóztassék ezen kérvények fölött határozni."

101/i.

1884. március 17. Pr: V.B. 186. K: 2379.

T: Kerekréthy főkapitány jelentését a tanács megtárgyalja. Hat: "A főkapitányi indokok alapján Krecsányi Ignácnak anyagi helyheztetésénél fogva, az engedély feltétlenül megadatik ugyan, mind az által, tekintve azon körülményt, hogy a színiévad nálunk huzamosb időre, az igazgató kára nélkül ki nem nyújtható s az inkább a tavaszi és őszi rövidebb időközökre szorítkozhatik előnyösen: annál fogva eziránt az intézkedés - az illető színkörtulajdonosok és illető színigazgató meghallgatásával - jelentő főkapitány belátására bízatik."

102.

1884. június 19. Pr: V.B. 186. K: 6027.

T: Az alispán június 30-án adta le Tisza belügyminiszter 33.915 sz. körrendeletét. Sz: "A magyar színészegyesület központi igazgatótanácsa hozzám intézett felterjesztésében arról panaszkodik, hogy a törvényhatóságok ugyanazon helyre és időre érvényes helyhatósági engedélyekkel egyszerre két színtársulatot is felruháznak, vagy pedig oly helyeken, hol már színtársulat előadásokat tart, megengedik, hogy ugyanazon időben lovarda, daltársulat, múzeum, panoráma működhessék, illetőleg mutatványait gyakorolhassa. Minek következtében a közönség az erkölcsnemesítő s a nép értelmiségét fejlesztő irányú színielőadások látogatásától elvonatik, mely körülmény a különben is folytonosan anyagi nehézségekkel küzdő színtársulatnak tetemes károkat, veszteséget okoz. E bajok orvoslására hívom fel a törvényhatóság figyelmét és ismerve hazafias buzgalmát, nem kétlem, hogy jövőben oda fog hatni, miszerint a nemzeti közművelődés tekintetében oly üdvös eredménnyel működő magyar színtársulatok kellő gyámolításban fognak részesíttetni.

103/a.

Komárom, 1884. július 15. Pr: V.B. 186. K: 6405.

T: Jakab Lajosnak, a győri állandó színház igazgatójának folyamodványa. Sz: "Minthogy Krecsányi Ignác a már nyert előadási engedélyt az idén igénybe nem veszi és Egerbe vi-

vén társulatát, Nyíregyházát teljesen és bizonyosan mellőzi, miről Krecsányinak írásban tett nyilatkozata Maurer Károly úrnál van, melyről a tek. főkapitány úrnak is teljes tudomása van: én terjesztem oda alázatos kérésemet, hogy Lászynak adott hat előadásra lejáró engedélye után, egész október elsejéig terjedő időre a játszhatási engedélyt nekem megadni kegyeskedjék. Nekem 50 tagból álló és saját zenekaromból jól szervezett elsőrendű társulatom van, mely úgy művészi, mint felszerelési, nem különben műsorozat szempontjából a nyíregyházi közönség műigényeinek minden tekintetben meg fog felelni. Három évig bírtam a székesfehérvári színházat, az idén a győri színházat bírom, s úgy e városokban, mint Sopron és Pozsonyban társulatommal általános elismerést nyertem. És eltekintve, hogy elsőrendű társulatomnak hírneve is kezességet nyújthat, miszerint a nyíregyházi közönség magas műigényeinek meg fog felelni, bizonyosságot nyújthat az is, hogy maga Krecsányi kért fel, miszerint helyette én vinném be társulatomat, hogy így legalább - ha ő nem teheti az idén, hogy odamenjen - leglább egy, az övéhez hasonló, elsőrendű társulat előadásait legyen alkalma a közönségnek élvezni. Minél fogva neki is szívesebben megbocsát, hogy ő nem megy oda az idén. - Krecsányi különben Esztergomban van, s hivatalosan felhívható nyilatkozatra, vagy nekem az engedélyt feltételesen kegyeskedjék megadni, hogyha Krecsányi igénybe akarja venni, úgy én neki kitérni tartozom.

Lászy társulata úgysem a nyíregyházi közönség igényeihez való, tehát elég neki - és a közönségnek is - ha az en-

gedélyezett hat előadás után, az engedélyt részemre megadni kegyeskedik. - Csak arra vagyok bátor alázattal kérni a tek. tanácsot, hogy lehetőleg gyorsan végezni, és azt velem tudatni kegyeskedjék, hogy ahhoz képest intézkedhessem vagy társulatom leendő odavitele, vagy más állomás iránt. Hogy társulatom, műsorsorozatom és a külső hatás biztosítására felszerelésem és zenekarom mennyire képes a pártfogást kiérdemelni, bizonyítja az is, hogy ilyen nagy és költséges útra van bizodalmam vállalkozni - innen: Nyíregyházára. - Mindezekután esedezem, hogy felsőbb országos színigazgatási engedélyem alapján a helyhatósági engedélyt számomra megadni kegyeskedjék 1884. október hóig. - Mely kérésem ismétlése után vagyok mély tisztelettel, alázatos szolgája."

103/b.

1884. július 21. Pr: V.B. 186. K: 6405.

T: A tanácshoz Jakab Lajos nemzeti színigazgató, jelenleg Komáromban működő színtársulatával a f. évi őszi idényre itt helyben színielőadások rendezése engedélyezéséért folyamodik. Hat: "A tanács sajnálattal kényszerül folyamodó tudomására hozni az itteni színi viszonyok oly kedvezőtlen alakultát, mely szerint a legjobb akarat mellett nem óhajthatja folyamodó nagy számú társulatának oly távol vidékről idehozatalát akkor, amidőn szerencsétlen pálya és kartársa, az ez idő szerint itt működő Lászy Vilmos színigazgatótól, - dacára a közönség pártolása hiányának - a további, e hó végéig tartó előadási engedélyt meg nem tagadhatta, de Krecsányi Ignác elmaradása különben is csak föltételes lévén, folyamodó kérelme ezúttal teljesíthető nem volt. Miről is

ugyanő, Komárom városa előljárósága útján, jelen határozattal értesíttetik."

104/a.

Kisvárda, 1884. június 29. Pr: V.B. 186. K: 5745.

T: Lászy Vilmos színigazgató folyamodványa. Sz: "Tek. Városi Tanács! A Tisza és Szamos kiáradása folytán okozott károk miatt, megfosztva lévén azon vidéktől, mely felé utam irányult volna, jelenleg azon szorult helyzetben vagyok, hogy számításaim ködként szétfoszolván, 38 tagból álló társulatommal e helyről nem tudok hová mozdulni. - Egész alázattal kérem tehát a tek. városi tanácsot, miszerint nekem július 6-ától, átutazólag, hat előadásra a helyhatósági engedélyt megadni kegyeskedjék. - Tudva azt, hogy Krecsányi Ignác kollégám bírja a helyhatósági engedélyt, az ő beleegyezését kikérem. Magam és társulatom existetiáját a tek. városi tanács kezébe tévén le, maradtam a legmélyebb tisztelettel, alázatos szolgája."

104/b.

Esztergom, 1884. június 29. Pr: V.B. 186. K: 5745.

T: Krecsányi sürgönye Lászy színigazgatónak Kisvárdára. Sz: "Óhaját kénytelen vagyok emberbaráti szempontból teljesíteni. Tessék Nyíregyházára bemenni."

104/c.

1884. június 30. Pr: V.B. 186. K: 5745.

T: Lászy Vilmos színigazgató Kisvárdán, keresztül utaztában hat színielőadásra engedélyért folyamodik." Hat: "Folyamodó azon kijelentett világos feltételének indokából, mely szerint ugyanő f. évi helybeli színi idényre már előzetesen Krecsányi Ignác színigazgatónak adományozott engedéllyel szemben: - ennek beleegyezését, illetve jogátruházását kieszközlendő, sőt azon indoknál fogva, hogy időközben Krecsányi Ignác a polgármesterhez intézett sürgöny szerint folyamodónak a jogengedményt megadta, s így a kérvényezett ideiglenes színi engedély kiadásának fő akadálya elhárítva lett, annél fogva Lászy Vilmos színigazgatónak a kérelmezett hat színielőadásra a kívánt hatósági engedély ezennel kiszolgáltatik."

105/a.

Esztergom, 1884. július 12. Pr: V.B. 186. K: 6297.

T: Krecsányi Ignác színigazgató cégfejes papíron' írt levele Lászy Vilmoshoz. Sz: "Kedves Lászy Úr! Az igaz, hogy én a nyíregyháziak s különösen Kerékréthy Miklós főkapitány úr nehezteléséét vonom magamra, amiért kivettem a várost, s most elmaradok. - Én e hó második felében szándékoztam Nyíregyházára, amidőn kegyed sürgönyét kapom. Ennek következtében fordítottam szekerem rúdját Kassára. - Már most én Kassáról Egerbe megyek, így tehát csakugyan nem jut időm Nyíregyházára. - Így állván a

Megyei Levéltár
Nyíregyháza
7665

dolgok, ez lévén a tiszta igazság, nekem semmi kifogásom az ellen, ha Lászy úr meghosszabbítja Nyíregyházán működését. - Maradok mindenkor kiváló tisztelője."

105/b.

1884. július 13. Pr: V.B. 186. K: 6297.

I: A tanácsban olvastatott Lászy Vilmos helyben működő színigazgatónak folyamodványa, "melyben az előadásokra vonatkozó engedélyt az egész idényre alázattal kéri." Hat: "Midőn mellékelve van szerencsém Krecsányi Ignác színigazgató kollégám - megkeresésemre - hozzám intézett lemondását, egyszersmind beleegyezését benyujtani, tekintetbe véve azon körülményt, hogy ily módon Nyíregyháza város műértő közönsége a színi idényt nélkülözni volna kénytelen s nekünk a hat előadás utáni azonnali eltávozás borzasztó anyagi károkat s veszteséget okozna, valamint tekintetbe véve azt is, hogy társulatom egészben és egyébként szerencsés volt a mélyen tisztelt közönség megelégedését e pár előadás alatt is kivívni, azon alázatos kérelemmel járulok a tek. főkapitány úr és tek. városi tanács elé, hogy engem a színkör birtokában egész idényre meghagyni, s az erre vonatkozó helyhatósági engedélyt kegyesen megadni méltóztassék. Mit, ha szerencsés leendek megnyerni, ígérem, hogyha a tek. főkapitány úr és tek. városi tanács kívánni méltóztatik, zenekart is szervezek s a társulatban észlelendő esetleges hézagokat, melyeket a mélyen tisztelt közönség netán észreveend s kipótlandónak vél, azonnal betöltendem. - Mindezeket, valamint azt is,

hogy egyetlen feladatomul csak azt tűzendem ki, hogy szakavatott művezetésem, fáradhatlan ügybuzgalmam, szigorú fegyelmem, gondos rendezésem, fényes és díszes kiállításaim s magasabb színvonalon álló előadásaim által a mélyen tisztelt közönség műigényei kielégíttessenek s ezáltal magamat a pártolásra s elismerésre érdemessé tegyem."

105/c.

1884. július 14. Pr: V.B. 186. K: 6297.

T: A tanácsban "Lászy Vilmos hb. működő színtársulat igazgatója, beterjesztvén Krecsányi Ignác, a f. é. őszi idényre helyben engedélyezett színigazgatónak f. hó 12-ről Esztergomból kelt levelét, melyben ez, - színi működésének változott sorrendjénél fogva - az idejövetelről lemondván, folyamodónak, szemben a f. é. 5745 az. a. hat előadás engedélyezése iránti kérvényével, ezúttal további ittműködése ellen semmi kifogást nem tesz." Hat: "Folyamodó kérelmének, tekintettel arra, hogy a városi tanács az őszi idényre itt színielőadásokra engedélyt nyert Krecsányi Ignáctól közvetlen lemondást nem kapott, hely nem adatik s a részére előbbi kérvényére engedélyezett hat előadáson felül a színielőadások további megtartása beszüntettetni határoztatik."

106/a.

1884. július 19. Pr: V.B. 186. K: 6449.

T: Lászy Vilmos hb. működő színigazgatónak alázatos

folyamodványa, , melyben a helyhatósági engedély kegyes meghosszabbításáért esedezik. Sz: "Miután múltkori kérvényemre érdemleges határozat hozható nem volt azon okból, mivel Krecsányi Ignác színigazgatótársam hivatalos lemondása szükségeltetett, bátorkodom ismételve folyamodványomat benyújtani, annyival is inkább, mivel K. I. színigazgatótársam mellékelt sürgönye szerint hivatalos lemondását a tek. főkapitány úrhoz már beküldötte.

Nem szokásom ígérni azt, amit meg nem adhatok, de amit ígérek, meg is tartom. Ígérem, hogyha a helyhatósági engedélyt megnyerni szerencsém leendek s ha a tek. polgármester úr és a tek. városi tanács határozatilag kívánni méltóztatik, zenekart is szervezek, s a társulatban lévő esetleges hézagokat alkalmas egyénekkel töltendem be, személyzetemet megszaporítom, csakhogy a mélyen tisztelt közönség rokonszenvét, pártfogását és elismerését s a tek. polgármester úr és tek. városi tanács megelégedését kiérdemeljem.

Jelenleg 46 éves vagyok, ebből 27 évet töltöttem Thália szolgálatában, hol jó, hol balszerencse közepette. Mindenütt, ahol csak megfordultam, érdemessé tettem magamat a rokonszenvre, nevemet tisztelet s megbecsüléssel ejtették ki, nemcsak magyar s külföldi színészek, hanem a nagyközönség is. S bár sok küzdelmen kellett is keresztülmennem ezen dicső, de rögös pályán nem csüggedtem el. - Előttem csak e szent cél lebegett: a magyar színügy emelése s ezáltal édes hazai nyelvünk felvirágoztatása. Nem üzleti s anyagi oldaláról fogtam fel a színügyet, hanem a legtisztább meggyőződésből. És mi lett ezért a jutalmam? Az, hogy az evvel együtt járó anyagi károk és csapások megtörtek,

elannyira, hogy a folytonos izgatottság, pénzkérdés egészségemet támadták meg s most szélhűdötten lézengek abban a világban, melyben csak kevéssel is ezelőtt számot tevő egyén voltam. Orvosaim fürdőket tanácsoltak, nem annyira egészségem, mint kedélyem helyreállítása végett, de szorult anyagi helyzetem miatt igénybe nem vehetem tanácsaikat, s most, midőn társulatomat Nyíregyházára hozva,szinte örültem, hogy itt tartózkodásunk időtartama alatt a közeli Sóstó fürdőben kevés költséggel üdülést találjak, kilenc, folytonos izgatottság közt eltelt előadási nap múlva, lássam e végső reményemet meghiusulni, s itt kénytelenítsessem hagyni Nyíregyházát, hol már benn vagyok s kisvárosi igényekre számított s szervezett társulatommal is a mélyen tisztelt közönség tetszésével találkoztam.

Ennélfogva tehát a tek. polgármester úr s tek. városi tanács nemes, emberbaráti érzelmére appellálok, midőn esedezem, hogy úgy jelen, mint múlt kérvényemben felhozott súlyos körülményeim becses figyelembe vételével engem a színkör birtokában meghagyni s a helyhatósági engedélyt kegyesen megadni méltóztassék. - Részemről csak azon leendek, hogy a tek. polgármester úr, tek. városi tanács mindenesetre legigazságosabb határozatához alkalmazzam magamat, s ítéletében teljesen megnyugodjam."

106/b.

1884. július 21. Pr: V.B. 186. K: 6449.

T: A városi tanács előtt "Lászy Vilmos helyben működő színigazgató a f. é. 5745 sz. itteni határozattal részére engedélyezett hat színielőadáson felül további itt működése enge-

délyezését kérelmezvén." Hat: "Tekintettel folyamodónak előadott indokaira és a közönségnél az aratási-mezei munkák folyamán beállott mostoha színi viszonyok közötti kedvezőtlen kilátásokkal biztató jelenségekre, - részére a színielőadások tartására, a múlt tanácsülésben kérelmezett hat előadáson felül, az engedély e f. hó végéig ezennel meghosszabbíttatik."

107/a.

1884. július 26. Pr: V.B. 186. K: 6731. In: K-8267.

I: Lászy Vilmos engedélyezett színigazgatónak fellebbezése a városi tanácshoz, a tanácsnak 6449/1884 sz. sérelmes határozata ellen. Sz: "Társulatomnak itten, Nyh-n tartózkodása és a színielőadásoknak az 5745/1884. sz. határozattal engedélyezett, időn túli tartása tárgyában beadott kérelmemre 6449/1884. sz. a. hozott sérelmes, újabbi határozat ellen, bátorkodom tisztelettel felfolyamodni a következő okok alapján.

A hivatkozott szám alatti sérelmes határozatban foglalt indok nem a tisztelt város közvetlen vitális érdekéből, hanem általánosan országos bajnak ösmert s kiválóan általunk, színészek által sajnosan érzett tényből meríttetvén, azt a vezetésem alatti színtársulat itteni tartózkodása és működésének megszorítására elegendő oknak nem tekinthetem: annyival inkább, mert ha a felhozott indok elfogadható volna, a színtársulatoknak működésöket be kellene szüntetni, mert ugyanezen indok alapján bárhonnan is elutasíthatók lennének.

A színész hivatásszerű működése épp oly jogosult, mint a papé, őt tehát működésében törvényes alap nélkül a hatóság nem, hanem egyedül a részvétlenségből származó önbecsérzet akadályozhatja meg.

Nem szabad feltennem, hogy a mélyen tisztelt városi tanácsot elhatározásában a sérelmes határozatból ki nem olvastam más, elhallgatott, mellékes indok is vezérelte volna, hanetán azonban ily indok is léteznék, bátorkodom a tisztelt városi tanács becses figyelmét az idecsatolt "Színészek Lapja" mint az országos magyar színészegyesület hivatalos közlönye útján köztudomásra hozott magas miniszteri körrendeletre felkérni.

Én ide, Nyíregyházára társulatommal együtt helyhatósági engedély mellett vonultam be, egyelőre csak hat előadásra, de midőn tudomásomra jutott, hogy a Krecsányi Ignác színtársulata - amelyik részére a város fenntartatott volt - nem jöhet el, újabban bejelentett továbbrai ittmaradásom iránti szándékomat. Tettem ezt azért, hogyha előttem ösmeretlen más egyéb akadály léteznék, arról a bejelentésemre hozandó határozatban értesítve legyek. S ime! - nincs ugyan törvényes akadály, s mégis a tisztelt városi tanács időbeni határvetésével társulatomnak e hó végén túli itt tartózkodást és működést quasi megtiltotta.

Én tisztelettel meghajlom minden felettes hatósági határozat előtt, hogyha az törvényes, de mert az én bejelentésem nem határozathozatal, hanem egyszerűen csakis tudomásulvétel tárgyát képezhette, a társulatom működésére tilalmat tartalmazó városi tanácsi határozatot kötelességemnek tartom megfellebbezni.

Ugyanezért alázatosan az iránt esedezem, hogy azon esetben, ha jelen beadványomat a tisztelt városi tanács saját hatáskörében reám nézve kedvezőleg akként el nem intézhetné, hogy az ittmaradás idejét én szabhassam meg, saját tetszésem és belátásom szerint, úgy ezen beadványomat fellebbezésnek tekinteni s az ügyet elbírálás végett a felettes hatósághoz - a megyei alispáni hivatalhoz sürgősen felterjeszteni méltóztassék ahol is az iránt esedezem, hogy mivel én a színházlátogató közönség jóindulatú részvételével meg vagyok elégedve, a vezetésem alatti színtársulat itteni tartózkodása idejének meghatározását saját tetszésemre hagyni méltóztassék. Tisztelettel lévén a tek. Városi Tanácsnak alázatos szolgája."

(A melléklet: a Színészek Lapja 1884. június 28-i, II. évf. 26. száma. Ebben az első oldalon a belügyminiszteri rendelet: kékkel-pirossal keretezve.

Sz: "A magyar színészegyesület központi igazgatótanácsa hozzám intézett felterjesztésében arról panaszkodik, hogy a törvényhatóságok ugyanazon helyre és időre érvényes helyhatósági engedélyekkel egyszerre két színtársulatot is felruháznak, vagy pedig oly helyeken, hol más színtársulat előadásokat tart, megengedik, hogy ugyanazon időben lovarda, daltársulat, múzeum, panoráma működhessék, illetőleg mutatványait gyakorolhassa, minek következtében a közönség az erkölcsnemesítő s a nép értelmiségét fejlesztő irányú színielőadások látogatásától elvonatik, mely körülmény a különben is folytonosan anyagi nehézségekkel küzdő színtársulatnak tetemes károkat, veszteségeket okoz. E bajok orvoslására hívom fel a törvényhatóság figyel-

mét, és ismerve hazafias buzgalmát, nem kétlem, hogy jövőben oda fog hatni, miszerint a nemzeti közművelődés tekintetében oly üdvös eredménnyel működő magyar színtársulatok kellő gyámolításban fognak részesíttetni. Budapesten, 1884. évi június hó 19-én. Tisza s.k.")

107/b.

1884. július 28. Pr: ugyanonnan

I: A városi tanács jegyzőkönyvéből. Sz: "Lászy Vilmos színigazgató a tanács előadási engedélyét e f. hó végéig kiterjesztő határozat ellen fellebbezést nyújtván be, előadja, miszerint a tanács nem a város vitális érdekeiből meríté fennebbi határozatának indokát, hanem országos Calamitásra állítja visszavezethetőnek, továbbá, hogy a színészt, mint a papot, törvényes alapon kívül csak részvétlenségből eredő önbecsérzete akadályozhatja meg működésében, és hogy a tanácsot talán más, mellékes indok vezérelte a neheztelt határozat hozatalánál. Úgykülönben, hogy ő csupán hat előadásra vonult ide, s csakis akkor folyamodott az előadások további engedélyezéséért, mikor megtudta, hogy Krecsányi nem jöhet ide, s végre, hogy ő a közönség részvétével meg lévén elégedve, az alispán úr a színielőadások korlátlan megtartását saját, azaz az igazgató tetszésétől függően méltóztassék kimondani." Hat: "Elnézve a jelen tanácsülés 6733. és 6736. sz. a. hozott s bizonnyal a legnagyobb méltányosságról s kellő jogérzetről tanuskodó határozatától, szemben Lászy Vilmos igazgatónak e f. é. 5745. és folytatólag

f. é. 6297. sz. a. benyújtott alázatos kérelmeivel, a tanács nem hallgathatja el - a felolvasott e f. é. 6449. sz. itteni határozat ellen benyujtott fellebbezésének - valóban sajnos, s a tanács teljes megbotránkozását felkeltő indokait és érvelését. - Mert hogy fellebbező fennebbi számú kérvényeinek csűrő-csavaró indokaival szemben a tanács tisztában volt a priori magával, - azt fel nem tételezni oly folyamodónak, ki a hatóságnak azt meri a szemébe mondani, hogy ő tulajdonképpen nem is engedélyt kérni, hanem csakis bejelenteni köteles itteni megállapodását (=letelepedését), - valóban több az együgyű tudatlanságnál. Máskülönben pedig azt állítani, hogy a jelen tanácsot talán más mellékes indok is vezérelhette, - az engedélynek másodikbeni határidőhöz való kötéséből: ezen méltatlan és minden hála és tartozó tiszteletet nélkülöző föltevésre a tanács méltóságán alólinak tartja a válaszolást, s azt ezennel megvetésben részesíti.

Úgyszintén visszautasítja a fellebbezőnek sértő és minden alap nélküli, légből kapott érveit s eszméit, melyekkel egyrészt Krecsányi nemjöhetését igazolni, másrészt azt demonstrálni igyekszik, mintha a tanács nem bírna a feladatának tudatával s hatáskörének jogérzetével, s fogalomzavarában a pap és színész működésének hivatását is összekavarja, - csakhogy demonstrálhassa ez utóbbinak itteni korlátlan működhetésének jogosultságát, oly kormányrendeletekkel, melyek a jelen hatóságnál már rég ad acta tétettek, - mintegy ráijeszteni akarván a tanácsra, melynek főfeladata volt Krecsányi ellenében az ígéret beváltását várni, és nem az ettől kikunyerált engedmények-

re hallgatni. Melyek ellenében, ha a tanács rosszakaratúlag akart vala eljárni, most sem volt köteles kérvényezőre hallgatni, mert Lászy mellett más folyamodó is jelentkezett. Hátha ennek adatik ki az engedély? talán ezt is megakadályozta volna Lászy igazgató úr? hol van ezen kétségbevonhatlan hatósági jog ellenében az ő korlátlan parancsoló akaratja? mely szerint ő csak jelentést tartozik tenni, semmit mást: s játszhatik in infinitum, avagy mért nem vonta kétségbe azon, első ízben Krecsányinak adott hatósági engedélyt, melyért Lászy folyamodott ugyan, de amely Krecsányinak adatott ki?

Ezen és ily érvelésekre, jövő tájékozásul, a tanács 6733. és 6736. sz. a. hozott határozatra való utalás mellett, fellebbező jelen határozattal elutasíttatván, az iratok pro memoria levéltárba tétetni rendeltetnek."

107/c.

Kassán, 1884. július 26. Pr: K: 6733 - ugyanonnan T: Krecsányi Ignác jelenleg Kassán működő színigazgató jelentése a nyhi városi tanácsnak. Sz: "Legnagyobb sajnálattal vagyok bátor a nagytekintélyű városi tanáccsal tudatni, miszerint Lászy Vilmos színigazgató társamnak, kinek állomását a víz öntötte el s testületével egyetemben a legnagyobb bizonytalanságnak volt kitéve, Nyíregyházát átengedni pályatársi és felebaráti kötelességemnek tartottam, s ez ok kényszerít, hogy ez évben Nyíregyházára többé nem reflektálok. - Magamat a nagytekintetű városi tanácsnak nagyrabecsült jóindulatába ajánlva,

maradok alázatos szolgája."

107/d.

1884. július 25. Pr: K: 6736 - ugyanonnan

T: Rövid beadvány Lászy Vilmos érdekében. Sz: "A helyben működő Lászy Vilmos derék és jóravaló színtársulatának továbbra is e városban leendő maradása tekintetéből, alant irottak, Nyíregyháza város tek. hatósága előtt, a közmívelődés érdekéből az iránt kérvényeznek, hogy a szezont meghosszabbítani szíveskedjék a szokásos okt. 1-ig terjedő időtartamra." (Alatta 26 aláírás: orvosok, kereskedők, városi tisztviselők; néhányuk képviselőtestületi tag.)

107/e.

1884. július 27. Pr: K: 6736 - ugyanonnan

T: Hosszabb beadvány, amelyikben (másik) 26 aláíró "mély tisztelettel" kéréssel járul a polgármesterhez ill. a városi képviselőtestülethez, "a helyben működő Lászy Vilmos elhagyatottságba jutott színtársulatának, az anélkül is minden nemesebb szórakozástól mentesített városunkban, szerfelett rövid időre tanácsilag nyújtott helyhatósági engedély kegyes meghosszabbításának megszavazása céljából rögtönösen egybehívandó képviseleti közgyűlés megtartása iránt." Sz: "A nevelés és közmívelődés érdekéből s hazai édes magyar nyelvünk fenntartása céljából is, a magas kormány által engedélyezett színtár-

sulatok egyike, ezúttal Nyíregyháza városában is működvén, s mint oly kevés időtartamra kapott a tek. tanácstól helyhatósági engedélyt, s azt is szakított, három rendbeli ciklusban, hogy azzal nemhogy sanyarúságukon segítve lett volna: de még inkább beleestek a véghetetlen terhek tömkelegébe. Pedig a tek. tanács célja is a segélynyújtás volt, - hanem az applicatio volt tévesztett. S mert az igazgató kérvénye nem is alapos ok nyomán utasíttatott el a rendes, vagyis szept. 30-ig terjedő színi ciklustól: esedezünk eme téves eljárás corrigálására rögtönös tanácsűlést egybe hívni, kérvén a tek. polgármester urat és a tek. tanácsot is eme derék színtársulat elhagyatott ügyének kegyes pártfogására. Alázatos kérésünk megújítása s annak az egész tek. képviseleti testület kegyes figyelmébe és szíves pártfogásába ajánlása mellett, vagyunk a tek. polgármester úrnak alázatos szolgái." (Alatta: Sztárek Ferenc vár. tűzoltó parancsnok és 25 társának aláírása; közjegyzők, kereskedők, lateinerek: r. kat. plébánus, gimn. tanár, gyógyszerész, városi tisztviselők - nagyobb részük városi képv. testületi tag.)

107/f.

1884. július 28. Pr: K: 6736 - ugyanonnan

T: Sztárek Ferenc, Maurer Károly és társainak kérvénye (az előbbinél "jogszerűbb" megfogalmazásban) a városi tanácshoz, "melyben kérik a 6449/1884. sz. tanácsi határozat megváltoztatását." Sz: "Miután a mellékelt íveket alái-

rott városi polgároknak tudomására jutott, miszerint a jelenleg itt működő Lászy Vilmos színigazgatónak, a fent tartozó tisztelettel címzett városi tanács az előadások tartását csakis a f. évi augusztus hó 1-ig engedélyezte légyen, mely határozat ellen hallomás szerint fellebbezés szándékoltatik beadatni, - annálfogva a kellemetlenségek kikerülése érdekében, annál is inkább, mert a jelenévi színi idényre engedélyt nyert Krecsányi Ignác Lászy Vilmos beteg barátja javára az idejövetelről nemcsak lemondott, de sőt előadásait Kassán már meg is kezdette és így Lászy Vilmos igazgató úr társulatával senkinek útjában és kárára nem áll, de mert alólírottak nem teheték magukévá azon eljárást, hogy egy, ha nem is a legelső, de nem is az utolsó színtársulattól, akkor, amikor azon színtársulat e városbani existentiájával meg van elégedve, a 6449/884. sz. határozat szerény indoklása mellett e f. évi aug. hó 1-én túl az előadások tartása megvonassék.

De mert az igazgató úr oda nyilatkozott, hogy a közönség műélvezetének megfelelendő mindent elkövetend, amivel annak tetszését kinyerhesse; és más alapos érvelések alapján is: alólírottak és mellékletben megnevezett polgártársai is arra kérik a nemes városi tanácsot, miszerint a kérdéses színi ügyben hozott határozatát, az annak alapul szolgált Lászy Vilmos színigazgató kérvényéhez alkalmazva, méltóztassék megváltoztatni. Melybeli kérésünk megújítása után tartozó tisztelettel maradtunk alázatos szolgái.

1884. július 28. Pr: K: 6733 - 6736 - ugyanonnan

T: A városi tanács ülésében "olvastatott Krecsányi Ignác színigazgatónak e f. é. őszi idényre nyert itteni színiműködése engedélyéről való lemondása eránti jelentése és egyidejűleg Sztárek Ferenc s érdektársai, helybeli lakosoknak Lászy Vilmos színigazgató itteni ideiglenes működése tárgyában f. é. 6449. sz. a. hozott határozatának megváltoztatása, illetőleg a színielőadások további engedélyezése 51 aláírással támogatott kérvénye." Hat: "Ámbár Krecsányi Ignác benyújtott kérvénye folytán az őszi évadra itteni tanácsi határozattal nyert színielőadások engedélyéről ill. elsőbbségi jogáról egyoldalúlag le sem mondhat s a tanács ezen engedélynek a jelen városi hatóságot úgy, mint folyamodót is kötelező erejénél fogva is szoríthatná, - mivel eddigi magántermészetű levélbeli értesítéseiben a Lászy Vilmos javára tett engedélyről lemondások csak föltételesen írvák, és az ő szeptember hóban való megjelenését még mindig kilátásba helyezték, annál fogva a tanács ezúttal tudomásul veszi Krecsányi Ignácnak közvetlenül ide - mint illetékes helyre - bemondott engedélyről lemondását, s egyúttal elnézni óhajt azon, a színirendszabályok értelmében is mint hatóságot megillető jogától, mely szerint ellene a központi színi kebelzetnél keresné elmaradásáért az elégtételt. - Ami pedig Sztárek Ferenc és érdekársai, helybeli polgároknak 51 aláírással támogatott s Lászy Vilmos igazgató színielőadásokra nyert ideiglenes engedélyének az egész idényre való kiterjesztése e-

ránti kérvényüket illeti, ennek, a Krecsányi Ignác által szabályszerűen benyújtott, végleges lemondás nyomán és a különben is mostoha sors érte Lászy Vilmos igazgató érdekében közlelkesültséggel sorakozó helybeli értelmiség kérelméhez képest is, - színielőadások további folytatására az engedély ezennel megadatik."

1884. szeptember 14. Pr: V.B. 186 - K: 8267.

T: Lászy Vilmos helybeli színigazgatónak alázatos folyamodványa a városi tanácshoz, "melyben a szegények javára befizetett 50 forintnak kegyes visszautalványoztatásáért alázattal esedezik." Sz: "Miután egész ittlétem alatt folytonosan a mélyen tisztelt közönség közönyével kelle küzdenem s előadásaim többnyire üres házak előtt folytak le, elannyira, hogy az előadások megtartása számtalanszor csakis a m. t. közönség iránti kötelességérzetemnek volt kifolyása, - azon alázatos kérelemmel járulok a tek. városi tanács elé, hogy méltóztassék tekintetbe venni e részvétlenségből származó nyomasztó helyzetemet, s az általam 50 előadás után egy forintjával a szegények javára tek. Kerekréthy Miklós főkapitány úr kezeihez juttatott összeget, azaz 50 forintot, részemre kegyesen visszautalványozni s ezáltal igen szigorú körülményeim közt némiképpen segélyezni kegyeskedjék."

107/i.

1884. szeptember 15. Pr: ugyanonnan

T: A városi tanácshoz "Lászy Vilmos, helyben működő színigazgató, a városi szegények javára befizetett 50 forint előadási díjaknak visszautalványozásáért folyamodik." Hat: "Folyamodó kérelme a városi szegények községi ellátásából, a házi pénztárra és illetőleg a kórházi alapra háruló tetemes évi kiadások tekintetéből nem teljesíthető, s erről ugyanő jelen határozattal értesítendő."

108.

1884. - Pr: V.B. 186 - 1673. Sortár 1884.

a/ K: 1861, 11.033

T: "Krecsányi Ignác színházügye."

b/ K: 6670.

T: "Lászy Vilmos előadásra engedély iránti kérelme."

c/ K: 7924.

T: "Csóka Sándor színlapilleték hátránya."

(Az iratok nem maradtak fenn.)

109/a.

Székesfehérvárott, 1885. január 14. Pr: V.B. 186 - K: 548.

T: Tóth Béla miskolci és székesfehérvári színi-

gazgatónak folyamodványa: Sz: "Tek. Polgármester Úr! Alólírt mély alázattal esedezem, hogy elsőrendű operette, népszínmű, dráma és vígjáték színtársulatommal f. é. április hó 1-sőtől szeptember 30-ig, a nyári idényre a Nyíregyházán rendezendő színielőadások tartására az engedélyt megadni kegyeskedjék. - Fenti alázatos kérelmem indokai: lször. Ez idő szerint két nagyváros és elsőrendű színház igazgatója vagyok s e két társulat legjelesebb erőiből szervezek nyárra egy minden igényeknek megfelelő erős társulatot. - 2or. Műsorom a Nemzeti és Népszínház legújabb és legkitűnőbb darabjaiból áll. - 3or. Igazgatói engedélyemet személyesen lesz szerencsém bemutatni."

109/b.

1885. január 19. Pr: ugyanonnan

T: A tanács tárgyalja az előbbi folyamodványt.

Hat: "Folyamodó kérvénye idő előtt érkezvén ugyan, az egyelőre előjegyzésbe hozatván, függőben tartatni s az érdemleges határozathozatal - az idény megnyitását megelőző hat hétre - fenntartatni határoztatik."

110.

1885. május 12. Pr: V.B. 181/13. K: 4364.

T: A városi közgyűlésben előterjesztett Zoltán Aurél képviseleti tag kérelme, hogy indítványát - a színkör átalakíttassék - a tárgysorozatba felvétetni kéri. Hat: "Folyamodó kérelme ezúttal tárgyalható nem lévén, ezen indítvány tár-

gyalásra a jövő képviseleti gyűlés tárgysorozatába lesz felvehető."

111/a.

1885. június 17. Pr: V.B. 186. K: 6181.

T: Kerekréthy Miklós főkapitány feljegyzése a tanácsnak. Sz: "Miután a f. é. színi évadra a helyben tartandó színielőadásokra az engedély Arady Gerő, ez idő szerint pécsi színigazgatónak adatott meg, miután a színielőadások megkezdésének ideje immár közel van, tisztelettel az iránt hívom fel a tek. tanács figyelmét, miszerint a színielőadások helyéül szolgáló színkört közrendőri és különösen tűzrendőri szempontból haladéktalanul megvizsgáltatni méltóztassék."

111/b.

1885. július 20. Pr: ugyanonnan

I: A főkapitány fenti feljegyzésére a tanács hat: "A helyszíni megvizsgálásra Horváth Gyula főmérnök s a tanács részéről Kerekréthy főkapitány kiküldetvén utasíttatnak: Sztárek tűzoltóparancsnok közbenjöttével és szükséglendő szakértő iparosok felkérése mellett a színkör vizsgálatát megejteni."

112.

1885. - Pr: V.B. 186 - 1674. Sortár 1885.

K: 672.

Sz: "Színház alap javára 63 ft-os nyugta."

113.

1886. - Pr: V.B. 186 - 1675. Sortár 1886.

K: 5316, 6186.

Sz: "Baródy Károly színiengedély kérése."

114.

1887. - Pr: V.B. 186 - 1676. Sortár 1887.

a/ K: 1803.

Sz: "Debreceni színházigazgatóság kérvénye."

b/ K: 7643.

Sz: "Bodó Lajos színigazgató kérvénye."

115.

1888. - Pr: V.B. 186 - 1677. Sortár 1888.

K: 3428, 3167.

Sz: "Valentin Lajos színigazgató engedélykérvénye."

116.

1889. - Pr: V.B. 186 - 1678. Sortár 1889.

a/ K: 44, 2783, 3354, 4663, 4925.

Sz: "Valentin Lajos színügyi kérvénye."

b/ K: 1903, 2256.

Sz: "A vidéki színészeti ügy reformálására."

c/ K: 3969, 4012, 4994.

Sz: "Halmay Imre színigazgató kérvénye."

d/ K: 4737, 4738, 5379, 5519.

Sz: "Borsodi Vilmos színigazgató kérvénye."

e/ K: 4794.

Sz: "Tiszai Dezső színigazgató kérvénye.

f/ K: 7755.

Sz: "Színészek Lapja 100 éves jubileumára gyüjtő-ív."

g/ K: 8150, 8833.

Sz: "Gerőfy Andor színigazgató kérvénye."

(A 112-116. tételben felsorolt iratok nem maradtak fenn.)

117/a.

Mátészalka, 1889. december 30. Pr: V.B. 186.

K: 30/1890.

I: Ilosvay Endre tb. főszolgabíró átirata a nyházi kapitányi hivatalhoz. Sz: "Gerőfy Andor színtársulata a f. év június havában városunkban működött, s innen 187 ft 40 x adósság hátrahagyásával távozott el, melyért ezen főszolgabíróság a hitelezőkkel szemben, - hogy visszatartott ruhaneműit kikaphassa - kezességet vállalt oly formán, miszerint Gerőfy Andor és neje, beadott írásbeli nyilatkozatukban önként felajánlották, hogy a társulat bárhol működjön,ezen összeg erejéig előadásukon

befolyandó jövedelme hatóságilag kezeltessék, illetőleg az illető rendőri hatóság által mind addig kezeltessék, míg az ki nem telik. Mennyiben pedig nevezett színigazgató még 17 ft 50 x-ral mai napig adós, s az eperjesi kapitányi hivatalnak értesítése szerint most onnan Nyíregyházára távoztak, azon kéréssel fordulok Címhez, hogy ezen önkénytes felajánlás alapján a legközelebbi előadáskor a pénztárhoz egy hatósági személyt kirendelni s a bevételből lefogandó 17 ft 50 x tartozást hivatalomhoz juttatni szíveskedjék."

117/b.

1990. január 8. Pr: ugyanonnan

T: Kerekréthy Miklós főkapitány válasza a mátészalkai szolgabírói hivatalnak. Sz: "Megkeresésére tisztelettel értesítem, hogy Gerőfy Andor színigazgató helyzete itt oly mostoha, hogy tőle 17 ft 50 x behajtása egyáltalán lehetetlenség rendőri úton. Azonban Gerőfy innét pár nap múlva Beregszászba teszi át állomását, s itt azon ígéretet tette, hogy négy hét lefolyása alatt a hátrányban lévő összeget kifizeti."

118.

Kassa, 1890. január 3. Pr: V.B. 186. K: 64.

T: Tiszay Dezső, a kassai színház igazgatójának levele Nyíregyháza polgármesteréhez. Sz: "Mély tisztelettel kérem, miszerint jelesen szervezett kassai színtársulatommal teendő magyar színielőadások tartására a helyhatósági enge-

délyt 1890. május és június hónapokra, esetleg - ha már ez időre más bírná - augusztus és szeptember hónapokra részemre megadni kegyeskedjék."

119.

1890. január 7. Pr: 186. K: 145.

T: Kerekréthy főkapitány véleményes jelentése a tanácsnak Tiszay Dezső kérvényére. Sz: "T.D., a kassai színház igazgatója által színielőadások tarthatására helyhatósági engedély kinyerése iránt beadott kérvényét azon véleménnyel terjesztem be, hogy amennyiben a tek. tanács egy elvi jelentőségű határozattal a nyári ill. őszi hónapokra Valentin Lajos debreceni színigazgatóval kötött, - kérelmezőnek a helyhatósági engedély meg ne adassék."

120/a.

Mátészalka, 1890. január 10. Pr: V.B. 186. K: 264.

T: Ilosvay Endre szolgabíró újabb átirata a nyhi főkapitányi hivatalhoz. Sz: "Válaszát, amidőn köszönettel vettük, de tekintve azon körülményt, hogy Gerőfy Andor színigazgató az itt hátrahagyott adósságainak kiegyenlítésére - az ide beadott írásbeli nyilatkozatával - a legközelebbi napokban befolyandó egész jövedelmét mindaddig felajánlotta, míg az egészen le nem törlesztetik, s dacára annak, hogy ezen idő óta már egy fél év eltelt s 17 ft 50 x mai napig is fizetetlen, s ezen tartozásáért a kezességet vállalt főszolgabírói hivatal örökös zak-

latásnak van kitéve, ismételten kérem fel a tek. főkapitányságot, hogy a még ott működő G. A. színigazgató legközelebbi befolyandó jövedelméből 17 ft 50 x tartozását rendőri úton lefogni s ezen hivatalhoz átküldeni szíveskedjék."

120/b.

1890. január 21. Pf: ugyanonnan

T: Kerekréthy Miklós válasza a fenti megkeresésre. Sz: "Megkeresésére hivatkozva értesítem, hogy Gerőfy Andor színigazgatótól a 17 ft 50 x egyáltalán be nem kezelhető, amennyiben itt működése ideje alatt egyetlen egy előadáson sem gyűlt be annyi, hogy a kiadás fedezhető lett volna belőle. Minthogy pedig a tek. Cím kezei között van a G. írásbeli kötelező nyilatkozata, ennek alapján a követelés behajtása kisebb polgári per úton lenne eszközlendő."

121/a.

Debrecen, 1890. február 5. Pr: V.B. 186. K: 938. In; K-2597.

T: Valentin Lajos debreceni színigazgatónak kérvénye a városi tanácshoz aziránt, hogy ez év május havában a nyhi színkörben előadásokat tarthasson. Sz: "Alolírott tisztelettel kérem a tek. tanácsot, méltóztassék megengedni, hogy debreceni színtársulatommal ez év május havában, az ottani színkörben egy hónapi időtartamra előadásokat tarthassak. - Ezelőtt két évvel a színkör átjavíttatása lett elrendelve s midőn az részemre ezen

feltétellel lett kiadva, elkészíttettem és Szabó ácsmester úr kijelentette, hogy három évre felel annak tartósságáért. E nyáron telik le a három év. Azt hiszem, felesleges magam hathatósabban ajánlani: évek óta ott a színészetnek becsületet tudtam a nagyérdemű közönségtől kivívni. Kérem ezúttal is a tek. tanácsnak szíves pártfogását, mely után maradok teljes tisztelettel."

121/b.

Szeged, 1890. február 18. Pr: ugyanonnan K: 1248.

T: Makó Lajos szegedi színigazgató előadások tartására engedélyt kér. Sz: "Alulírott, a szegedi városi színház igazgatója, mély tisztelettel kérem a tek. városi hatóságot: kegyeskedjék részemre a helyhatósági engedélyt megadni arra, hogy a nyári évad folyamán társulatommal Nyíregyházán színielőadásokat tarthassak. - Testületem és műsorom, mely utóbbiba fölvettem a budapesti nemzeti és népszínház legvonzóbb ujdonságai mellett a külföldi dráma és operettirodalom legsikerültebb ujdonságait, - olykép van szervezve és megállapítva, hogy előadásaimmal a finom műérzésű és műértő nyíregyházi közönség teljes megelégedését minden irányban ki fognám érdemelni. - A tek. hatóság esetleges kívánatára leszek bátor testületem névsorát és a műsort tisztelettel beterjeszteni. - Tiszteletteljes kérésem kegyes teljesítését kérve maradtam alázatos szolgája."

Szabadka, 1890. március 18. Pr: K: 2367 - ugyanonnan T: Csóka Sándor szabadkai színigazgató folyamodása a nyhi rendőrfőkapitányhoz nyári színjátszási engedélyért. Sz: "Összeköttetéseim és levelezéseim folytán úgy lettem értesülve, hogy a debreceni színtársulat a f. é. nyári színiidény alatt kizárólag vagy csak Nagyváradon, vagy a nyári két hónapi szünidő leteltével Máramarosszigeten töltendi a nyár többi részét, és hogy ennek folytán Nyíregyházára nem fog menni. - Ennek következtében, ha a tek. főkapitány úr ezideig másnak hatósági engedélyt nem adott, bátor vagyok jelen tiszteletteljes kérelmemben a f. é. nyári színiidényre helyhatósági engedélyért folyamodni színielőadások tarthatása céljából, kérelmezve annak megadását. - Hiszem, hogy nevem s társulatom működésének sikere még jó emlékezetben van Nyíregyháza közönségénél. - Jelenben a szabadkai állandó színháznak már harmadik éve hogy megválasztott igazgatója vagyok. Ezen szerencsében, hogy egy-egy város több évre tisztelt meg a megválasztás által, többször részesültem. Pécs, Székesfehérvár, Győr, továbbá Kassa - hol egyfolyamatban négy évig vezettem társulatot - bizonyítanak amellett, hogy mindig a legelső társulatok egyike volt az, melyet vezettem.

Társulatom, mely jelenben Szabadkán működik, dráma, vígjáték, népszínmű, opera és operette-re szintén akként van szervezve, miszerint bármely közönség igényeit kielégítheti. Miután pedig a nyár egyrészét Egerben töltendem, hol ezúttal már a második évre is megválaszttattam, természetesen igen ki-

tűnő társulatot kell tartanom, hogy a múltban szerzett megelégedést újólag kiérdemeljem. - Azért bátor vagyok remélleni, hogy Nyíregyháza közönségének és tekintetes törvényhatóságának igényeit kielégíteni fogom. - Miután pedig társulatomat, miután a harmadik évet is Szabadkán töltendem, újra kell szerveznem a változatosság miatt, a névsort jelenben nem csatolhatom, csak később terjeszthetem be, de azt hiszem, tek. főkapitány úr, hogy tizennyolc évi színigazgatói múltam s azon városokban töltött éveim, melyeket fennebb elősoroltam, igazolják azt, miszerint én mindig, úgy számban, mint művészi erőben, elsőrendű és kitűnő társulatot szoktam tartani és a most részben ujraszervezendő személyzetem is az leend.

Tisztelettel kérem tek. főkapitány urat, hogy azon esetre, ha kedvező végzéssel lenne kérelmem elintézve, kegyeskedjék az időszakra nézve, hazafias jótanácsa szerént jelölni meg az időt, melyben előadásaimat tarthassam. - Én úgy emlékezem, hogy nekem mindig azt tanácsolták, hogy az őszi idő volna a legjobb, de a szokás és körülmény változni szokott, - azért kérem szivességét az idő kijelölésére. - Bátor vagyok végül esedezni jelen kérelmem mielőbbi kegyes elintézését, hogy kedvezőtlen végzés esetére Egeren kívül más állomásról is gondoskodhassam, és kérem, kegyeskedjék tek. főkapitány úr a végzést címemre posta útján küldeni."

121/d.

1890. március 30. Pr: V.B. 187. K: 2597 - ugyanonnan

T: Kerekréthy rendőr főkapitány jelentése a városi

tanácsnak az előbbi három igazgatói kérvény és mellékletei tárgyában. Sz: Valentin Lajos, Makó Lajos és Csóka Sándor színigazgatóknak színielőadások tarthatására helyhatósági engedély elnyerése iránti kérvényüket azon jelentéssel terjesztem be, hogy a helyhatósági engedély megadását Valentin Lajos debreceni színigazgatónak, a kérvényében felhozott okok alapján is, véleményezem s egyidejűleg felkérem a tek. tanácsot, hogy Makó Lajos és Csóka Sándor színigazgatók kérvényét hátiratolva visszaszármaztatni méltóztassék."

121/e.

Arad, 1890. március 31. Pr: sz.n. - ugyanonnan

Távirat: Aradi színigazgató a nyhi városi kapitány úrnak. Sz: "Május júniusra kérek engedélyt társulatommal Nyíregyházára. Remélhetem? Sürgöny választ kérek, tisztelettel."

121/f.

1890. április 1. Pr: K: 2597 - ugyanonnan

T: A városi tanács ülésében olvastatott rendőrfőkapitány véleményes jelentése, mellyel a fenti négy színigazgató kérvényét beterjeszti. Hat: "Ezen jelentés értelmében a Valentin Lajos által beadott kérelemnek hely adatik, s ennek folytán Valentin Lajos színigazgatónak engedély adatik arra, hogy Nyíregyháza városában 1890. évi május hó 1-jétől ugyane hó végéig színielőadásokat tarthasson. De azon világos kikötéssel, miszerint jelen határozat vételétől számított nyolc nap alatt kötelező

nyilatkozatot nyújtson be a város tanácsához arra nézve, hogy ezen engedélyhez képest előadásait f. é. május l-jén itt megkezdi, - mivel ellenesetben az engedély másnak fog kiadatni."

121/g.

1890. április 1. Pr: K: 2597 - ugyanonnan

I: Távirati válasz/fogalmazvány/ Aradi Gerő színigazgatónak Aradra. Sz: "Kért engedély május hóra Valentinnek adatott. Eszközöljön átengedést. Mikecz aljegyző."

121/h.

Arad, 1890. április 4. Pr: sz.n. ugyanonnan

I: Aradi Gerő színigazgató levele a nyhi főkapitánynak. Sz: "Egy sürgönnyel voltam bátor megkeresni tek. főkapitány urat azon kérdéssel, hogy a helyhatósági engedély megnyerését remélhetem-e színielőadásokra. - Minthogy választ nem kaptam, ismételve fölkérem, legyen szíves pár szóval értésemre adni, hogy ki van-e már adva az engedély valamelyik színigazgatónak? Kinek s mely időre? Ha ki van adva, másfelé intézkedem; ha nincs kiadva, benyújtom szabályszerű folyamodványomat az engedély elnyeréséért. - Azt hallottam, Valentin debreceni igazgató nyert engedélyt, de ő nem szándékozik Nyíregyházára menni. Ha így volna, én őt felkérem nyilatkozatra, hogy kellőleg megtegyem a lépéseket az engedélyért. - Társulatom a vidék egyik legnagyobb és legerősebb személyzettel bír, gazdag tartalmú, változatos repertoárral s nagyszámú ujdonságokkal ellátva. -

Vagy magam vagy megbizottam menne Nyíregyházára, ha tek. főkapitány úr szíves válasza reám nézve kedvező lesz. Ugyanezért ismételve kérem becses válaszát a már általam fizetett válaszlapon, sürgönyileg."

122/a.

Sátoraljaújhely, 1890. április 10. Pr: V.B. 186.

K: 2943.

T: Halmay Imre színigazgató kérvénye. Sz: "Alólírott, jelenleg Sátoraljaújhelyben működő színigazgató, azon alázatos kérelemmel fordulok a tek. hatósághoz: kegyeskedjék részemre hatósági engedélyt adni, hogy jól szervezett dráma, vígjáték, népszínmű és operette színtársulatommal, saját zenekarommal f. é. május hó első felétől június hó végéig a nyíregyházi színkörben színielőadásokat rendezhessek. - Bátor vagyok megjegyezni, hogy Valentin Lajos debreceni színigazgató írásbeli nyilatkozatát bírom, mely szerint ő az idén csakis az őszi idény egy-két hetében reflektál a nyíregyházi színkörre, s hogy nincs semmi kifogása az ellen, ha én május havában társulatommal oda bevonulok."

122/b.

1890. április 14. Pr: ugyanonnan

T: A városi tanácsban olvastatott Halmay Imre színigazgató kérvénye. Hat: "Miután az engedély a város tanácsa részéről f. é. május havára Valentin Lajos javára akként enge-

délyeztetett, hogyha ő a jelzett időre az engedélyt igénybe nem veszi, vagy annak igénybevétele iránt kellő időben nem nyilatkozik, a f. é. tavaszi idényre, a színielőadásokra vonatkozó engedély Aradi Gerő, Arad város színigazgatójának fog kiadatni. - Amennyiben folyamodó Halmay Imre által a tanácshoz beterjesztett, s Valentin Lajos színigazgató által sajátkezűleg írt és aláírt nyilatkozat szerint, a részére kiadott engedélyről nyílván lemondott, ennélfogva az ő részére kiadott engedély, saját nyilatkozata alapján, nemlétezőnek tekintetik, és a hatósági engedély Aradi Gerő, aradi színigazgató részére ezennel kiadatni határoztatik."

123.

1890. július 18. Pr: V.B. K: 5438.

T: Válasz a "Magyar Színészegyesület Központi Igazgatótanácsától" még 1889 végén kapott nyomtatott körlevélre: a színész nyugdíjház támogatására küldött gyűjtőív felhasználásáról. Ta: A gyűjtéssel megbízott aljegyző jelenti, hogy az 582. sz. gyűjtőíven két forint gyűlt be, a város kiutalt tiz ft-ot, s a 12 ft-ot a fenti címre befizeti.

124/a.

Kisvárda, 1890. augusztus 11. Pr: V.B. 186. K: 5972.

T: Tiszai Dezső kassai színigazgató kérelme. Sz:

"Alólírott mély tisztelettel kérem a tek. tanácsot, miszerint a magyar színielőadások tartása céljából a helyhatósági enge-

délyt f. é. augusztus 23-ától szeptember 25-éig, jelesen szervezett és saját zenekarommal ellátott kassai színtársulatom részére megadni kegyeskedjék. - Amennyiben pedig értésemre esett, hogy egy cirkusztársaság szintén kérvényezte volna az engedélyt, azonban az a miniszteri engedélyének bemutatására hivatott fel, ezen felhivásnak e mai napig eleget nem tett s így valószínűleg idejöveteléről le is mondott, - hogy tehát mindketten, egyidejűleg e városban ne működjünk, kérem a tek. tanácsot, miszerint a cirkusztársaság kérvényét semmisnek tekinteni kegyeskedjék."

124/b.

1890. augusztus 11. Pr: ugyanonnan

T: A tanácsban előterjesztett Tiszai Dezső kassai színigazgató fenti kérvénye. Hat: "Miután a nyíregyházi működővelő társulat által f. é. augusztus havától november hó közepéig a városi színkörben működvelői előadások tartatnak, de mert ezen kívül egy lovardatulajdonos részére már az előadások tartására az engedély kiadatott, annál fogva T. D. színigazgató kérelme nem teljesíthető."

124/c.

Kisvárda, 1890. augusztus 22. Pr: ugyanonnan

T: Sarvay Elek főbíró levele a nyhi polgármesterhez. Sz: "Tiszai Dezső színigazgató részére kézbesítés végett áttett határozatot a vétívvel együtt tisztelettel visszaszármaztatjuk azzal, hogy nevezett színigazgató ez idő szerint. Be-

regszászban tartózkodik, s így itt kézbesíthető nem volt."

(Alatta:) "Beregszászba elküldetett 1890. augusz-

tus 27."

125.

1890. november 10. Pr: V.B. 186. K: 7882.

T: A tanácsülésben olvastatott Csóka Sándor szabad-

kai állandó színházi igazgatónak kérvénye, melyben helyhatósági engedélyért folyamodik színielőadások tarthatására, az 1891. év május és június hónapjaiban. Hat: "Mielőtt érdemleges határozat hozatnék, a kérvény Kerekréthy Miklós rendőr főkapitánynak azon utasítás kíséretében határoztatik kiadatni, hogy ezt tárgyazó véleményes javaslatát a tanácshoz terjessze be."

126.

1990. november 24. Pr: V.B. 186. K: 8122.

T: A tanácsűlésben "Tiszai Dezső kassai színház igazgatójának kérvénye a jövő évi augusztus-szeptember hónapok tartamára előadási engedély megadása tárgyában előterjesztetik." Hat. Ta: A kérvény Kerekréthy főkapitánynak véleményes jelentés-tételre kiadatik.

127.

1890. december 15. Pr: V.B. 186. K: 8985.

T: A közigazd. tanácsűlésben "olvastatott Aradi

Gerő színigazgató, aradi lakós kérvénye, melyben jövő évi május és június havában Nyíregyházán megtartható színielőadásokra helyhatósági engedély megadását kéri." Hat. Ta: A kérvény Kerekréthy főkapitánynak véleményes jelentéstételre kiadatik.

128.

1890. - Pr: V.B. 186 - 1679. Közigazgatási mutatókönyv - 1890.

a/ K: 938.

Sz: "Valentin Lajos színigazgató kérvénye."

b/ K: 1248.

Sz: "Makó Lajos színigazgató kérvénye."

(Az iratok nem maradtak fenn.)

129.

1891. január 30. Pr: V.B. 186. VII.13/1891. K: 785.

T: Kerekréthy rendőrfőkapitány hivatalos jelentése egy tavalyi határozatsorozat kapcsán. Sz: "Csóka Sándor, Halmay Imre és Aradi Gerő színigazgatók kérvényét további illetékes eljárás végett azon véleményes jelentéssel terjesztem be, hogy a helyhatósági engedély a színkörnek tűz- és közbiztonsági tekintetekből leendő tüzetes megvizsgálása után, - városunkban előnyösen ismert, s a múlt évben is közmegelégedésre működött Aradi Gerő színigazgatónak adassék meg.

132

130.

1891. február 17. Pr: V.B. 186. VII.13. K: 1050.

I: "A közigazgatási tanácsülésben olvastatott Kerekréthy kapitány jelentése ifj. Kováts Pálnak, a székesfehérvári színházegyesület és színtársulat intendánsának kérvénye tárgyában." Hat: "Folyamodó kérvénye nem volt teljesíthető, miután a színielőadások tarthatására szóló engedély már előzőleg más színigazgatónak lett megadva."

131.

Budapest, 1891. május 5. Pr: sz.n. in: V.B. 186. VII.55/1891.

I: Szerdahelyiné Prielle Cornélia autográf levele Halmay színigazgatónak. Sz: "Kedves Halmay Barátom! Megkapván Szolnokra intézett levelét, köszönöm, hogy olyan részletesen írt. Közben legyen mondva: Szolnok nagyszerűen sikerült, igazán nem hittem volna előre, és nagyon erőszakoltan, kedvetlenül indultam neki.

Bármennyire szeretném megtartani például szombaton, 9-én, de ha jól meggondolom, nem arra való vagyok én, hogy itteni játékom után másnap korábban induljak, és még aznap fellépjek, különösen ebben az élénk Buborékokban. Mivel tehát ön biztatólag írja: "egy napi halasztás nem ront semmit", hát maradjunk a 10-iki első fellépésnél és így tovább... Minden egyebet megbeszélünk ottlétemben. Nagyon bosszantana, ha Nyíregyhá-

zából kimaradnánk, mert szerintem az nagyon helyes lett volna, ha bár átutazólag, akkor, midőn Blahánéval Miskolcon végeztek és átmenendő lesz Szatmárra. No, de bízom, Önnek csak sikerül, még tán nyélbe üthető lesz az is.

Üdvözlöm szívemből, nejét csókolom Prielle Cornélia, Szerdahelyiné."

132/a.

Sátoraljaújhely, 1891. május 6. Pr: V.B. 186. VII. 50. K: 3834.

T: Halmay Imre kérvénye a nyári színkör tárgyában. Sz: "Alólírott színigazgató, az előbbi kérvényemtől némileg eltérőleg, azon alázatos kérelemmel fordulok ujólagosan a tek. tanácshoz, kegyeskedjék részemre a hatósági engedélyt színielőadások tarthatására a f. é. nyári idényre oly feltétellel megadni, hogy a színkörön szükségeltető javításokért a felelősséget elvállaljam, - s ez esetben a szükséges javításokra nézve azonnal intézkedni fogok, és saját költségemen eszközöltetem; s mihelyt a javítások megtörténnek, az előadásokat megkezdem. - Ha pedig ezt egyáltalán nem hajlandó a tek. Tanács véleményezni, kegyeskedjék megengedni, hogy átutazólag, f. hó 23-24-25-én Prielle Cornélia országosan ünnepelt színművésznővel három előadást rendezhessek; jó az isten, nem engedi meg, hogy e három előadásnál dőljön össze a színkör, ha eddig össze nem dőlt. Prielle Cornélia ez év folyamán búcsút vesz a vidéki színpadoktól, s így, mivel Nyíregyházához legkedvesebb emlékek kötik, nem szeretné, ha

e szándéka éppen Nyíregyházán nem valósulhatna. - Bátorkodom idemellékelni mai napon hozzám intézett levelét is.

Itt, f. hó 18-án fejezem be az idényt, innen 3 előadásra Blahánéval Miskolcra, onnan Szathmárra utazva - a szatmári színkört 12 előadásra nyertem el - Nyíregyházán megtarthatnám a három vendégelőadást, s a szatmári idény alatt eszközölve a javításokat, legkevesebb 30-40 előadást rendeznék június elejétől Nyíregyházán. A tek. tanács szíves jóindulatát kérvényem gyors elintézését alázatosan kérve, maradok alázatos szolgája."

132/b.

1891. május 8. Pr: ugyanonnan

T: A rendkívüli tanácsülés tárgyalja Halmay Imre fenti kérvényét. Hat: "Az esetben, ha Morgenstern Zsigmond és Führer Zsigmond nyíregyházi lakós színkörtulajdonosok a színkörépület külső falai alatti összes elkorhadt talpfákat, melyeken az egész épület áll, újakkal felcseréli, - továbbá a fedélhajlatokban és a ruhatár feletti korhadt szarufákat és prémfákat szintén újakkal kipótolják, s a színpad és melléképületei padozata alatti korhadt gerendákat is újakkal felcserélik, a karzatot tartó oszlopok korhadt végeit kitoldatják és srófokkal összefoglaltatják, s végre úgy a színkör, mint a melléképületeinek fedelét újon bezsindelyeztetik, s a most elősorolt javítások ilyetén megtörténtét a városi mérnök igazolni fogja, - Halmay Imre színigazgató részére f. é. nyári idényre a színielőadá-

sok tarthatásához szükséges hatósági engedély kiadatik."

133.

1891. május 15. Pr: V.B. 186. VII. 50. K: 3996.

T: A közigazgatási tanácsban olvastatott Halmay Imre sátoraljaújhelyi színigazgató (újabb) kérvénye a zöldségpiacon építendő (=helyreállítandó) ideiglenes színkör - vagy a tornacsarnokban rendezendő színielőadások engedélyezése tárgyában. Hat: véleményezés végett Kerekréthy "főkaptánynak kiadatni határoztatik."

134.

1891. május 19. Pr: V.B. 186. VII. 55. K: 4158.

T: "Csóka Sándor színigazgató még f. é. télutóján Szabadkáról beterjesztett folyamodványára, valamint a bennírt engedély megnyerésében végzésért esedezik." Sz: "Tek. Főkapitány Úr! Miután még a f. é. télutóján Szabadkáról benyújtott alázatos folyamodásomra, melyben hatósági engedélyt kérelmeztem Nyíregyházán tartható színielőadásokra, ez ideig semmi végzést vagy értesítést nem kaptam, - alólírott bátor vagyok a hivatkozott kérelmemet megújítani. - Ha pedig esetleg a kérelmezett engedély megelőzőleg talán másnak adatott volna, bátor vagyok kérni tek. főkapitány urat, hogy miután én Jászai Mari úrnővel, a Nemzeti Színház első tragikai művésznőjével egy hónapra terjedő időre körútra szerződtem, óhajtanám az ünnepelt művésznő remek alkotásait Nyíregyházán is három, esetleg négy estére

terjedő vendégelőadásban bemutatni. - Ezen célra, jelen soraimban kérelmezem a tek. főkapitány úr engedélyét f. é. július hó első napjaira: ezen 3, esetleg 4 előadásra kegyeskedjék megadni.

Azt hiszem, hogyha már a nyári évadra szóló engedélyt, melynek alapján Nyíregyháza városa művelt közönségének páratlan élvezetet nyújtanék, tőlem kegyes leend meg nem tagadni. - Úgy a beterjesztett folyamodványomra, mint jelen kérésemre kegyes választ ill. végzést mielőbb kiadni s postai úton nevem-címemre megküldeni a magam tájékoztatása tekintetéből esedezem. - Alázatos kérelmemet megújítva maradtam a tek. főkapitány úrnak kiváló tisztelettel, alázatos szolgája Cs. S., a szabadkai színház igazgatója. Lakásom: Makón, Csanád megyében."

135.

1891. május 29. Pr: V.B. 186. VII. 50. K: 4148.

T: A tanácsűlésben olvastatott Csóka Sándor színigazgató fenti kérelme. Hat: "Folyamodó kérvénye nem teljesíthető, mivel a színkörhelyiség ez idő szerint közbiztonsági szempontból nincs oly jó karban helyezve, hogy abban színielőadást lehetne tartani."

136/a.

Kisvárda, 1891. október 26. Pr: V.A. 186. VII. 79. K: 8136.

T: Kömley Gyula színigazgató kérvénye 30 színielőadásra engedély megadása tárgyában. Sz: "Mély tisztelettel

137

alólírott Nyíregyháza városában november 10-től október (=értsd: december) hó 10-ig jól szervezett dráma, vígjáték, népszínmű és operette társulatommal működni óhajtván, tisztelettel esedezem a tek. városi tanácshoz, hogy az erre szükséges engedélyt kegyesen megadni méltóztassék. Minden törekvésemet oda fogom irányítani, hogy jól szervezett társulatommal e nemes város igényét minden tekintetben kielégítsem. - Társulatom névsorát tisztelettel van szerencsém csatolni."

136/b.

1891. október 26. Pr: - ugyanonnan

T: A közigazgatási tanácsban olvastatott Kömley Gyula fenti levele. Hat: "K. Gy. színigazgató, jelenleg kisvárdai lakósnak 15 színielőadás tarthatására a hatósági engedély megadatik, tartozik azonban folyamodó a rendőrkapitány által meghatározandó díjat a város házi pénztárába befizetni. - Sztárek Ferenc városi rendőrkapitány felhívatik, hogy a színielőadások tartásához szükséges helyiséget tűzrendőri szempontból vizsgáltassa meg."

137.

1891. december 6. Pr: V.B. 186. VII. 79. K: 9686.

T: Kömley Gyula kérvénye. Sz: "Tisztelettel kérem a tek. városi tanácsot, hogy az eddig megadott engedélyt színielőadások tartására december és január hónapokra meghosszabbítani kegyeskedjék. A termet, melyben a színielőadásokat tartom,

átalakíttattam, s ez nagy anyagi áldozatomba került, további még számtalan újdonságom van, melyeket a közönségnek bemutatni óhajtok. A közönség pártfogását és elismerését teljes mértékben volt szerencsém elnyerni, és a színi idény végefelé a szezont pesti vendégekkel óhajtom élénkíteni. - Mindez előszámlált okok a mellett szólanak, hogy a tek. városi tanács ne tagadja meg kérésemet, miért is magam és kérésem nb. jóindulatába ajánlva maradok kész szolgájuk."

138.

1891. december 9. Pr: V.B. 186. VII. 79. K: 9775.

T: A közigazgatási tanács űlésén olvastatott Sztárek Ferenc rendőrkapitány hivatalos jelentése Kömley Gyula kérvénye tárgyában. Hat: "K. Gy. helyben működő színtársulati igazgatónak színielőadások tarthatása iránt beadott kérvényét azon véleményes jelentéssel terjesztem be, hogy az előadások tarthatására újabbi 15 napi engedély megadása ellen semmi akadály sem forog fenn. - Tekintettel azonban a karácsonyi ünnepekre, karácsony előestéjén vagyis e hó 24-én egyáltalán nem, karácsony első napján pedig csakis jótékony célra tartható előadás."

139.

1891. november 18-a és 1892. szeptember 9-e között - Kömley Gyula színigazgatónak még brassói működése idejében keletkezett tartozásával kapcsolatos levelezés. Pr: valamennyi irat K: 9010/1891. sz. a. in: V.A. 186. IV. 1199/1891.

139/a.

Kisvárda, 1891. november 18.

Ta: A főszolgabíró értesíti a nyíregyházi főkapitányi hivatalt, hogy őket megkereste Brassó város főkapitánya, egy nemleges eredményű végrehajtási jegyzőkönyv mellékelésével. Jelzi, hogy mivel K. Gy. színigazgató, aki ellen a végrehajtást elrendelték, minden bejelentés nélkül Nyíregyházára távozott, s így a brassói kívánságnak nem tehet eleget. Nyíregyházán járjanak el a színigazgató ellen, és arról a brassói kapitányságot is értesítsék."

139/b.

1892. március 11.

Ta: Básthy nyíregyházi városi tanácsos értesíti a szatmár/német/i városi rendőrkapitányságot, hogy innen K. Gy. színigazgató eltávozott, "anélkül, hogy a brassói rendőrkapitányság által reárótt s a hivatal által tőle részletenként bevett büntetéspénzek elszámolása véle megtétethetett volna", s most azt kéri a szatmári társhatóságtól, hogy K. Gy-tól azokat a nyugtákat, melyeket Moldovány Lajos városi ősmester a részletek fizetésekor neki átadott, elismervény ellenében átvéve Kömleytől, küldjék el ide.

139/c.

Szatmár, 1892. április 5.

Ta: Kiss István főkapitány válasza szerint K. azt állítja, hogy az őrmesternek, 40 előadás után két forintjával 80 forintot fizetett a brassói tartozás törlesztésére. A nyugtatványokat átadni jelenleg nem tudja, de ha állítását kétségbe vonnák, akkor mégis "kényszerülve lesz a nyugtatványokat iratai közül kikeresni és átküldeni."

139/d.

1892. április 14.

Ta: Básthy tanácsos válaszol a szatmári főkapitánynak: Moldovány őrmester 56 forintot vett által, és szállított a kapitányi hivatalba. Ha tehát az őrmester ottani nyugtái több összegről szólnának, azokat Szatmáron vegyék át és küldjék ide.

139/e.

Szatmárnémeti, 1892. július 5.

T: jegyzőkönyv. Ta: A városi rendőrfőkapitányi hivatalban a nyhi rendőrkapitány megkeresésére "Kömley Gyula színigazgatótól 100 forint büntetésdíj mikénti törlesztésére nézve nyilatkozat vétele kívántatik." Sz: "Alant írott színigazgató kinyilatkoztatja, hogy igaz, miképp Brassóban cautio

nélküli működésére 100 ft büntetéssel sújtatott, azonban ezen ügyet megfellebbezvén, a büntetésnek bevételét említett város hatósága a nyíregyházi rendőrség útján szorgalmazta 1891. évben. Ezen marasztalási összegnek törlesztésére első alkalommal a rendőrkapitánysághoz fizetett 15 ft-ot, ezután, előadásonként fizetett apródonként 56 ft-ot, amiről a nyugtatványai megvoltak, azonban eltévedvén azok az irományai között, azokat jelenleg felmutatni nem képes. A fentmaradt összegnek lefizetésére azonban magát csak a jövő színi idény alkalmával kötelezheti, miután színtársulatának költségei minden lehető jövedelmét fölemésztették. Egyébiránt kinyilatkoztatja alantírott, hogy e büntetésdíjak elengedését mint színigazgató, Brassó város tanácsától ezúttal kérelmezi, miután a büntetés a kihágás mérvéhez arányítva különben sem volt. Kéri ezen jegyzőkönyvnek e kérelméveli átküldését. Kelt mint fent. Ezzel a jegyzőkönyv bezáratott s aláíratott m. fent. Kihallgatta Kiss Gedeon főkapitány. - Kömley Gyula színigazgató."

139/f.

Szatmár, 1892. július 6.

Ta: Kiss Gedeon főkapitány az előző nap felvett jegyzőkönyvet megküldi, s így a régebbi megkeresésnek eleget tudott tenni, mert "elvalahára az éppen itt átutazott Kömley Gyula színigazgatót kihallgathattam." Elismétli a jegyzőkönyv lényegét, s kéri, hogy a szereplő 29 forint elengedtetését illető kérés miatt intézkedjék nyíregyházi kollégája. Ennek vala-

mikori kifizetését illetően "nem hiszem, hogy eredménye lenne, mert hogy azon 29 ft-ot mikor fizetheti ki a marasztott, meghatározni nem lehet; hogy jelenben a legszorongatóbb helyzetben van, azt igazolja szétoszlott társulatának is szánandó helyzete."

139/g.

Brassó, 1892. július 27.

Ta: Hiemesch főkapitány visszatér a múlt év novemberében, K. Gy. színigazgató iránti végrehajtási ügyre: kéri az átiratban foglaltak elintézését vagy a fennforgó akadályok közlését nyíregyházi kollégájától.

139/h.

1892. szeptember 9.

Ta: Básthy tanácsnok válaszol a brassói sürgetésre: 24 részletben 1891. nov. 29-e és 1892. jan. 6-a között (kimutatva - felsorolva) összesen 56 ft-ot szedett be K. Gy. igazgatótól; újabb állomáshelyének rendőrkapitányságát is megkereste az ügy lezárása érdekében, de a nagykárolyi (!) rendőrkapitányság előtt sem tudott K. elszámolni, s ezt azóta itt sem tette, itt meg sem jelent. Így, a felsorolás szerint bevételezett 56 ft-ot postán elküldi.

139/i.

1892. szeptember 9.

T: enapi bélyegzővel ellátott postai feladóvevény, mely szerint a 975. sz. postautalványon 56 forintot feladatak a brassói rendőrkapitányság címére.

140/a.

Debrecen, 1892. január 27. Pr: V.B. 186. VII. 7.

K: 1126.

T: Leszkay András debreceni színigazgatónak kérvénye helyhatósági engedély megadása iránt. Sz: "Tek. városi tanács! F. év nyarán színtársulatommal Nyíregyháza városában előadásokat tartani szándékozván, a legmélyebb tisztelettel kérem a tek. városi tanácsot, méltóztassék részemre az engedélyt f. é. május elsejétől szeptember 30-ikáig eső időközben, előadások tarthatására kegyesen megengedni. - Színtársulatom a debreceni színházhoz lévén szerződtetve, a vidék legjobb erőiből van összeállítva, és minden szerepkör a lehető legelőnyösebben betöltve, díszlet, ruha és könyvtáram teljesen felszerelve, műsorom a szín-irodalom legújabb termékeit foglalja magában, ami bátorságot ad azt remélnem, miszerint működésemmel a nyíregyházi, előrehaladt igényű műízléssel bíró közönség kívánalmainak eleget fogok tehetni. - Mellékelve van szerencsém színtársulatom névsorát beterjeszteni."

(A melléklet nem maradt fenn.)

140/b.

1892. február 15. Pr: ugyanonnan

T: A közigazgatási tanács ülésén olvastatott Leszkay András fenti kérvénye. Hat: "Mielőtt folyamodó kérelme érdemlegesen elintéztethetnék, felhivatik folyamodó, hogy jelentse be, melyik helyiségben kívánja itt Nyíregyházán a színielőadásokat tartani."

141/a.

Debrecen, 1892. március 5. Pr: V.B. 186. VII.7.

K: 2049.

T: Leszkay András debreceni színigazgatónak kérvénye, "melyben a Hárs vendéglő udvarán lévő színkörben a nyári idényre előadások tarthatására engedélyt kér." Sz: "A tek. tanács felhívására, miszerint jelöljem meg a helyet, ahol színielőadásaimat tartani akarom, van szerencsém a legmélyebb tisztelettel válaszolni, hogy én e célra a legalkalmasabb helynek a Hárs vendéglő udvarán fekvő régi színkört találtam, amely a város központján fekvén, vendéglővel ellátva a közönségnek a legnagyobb kényelmet nyújthatja, - itt óhajtom tehát színielőadásaimat tartani. - Érintkezésbe léptem a színkör tulajdonosaival, és tőlük azon ígéretet nyertem, hogy ők a tek. tanácstól bizottság kiküldetését fogják kérelmezni annak meghatározására, milynemű javítások kívántatnak a színkör használhatóvá tételére, és ők ezen javításokat megeszközölni készek. - Ennek folytán ismételve kérem színielőadások tarthatására részemre az engedélyt

f. é. nyári idényre megadni."

141/b.

1892. március 8. Pr: ugyanonnan

T: A közigazgatási tanács űlésében "olvastatott Führer Zsigmond és Morgenstern Zsigmond helybeli lakós, színkörtulajdonosok kérvénye, a tulajdonukat képező nyári színkör megvizsgálása céljából az építési bizottság kiküldetése iránt." Hat: "Folyamodó kérelmének hely adatván, megbízatik Sztárek Ferenc városi rendőrkapitány elnöklete alatt Dr. Trajtler Soma városi orvos, Horváth Gyula hites mérnök, hogy magok mellé ács szakértőket hívjanak, s a folyamodók tulajdonát képező nyári színkör épületét tüzetesen vizsgálják meg, terjesszenek ide javaslatot, hogy a kérdéses színkör helyiségbe a színielőadások engedélyezhetők-e vagy nem, esetleg micsoda javításokra kötelezstessenek a színkör tulajdonosai, hogy a kérdéses épület rendeltetési céljának megfeleljen. - Egyidejüleg értesíttetnek folyamodók, hogy a színkörépület megvizsgálásához a magok részéről szintén hívhatnak szakértőt."

142.

1892. március 8. Pr: V.B. 186. VII. 7. K: 2049.

T: Sztárek kapitány véleményes jelentése a városi tanácsnak. Sz: "Leszkay András debreceni színigazgató kérvényére vonatkozva véleményemet a következőkben van szerencsém előterjeszteni: - 1. A színielőadások tarthatása mindenesetre meg-

engedendő. - 2. A Hárs vendéglő ill. Bodnár István úr telkén lévő nyári színkörben a színielőadások tarthatását azonban csak azon esetben véleményezem megadhatónak ill. engedélyezhetőnek, ha azt vállalkozók úgy ki fogják javítani, hogy az életbiztonság tekintetében semmi kívánnivalót sem hagyjon fenn. - Az, hogy milynemű javítások követelendők meg, annak megbírálására az épitkezési bizottság és a helyi m. kir. mérnök urak egyike kellő számú szakértők igénybevétele mellett lenne a tek. tanács által kiküldendő. - Nemkülönben: úgy a telek tulajdonosa, valamint a színkör tulajdonosai is a szemlére szintén meg lennének hívandók."

143.

1892. április 29. Pr: V.B. 186. VII.7. K: 3714.

I: Sztárek kapitány és Horváth mérnök jelentése a nyári színkör kijavíttatásáról. Sz: "Tek. városi tanács! Amennyiben Morgenstern Zsigmond és társai jelentették, hogy a tulajdonukat képező színkört a tanácsi határozattal előírt módon már kijavították; - amennyiben május 1-je közeledik, amikoris a színielőadások megkezdendők lennének, annálfogva, alólírottak a kijavított nyári színkört megvizsgálták, és úgy találták, hogy az eszközlött javítások az idézett tanácsi határozat megszabásainak megfeleltek. - És így, etekintetből semmi nehézség sem forog fenn, miszerint a M. Zs. és társai tulajdonát képező nyári színkörben Leszkay András debreceni színigazgató a színielőadásokat a f. é. május hó 1-jén megkezdhesse."

147

(A jelentés felzetén a tanácsi aljegyzőnek jegyzetei:) "Sztárek Ferenc városi rendőrkapitány és Horváth Gyula hites mérnök jelentése tudomásul vétetvén, mint ilyen levéltárba helyezendő. Nyh. 1892. május 4."

144/a.

Sátoraljaújhely, 1892. május 18. Pr: V.B. 186. VII. 25. K: 3221.

T: Halmay Imre színigazgató kérvénye a nyhi városi tanácshoz. Sz: "Alólírott színigazgató tisztelettel kérem a tek. városi tanácsot, kegyeskedjék részemre hatósági engedélyt adni, hogy a miskolci téli színi idényre szervezett dráma, vígjáték, népszínmű és operette-színtársulatommal, saját zenekaromal f. é. augusztus elejétől tizenkét, esetleg húsz színielőadást rendezhessek a nyiregyházi színkörben, mely idő alatt egyszersmind alkalmat nyújthatnék Szerdahelyiné Prielle Cornélia országosan ünnepelt színművésznőnek, hogy óhajtott búcsúvendégjátékait a nyhi közönség előtt is megtarthassa. Alázatos szolgája."

Melléklet: Prielle Cornélia színművésznő egy levele. (Nem maradt fenn.) U.i. "A hivatalos végzést kérem legközelebbi állomásomra, Egerbe küldeni."

144/b.

1892. május 30. Pr: ugyanonnan

T: A közigazg. tanácsűlésben olvastatott Halmay

Imre fenti levele. Hat: "H. I. színigazgató kérvénye, a hozzá mellékelt, Prielle Cornélia színművésznő által írott levél kíséretében véleményes javaslattétel végett Sztárek Ferenc városi rendőrkapitánynak kiadatni határoztatik."

145/a.

1892. június 27. Pr: V.B. 186. VII. 25. K: 5211.

T: Sztárek kapitány véleményes jelentése Halmay színigazgató kérvénye tárgyában. Sz: "H. I. színigazgatónak beadott abbéli kérvényére, hogy társulata részére a f. é. augusztus hó 1-től egymásután következő 12 színielőadásra a nyári színkörben engedély adassék, véleményes jelentésemet a következőkben van szerencsém előterjeszteni.

Jóllehet Leszkay András úr, mint a debreceni színház igazgatója városunkban a színielőadások tarthatására e f. é. szeptember hó 30-ig engedélyt nyert, de mert megbízottja, Rónaszéki Gusztáv úr nekem személyesen kijelenté, miszerint az ellen, hogy Halmay Imre színigazgató úr Nyíregyháza városában, éspedig a nyári színkörben augusztus havában 12 színielőadást tarthasson, semmi kifogása nincsen, de mert nézetem szerint amennyiben állomásukat elhagyták, kifogásuk nem is lehet. Annélfogva nem látok semmi akadályt sem fennforogni atekintetben, hogy nevezett színigazgató úrnak a kért 12 színielőadás megtarthatására a f. é. augusztus hó 1-től kezdődőleg az egymásután rendjében megadassék, éspedig annál is inkább, mert hazánk egyik kiváló színésznője, Prielle Cornélia asszony kíván ez alkalommal

a nyíregyházi közönségtől búcsút venni."

.145/b.

1892. június 27. Pr: ugyanonnan

T: A közigazg. tanácsülésben olvastatott Sztárek kapitány véleményes jelentése Halmay színigazgató kérelmére. Hat: A véleményes jelentés "tudomásul vétetvén, folyamodó H. I. színigazgató részére az itteni színkör helyiségében megtartandó színielőadásokra a hatósági engedély a f. é. augusztus 1-től csakis f. é. augusztus hó 6-ig terjedő időre adatik ki, minél fogva megbízatik Sz. F. városi rendőrkapitány, hogy a színielőadások tartása alkalmával az előírt rendőri óvintézkedéseket tegye meg."

146/a.

Sátoraljaújhely, 1892. június 15. Pr: V.B. 186. VII. 31. K: 4964.

T: Rakodczay Pál színigazgató kérvénye a nyhi városi tanácshoz. Sz: "Alólírott alázattal folyamodom a nagytekintetű városi tanácshoz: kegyeskedjék elsőrangú drámai színtársulatom részére, mellyel jelenleg az ország nagyobb városaiban körutat teszek, hogy f. é. június hó 22-től június hó 28-ig a nyíregyházi művelt igényeknek is bemutassam stílszerű díszlet és jelmezkiállításban a következő remekműveket: Faust - Velencei kalmár - Július Caesar - és Az ember tragédiáját."

1892. június 20. Pr: ugyanonnan

T: A közigazg. tanácsülésben olvastatott Rakodczay Pál fenti kérvénye. Hat: "Folyamodó azon kérelmének, hogy a f. é. június hó 22-től a f. húnius hó 28-ig terjedő idő alatt négy színielőadásnak a helyben létező nyári színkör helyiségben leendő megtarthatására a hatósági engedély adassék ki részére, hely adatván megbízatik Sztárek Ferenc városi rendőrkapitány, hogy a színielőadások megtartásakor a szükséges rendőri óvintézkedéseket tegye meg."

147.

1892. június 25. Pr: V.B. 186. VII. 31. K: 5159.

T: Rakodczay Pál színigazgató újabb kérvénye a városi tanácshoz. Sz: "Mély tisztelettel bátorkodom kérni, kegyeskedjék az engedélyt még két előadásra megadni, hogy III. Richárd királyt és Faustot a közönségnek bemutathassam. - Miután július 1-jére társulatom két havi szünidejét megkezdi, a június 26-30-a közti rövid időszakra más városba menni nem érdemes, s ezért a tek. tanács kegyes jóakarata tán lehetővé teendi, hogy fönnebbi időszak alatt a kért két előadást megtarthassam. - Azon reményben, hogy itt működésem jelentékeny erkölcsi sikere támogatja kérésemet, maradtam mély tisztelettel alázatos szolgája."

148/a.

1892. június 27. Pr: V.B. 186. VII. 31. K: 5210.

T: Sztárek kapitány véleményes jelentése Rakodczay Pál színigazgató kérvényéhez. Sz: "Nevezett színigazgató társulata és különösen ő maga a színművészet olyan fokán áll, hogy az a legkövetelőbb közönség igényeinek is megfelel. - Továbbá a társulat viselkedése oly példányszerű, hogy az ellen az eddigi tapasztalatok után kifogást nem tehetek. - Végre, mert a városnak, illetve a városban lévő társulatok és egyleteknek egyáltalában anyagi hátrányára nincsen, sőt ellenkezőleg a közönségnek valóságos műélvezetet nyújtanak. - Miből kifolyólag azt vagyok bátor véleményezni, hogy a kért két előadásra az engedély megadható."

148/b.

1892. június 27. Pr: ugyanonnan

T: A közigazgatási tanácsban olvastatott Sztárek kapitány jelentése a fenti kérvényről. Hat: "Folyamodó Rakodczay Pál színigazgató azon kérelmének, hogy a f. é. július hó 1-ig engedtessék meg neki még két színielőadás tarthatása, hely adatik."

149.

Nagyenyed, 1892. szeptember 6. Pr: V.B. 186. VII. 56. K: 7081.

T: Miskolczi Henrik színigazgató levele Nyíregyháza polgármesteréhez. Sz: "Kitűnően szervezett 30 tagú színtársulatommal, külön zenekarral, gazdag, új műsorral november 1-től Nyíregyháza városába szeretnék menni és azért nagyon szépen kérem Nagyságodat, hogy engem privatim értesíteni szíveskedjék, hogyan és miként járjak el a pályázati feltételeknél. Azon reményben, hogy szerény soraimat válaszra érdemesíti, maradok kiváló tisztelettel."

150/a.

1892. szeptember 15. Pr: V.B. 186. VII. 56. K: 7390.

T: Sztárek főkapitány jelentése a tanácsnak a fenti levél kapcsán. Sz: "Miskolczi Henrik színigazgató levelét azon jelentéssel terjesztem be, hogy az őszi idényre már egy lovardának ígértetett oda az engedély."

150/b.

1892. szeptember 21. Pr: ugyanonnan

T: A közigazgatási tanácsban olvastatott Sztárek kapitány hivatalos jelentése Miskolczi színigazgató kérelme tárgyában. Hat: "M. H. színigazgató azon kérelmének, hogy a f. é. november hó 1-től kezdve részére színielőadások tarthatására a hatósági engedély megadassék, adható hely nem volt, miután a jelzett időben előadások tarthatására már egy lovardatulajdonos nyert engedélyt."

1892. november 2. Pr: V.B. 186. VII. 74. K: 8480.

T: Sztárek Ferenc rendőrkapitány véleményes jelentése Zoltán Gyula színigazgató kérvényére vonatkozólag. Sz: "A fent tartozó tisztelettel címzett városi tanácsnak véleményes jelentéstétel végett hozzám által tett, Zoltán Gyula színigazgató abbeli kérvényére, hogy részére Nyíregyháza városában színielőadások tarthatására hat heti idő engedélyeztessék, a következőket véleményezem. - Az ellen, hogy a téli időszak alatt egy, a közönség igényeinek megfelelő színtársulat által színielőadások tartassanak, érdemileg kifogás nem tehető. - De jelen viszonyaink között figyelembe veendő, hogy a nyári színkör közegészségi tekintetből november és december hóban színielőadások tarthatására - nézetem szerint - egyáltalában nem alkalmatos. - Továbbá: a központi szálló terme azért nem alkalmas, kivált ily járványos időben, mert a/ a terem túlöltözve egészségtelen; b/ mert nagyobb gyülekezések befogadására tűzrendőri szempontból is kifogásolható. - Ha azonban az előadottak után kérvényezőnek az engedély megadatnék is, azt a nyári színkörben csakis nyolc előadásra gondolnám engedélyezni, amennyiben feltehető, hogy addig még a hidegebb idő be nem álland. - De azt is csak azon feltétel alatt, ha a kérdéses színtársulat előadásai úgy a kor kívánalmainak, mint a közönség igényeinek megfelelők lesznek."

151/b.

1892. november 3. Pr: ugyanonnan

T: A közigazgatási tanács rendkívüli ülésében olvastatott Sztárek kapitány véleményes jelentése a fenti ügyben. Hat: "Zoltán Gyula színigazgató kérelmének hely adatván, minélfogva részére a f. é. november hó 5-től kezdve egyelőre 15 azaz tizenöt előadás tarthatására a hatósági engedély megadatik. - Egyidejűleg értesíttetik folyamodó, hogy Nyíregyházán ez idő szerint színielőadások tarthatására csak két némileg alkalmas hely van: az egyik a fából készített nyári színház, a másik: a legfeljebb 250 ember befogadására alkalmas központi vendégfogadó nagyterme. - Végül, megbízatik Sz. F. városi rendőrkapitány, hogy a színielőadások tarthatására megadott engedély lejáratát tartsa nyílván, s a színielőadások tartása alkalmával szükséges óvintézkedések megtételéről intézkedjék."

152/a.

Nyitrán, 1892. november 8. Pr: V.B. 186. VII.79.

K: 8694.

T: Veszprémy Jenő színigazgató kérvénye a nyhi rendőr főkapitányhoz. Sz: "Alulírott, mint a Nyitra vármegyei állandó színház igazgatója, alázattal folyamodom, miszerint 50 tagból álló, jól szervezett operette-színmű társulatom részére a helyhatósági engedélyt 1893. évi február 1-től hat heti időtartamra megadni kegyeskedjék. - Előadásaimat ugyanott tartanám,

hol tavaly Kömley Gyula színtársulata játszott. - Igazgatói engedélyemet előadásaim kezdése előtt be fogom mutatni. 1 melléklet."

(A melléklet: hatalmas színházi plakát, "előleges színházi jelentés", amellyel "Nyitra város és vidéke műpártoló közönségének" mutatkozik be - névsorral, műsortervvel, bérlethirdetéssel.)

152/b.

1892. november 11. Pr: ugyanonnan

T: Sztárek kapitány jelentése a közigazgatási tanácsnak. Sz: "Veszprémy Jenő színigazgató kérvényét, melyben a jövő évi február hó 1-től hatheti időtartamra színielőadások tarthatására engedélyt kér, illetékességi szempontból tisztelettel beterjesztem."

153.

1892. november 14. Pr: V.B. 186. VII. 79.

K: 8784.

T: A közig. tanácsban olvastatott Sztárek kapitány jelentése Veszprémy Jenő színigazgató, nyitrai lakós kérvénye tárgyában. Hat: "Folyamodó kérelme, hogy részére a jövő 1893. év február hó 1-től hatheti időtartamra Nyíregyházán színielőadások tarthatására hatósági engedély adassék, teljesíthető nem volt, miután színielőadások tartására már más színigazgató nyert engedélyt."

154.

Kassa, 1892. november 24. Pr: V.B. 186. VII.86.
K: 9251.

T: Tiszay Dezső színigazgató kérelme a városi tanácshoz. Sz: "A debreceni színházat egyhangúlag valék szerencsés elnyerhetni, s evégből esedezem az engedélyért, hogy jelesen szervezett színtársulatommal az ottani színkörben 1893. év május és június hónapokban színielőadásokat tarthassak. - Azon esetben, ha netalán az engedély már előzőleg Leszky A. barátomnak adatott volna, kérem miszerint azt részemre augusztus hó közepétől szeptember hó végéig megadni kegyeskedjék."

155.

Budapest, 1893. január 7. Pr: V.B. 186. XIII. 36.
K: 243.

T: Az Országos Magyar Színészegyesület és Nyugdíjintézet irodaigazgatójának levele nyhi kapitányi hivatalnak. Sz: "Tudomásunkra jutván, hogy a tek. Kapitányi Hivatal Zoltán Gyula színtársulatának ott működése alkalmával egyidejűleg egy cirkusznak is adott előadási engedélyt, minélfogva az kellőleg nem pártoltatott, sőt eltávozni kényszerült.

Minthogy pedig ily eljárás káros hatású a hazai színészetünkre, azon kérelemmel van szerencsénk megkeresni a tek. Kapitányi Hivatalt, hogy jövőre szíveskedjék tekintetbe venni vidéki színészetünknek amúgyis nehéz helyzetét, s a m. kir. Bel-

157

ügyminisztériumnak ez irányban tett utasítása figyelembe vételével, azon időre, míg magyar színtársulat tart városunkban előadásokat, cirkusz, daltársulat s egyéb, nyílvános előadásokra engedélyt adni ne méltóztassék. - Annál is inkább kérjük ezt, mert a magyar színészet amúgyis mostoha helyzetében nagyon reá van szorulva a hatóságok hazafias jóindulatú támogatására. - Nyíregyházán megforduló színtársulatainkat ismételten legmelegebben ajánlva t. Cím becses figyelmébe, vagyunk tanácsunk megbízásából hivatalos tisztelettel."

(A verzón, Sztárek rendőrkapitány feljegyzése, aláírásával:) "Ezen ügyben alantírt kapitány személyesen intézkedvén, az ügyirat irattárba tétetik."

1893. április 11. Pr: V.B. 186. VII. 9. K: 2108.

I: Kísérőirat; Sztárek Ferenc rendőrkapitány jelentése az alispánnak. Sz: "Felhívásra, a Belügyminisztérium f. évi 2068/93. sz. körrendeletére vonatkozó adatokat van szerencsém becsatolva tisztelettel beterjeszteni."

A melléklet (fogalmazványa): Sz: A nagyméltóságú m. kir. belügyminiszter úrnak körrendeletére vonatkozó adatok:

1. Mely városok bírnak állandó színházakkal, melyek nyári színkörökkel, melyek színielőadások rendezésére alkalmas termekkel? - Nyíregyháza város ez idő szerint csupán nyári színkörrel bír.

A város központjain vagy távolabbra esnek-e? - A

- A város központján esik.

Míly anyagból épitvék az állandó színházak és színkörök? - A színkör téglaalapon, deszkafalakkal épült s fazsindellyel van fedve.

Ki a színház vagy színkör tulajdonosa? - Morgenstern és Führer helybeli lakósok.

2. Mennyi és hányféle a nézőtéri helyek száma egyenként és összesen: földszint, magas parterren, I., II., III. emeleten, állóhely stb. - Van 16 földszinti páholy, 233 űlőhely (támlásszék, körszék és zártszék), 30 karzati űlőhely; állóhely karzaton 250 emberre, földszinten állóhely 100 emberre.

Milyen a nézőtér kivilágítása (légszesz, villám, petróleum vagy gyertya?) - Petróleum lámpa.

3. Mily nagy a színpad területe: méterekben? - 80 méter.

Van-e hátsó színpad is? - Hátsó színpad nincsen.

Hány méter a színpad magassága? - 6 méter magas.

Hány utcára - kulisszasorra - van a színpad felosztva? - Kettőre, mindenik 6 sor kulisszával.

Hány zenész fér el a zenekarban? - 12-16.

Hány kisebb - magánszereplő - és nagyobb - karszemélyzeti - öltöző van? - Négy öltöző van: kisebb, nagyobb.

Milyen a színpad rendes világítása? - 32 petróleum lámpa.

Milyen a színpadi hatásvilágítás? - Kielégítő.

Van-e vasfüggöny, színpadi eső? - Nincsen.

4. Fel van-e a színház szerelve állandó díszletekkel; ha igen, hány prospectus - hátsó függöny - van ezek között? - Nincsen: a díszleteket mindég az illető színigazgató hozza magával.

5. Létezik-e színpártoló egyesület? - Nem létezik.

Miben nyilvánul támogatása, s mennyit teszen az ki? - - -

Ad-e a városi vagy a vármegyei hatóság segélyt készpénzben s mennyit? termesztményekben, s egyéb szolgálmányokban pl. ingyen fűtés, világítás - s mily összeg erejéig? - Nem ad semmi segélyt.

Van-e alapos kilátás arra, hogy ily segély, ha eddig nem adatott, jövőben adatni fog-e, illetve a mostani fel fogja-e emeltetni? - Lehet reá kilátás.

6. A helyhatóságnak a tapasztalattal merített véleménye szerint hány hónapra - vagy hány előadásra - tehető az idény? - 24-30 előadásra.

Mely hónapokra véli a játékidőt megállapítandónak? Itt meg kell jegyezni, hogy a téli évad - október/márciusi hónapok - csak akkor vehető kombinációba, ha legalábbis 4-5 hónapi szezon biztosítható? - Májustól októberig.

7. Ugyancsak: a helyhatóság véleménye szerint az ottani játékidőt, mely legközelebb fekvő egy vagy több város szín-idényeivel lehetne kapcsolatba hozni, s akkor milyen volna a 12 hónapra számított játék beosztása? - Debrecen és Máramaros-sziget városok szín-idényeivel szokták az illető igazgatók a

helybeli idényt kapcsolatba hozni.

8. Mennyi bér követeltetik az állandó színház vagy színkör használatáért? - Esténként 8-10 ft.

Mennyi időre van az kibérelve s mily feltételek mellett? - Az előadások idejére bérli ki az illető igazgató.

A helyhatóság kíván-e a szegényalap vagy pénztár javára előadást s hányat? Mily összeggel váltható ez meg? - Nem. (Az eredeti, s utólag áthúzott szöveg volt: "Egy előadást szokott a helyhatóság a szegényalap javára kikötni, s 10 forinttal lehetett ez ideig megváltani.")

Általában a helyhatóság míly címen, míly terhes szolgáltatásokat kíván a társulattól? - A szegényalap javára az előadások jövedelméhez mérten minden előadás után 1-2 ft, rendőri és tűzoltói felügyelet gyakorlásáért pedig minden előadás után 1 ft fizettetik. (Az eredeti, s utólag áthúzott válasz: "semmit".)

157.

Kassa, 1893. május 29. Pr: V.B. 186. VII. 50.

K: 4733.

T: Schumeister (Münster?) Tivadar polgármester levele a nyhi polgármesteri hivatalnak. Sz: "Van szerencsém hivatalos tisztelettel megkeresni, hogy a mellékelt jegyzőkönyvi kivonatot Tiszay Dezső, jelenleg ott tartózkodó színigazgatónak kézbesíttetni s a kézbesítési ívet ide visszajuttatni szívesked-

jék."

(Ennek verzóján:) Sztárek főkapitány intézkedése a kézbesíttetésre. 1893. június 5. (Majd lejjebb:) Sztárek főkapitány intézkedése: a kézbesítés eszközlése után a vétív Kassa város polgármesterének megküldetik. 1893. június 6.

158.

1893. november 6. Pr: V.B. 186. VII. 114. K: 9645.

I: A város tanácsülésében olvastatott Sztárek kapitány jelentése Bokody Antal halasi lakós, színigazgató kérelme tárgyában. Hat: "Tekintettel azon körülményre, hogy Nyíregyházán ez idő szerint színielőadások tartására alkalmas hely nincs, tekintettel továbbá azon körülményre is, hogy a most építés alatt lévő állandó színház épülete, mely egy részvénytársaság tulajdonát képezi, a jövő 1894. év január havában rendeltetési céljának átadható leend, annál fogva értesíttetik folyamodó, hogy az új színház épületében rendezendő színielőadások tarthatására a hatósági engedély csak úgy fog részére kiadatni, ha igazolja, hogy az állandó színházat létesítő bizottság elnökségével az új színház bérbevételére nézve már szerződött. - Egyidejűleg folyamodó kérvénye, mellékletével együtt, Somogyi Gyula mint az állandó színházat létesítő bizottság elnökéhez további intézkedés végett áttetetni határoztatik."

159/a.

Halas, 1893. november 29. Pr: V.B. 186. VII. 114. K: 11.110.

162

I: Vári-Szabó M., Halas város polgármesterének levele a nyhi városi tanácsnak. Sz: "Bokodi Antal színigazgató részére leendő kézbesítés végett ide áttett határozatot, a vétív kapcsában azon értesítés mellett van szerencsénk visszaszármaztatni, hogy miután nevezett színtársulatával innen Iglóra költözött, a kézbesítés itt eszközölhető nem volt.

159/b.

1893. december 20. Pr: ugyanonnan

I: Bencs László polgármester intézkedése, hogy Juhász Péter városi kiadó a határozatot Bokody Antal színigazgatónak, Iglóra küldje el.

160.

1893. november 13. Pr: V.B. 186. VII. 115.

K: 9739.

I: A városi tanács ülésén olvastatott Csóka Sándor miskolci lakós, színigazgató kérvénye "az új színházépületben általa rendezendő színielőadások tarthatásához szükséges hatósági engedély elnyerhetése tárgyában." Hat: "Tekintettel azon körülményre, hogy a most építés alatt lévő állandó színház épülete, amely egy részvénytársaság tulajdonát képezi, a jövő 1894. év január havában rendeltetési céljának átadható leend, annál fogva értesíttetik folyamodó, hogy az új színház épületében rendezendő színielőadások tarthatására a hatósági engedély csakis

úgy fog részére kiadatni, ha beigazolja, hogy az állandó színházat létesítő bizottság elnökségével az új színház bérbevételére nézve már szerződött. - Egyidejűleg folyamodó kérvénye, mellékletével együtt Somogyi Gyula mint az állandó színházat létesítő bizottság elnökéhez további intézkedés végett kiadatni határoztatik."

1893. - Pr: V.B. 186 - 1683. Közigazgatási mutatókönyv, 1893.

K: 4733, ill. 10.133.

Sz: "Tiszai Dezsőnek a színügyi választmányi végzés kézbesítése" ill. "T. D. kérvénye a színházbani előadások tartahatására."

(Az iratok nem maradtak fenn.)

JEGYZETEK

ELIGAZÍTÁSUL

Nem számítva a kisebb, alkalmi, olykor évtizedekre is visszanéző emlékezéseket, ismertetéseket, Nyíregyháza színházi életének történetével csak két munka foglalkozott részletesebben. Mindkettő azonban elsősorban a kőszínház felépítésének és megnyitásának idejétől, tehát 1894-től tartalmaz megbízható adatokat. Elsősorban Barna János dolgozata méltó a megbecsülő kiemelésre. Nyíregyháza színészete, irodalma és sajtója c. munkája része a Hunek Emil szerkesztette városi monográfiának (Nyíregyháza és Szabolcs vm. községei, Budapest, 1931). Ez különnyomatban is közkézen forog. Adatai általában lelkiismeretes kutatómunkán alapulnak, főleg fővárosi közgyűjtemények, színésznyilvántartások, plakátdokumentáció ismeretében. Nemrég vált ismertté, Dienes Ö. István hátrahagyott feljegyzéseiből, hogy Barna János élt is Nyíregyházán: 1930-31-ben népművelési előadó a városházán. Budapestre visszatérve írta már azt a cikkét, amely tudósít Fejér (Feyér) Károlynak, az 1834. év végén Nyíregyházán játszó színtársulatáról, a hajdani Honművész c. folyóiratban megjelent négy színibírálat alapján (Nyírvidék - Szabolcsi Hírlap 1934. március 25.) - Barna János még abban az évben meghalt, de Belohorszky Ferenc a kritikák közül háromnak teljes szövegét, eligazító bevezetővel közli a Szabolcsi Szemlében (1934): ezek a 13. tételhez tartozó jegyzetben alább olvashatók. És a negyedik is, amely már 1835. január 1-jén jelent meg, s amelyet csak nemrég sikerült szöveg-

szerűen is megismerni. - Oly korai hírt hoznak ezek a cikkek az egykor Nyíregyházán játszott előadásokról, még a kisvárosi közönségről is, hogy helyénvalónak látszott a Jegyzetekben ezek teljes szöveggel történő közlése.

A másik történeti forrás Deési Sándortól származik: Nyírvidék 50 éves c. albumban (Nyíregyháza, 1928), majd pedig a Hágер-féle monográfiában közölte - a régi újságok lapozgatásakor összegyűjtött - krónikás jegyzeteit, s máskor is visszaemlékezett (már tanfelügyelő korában) egykori dalizó ifjúságára, hajdani pályatársaira, később nevezetessé vált színpadi partnereire. Ezt - és a színházi lexikonok nyíregyházi vonatkozásait is - többnyire nagyobb óvatossággal célszerű kezelni. Barna és Deési dolgozatai eléggé közismertek, a közkönyvtárakban hozzáférhetők.

E füzet összeállításának célkitűzése: eleddig ismeretlen levéltári adatok összegyűjtése, közlése. A most idefűzött néhány jegyzetnek sem lehet más feladata: nehezebben hozzáférhető, lényegében ismeretlen adatokkal kiegészíteni a levéltári dokumentumokat, éppenséggel az ottani hiányok bizonyos fokú áthidalására. Nyíregyházán 1868-tól van rendszeresen újság: olykor nem is egy hetilap. Egyik sem nagyterjedelmű ugyan, de a nemzeti színjátszás helyi ügyeivel többnyire foglalkoznak. Részint az előkészületekkel, az arénák építésével, részint a társulatok életével, játékával: hol sommásan, hol napi szemle formájában. Amennyire a százéves vagy régebbi újságok ránk maradtak, kutatásuk lehető volt: igyekeztem erről az oldalról is tájékozódni a nyíregyházi színházi életről. Amennyiben volt

újságpéldány, akadt színházi hír, amelyik eltérően vagy magyarázóan "értelmezte" a levéltári adatokat, "élőbbé" tette a bürokratikus ügymenetben olvasottakat, felhasználtam a hírlapi tudósításokat, általában csak kivonatos formában, sűrítve a mondanivalót. (Nem teszem ugyanezt a fentebb említett, közismert dolgozatok adataival, mert nem ez a kiadvány célja. Hasonlóképpen kerültem minden vitát a régebbi nyomtatott tanulmányokkal, már csak azért is, mert igazságtalanság számba menne most számonkérni e félévszázadnál is régebben íróktól a régebbi adatok helyességét. Hiszen akkoriban nem állt rendelkezésre olyan rendezett levéltári anyag, mint most nekem, tehát, ha akarták volna sem tudták volna itt, helyben elvégezni azokat a kutatásokat, amelyeknek eredményeit nekem most ebben a füzetben közölnöm lehetett.)

Egyébként is, látnom kell egy ilyen összehasonlításnak az eszközjellegét. Azt, hogy ez segítse a remélhetően majd eljövő színháztörténész kutatót, aki felhasználva az itt rendelkezésre bocsátott adatokat, konzultálva az egyéb, nyomtatott műveket - egyszer majd megbízható történetet készíthessen a nyíregyházi színjátszás múltjáról. Ugyanekkor viszont e levéltári adalékok, az itt közölt jegyzetek segíthetik más vidék, országrész színháztörténészét, vagy az országos helyzetet feltárni kívánó kutatót, mert pl. másutt is megfordult személyek munkásságához szerezhet innen származó adatokat, kiegészítéseket, intézményi reagálásokat stb, stb.,

És nem utolsó szempontként: e jegyzetek segítségével Nyíregyháza város polgárosodó lakóssága is árnyaltabban ismerhető

meg. A mutatványos vásári komédiások évszázados szórakozási szokásától eljutni a művészi színjátszás igényléséig, élvezetéig, - ez a változás, "fejlődés" nem történhet egyik napról a másikra. Kellett mindehhez megfelelő hajlék Thália papjainak "lakosítására", abban a reményben, hogy az elhivatott művészsereg az oltári szolgálatot kellő tisztelettel és áhitattal mutatja be (ami azért szintén nem volt általános). S kellett olyan közösségi légkör is, amelyikben a városias magatartáshoz, önérzethez, a kulturális élethez már elengedhetetlenül hozzátartozik a színház, a színjátszás, nagyszerűségeivel és kifogásolható mellékzöngéivel együtt.

A színházi élettel párhuzamosan erősödik a rendszeres újságírás is városunkban: ehhez fel kell növekednie a nem főhivatású színházi ítészeknek, a színikritikusok gárdájának. E jegyzetek néhány idézete arra is tartalmaz adalékokat: miképpen hangzanak el színházat védő panasz szavak a csak duhajkodva szórakozó lump úriemberek ellen, vagy a megrögzötten falusias háziszokásoknak a színházi kezdettel való egyeztetése érdekében. Láthatjuk, hogy a csak klasszikus eszményeket valló, szigorúan puritán, már-már sznob magatartás, enyhe tudálékossággal párosulva, hogyan ostorozza a könnyebb szórakozást, majd hogyan alkuszik meg, ha éppenséggel országos hírű, kitűnő művésznők játsszák, éneklik ugyanazt az operettdalt, mondják a "pikáns és erkölcstelen" szövegeket stb.

Végül: e jegyzetek azokat a hézagokat is áthidalják, ha nem is teljes egészében, amelyek a levéltári adatok és a tényleges valóság között léteznek. Így t.i. a selejtezés, a háborús és egyéb

veszteségek miatt keletkezett hiányok következtében fel nem talált tanácsi, rendőri intézkedések iratszerű nyomai hiányában az újsághír mégis csak ad valamelyes tájékoztatást az itt folyt egykori színházi életről. Mivel azonban a tudósítások sem pontos krónikák, a száz évnél régebbi lappéldányok sem maradtak fenn mind, az évfolyamok sem teljesek: ezúttal sem dicsekedhetek azzal, hogy e füzetben dokumentálni sikerült volna Nyíregyháza teljes hajdani színházi életét, történelmét.

13. Feyéréknek a "hidegebb, őszi estvékre" történt visszatéréséről Halomhegyi aláírásával több híradást kapunk, a Rothkrepf Gábor szerkesztette Honművész lapjain:

a/ 1834. év. 95. szám; november 27. "Nyíregyházán a múlt hónap 10-én visszaérkezett nemzeti színész-társaság Fejér Károly úr igazgatása alatt ismét elkezdé mutatványait. Sok új taggal szaporítá társaságát, kikről bátran el lehet mondani, bár ne volnának annyian, s igyekezett volna inkább az igazgató úr a nyáron vele volt s kevesebb személyből álló társaságot megtartani, mint ollyakkal nevelni, kik más élet neme választásában talán nagyobb előmenetelt tehetnének. Több mutatványaik közül csak hármat említek. - Octóber 30-án néhai Kisfaludy Károly úr Kérők című vígjátéka jelent meg a színpadukon. Baltafy kapitány (Szalai) felvett szerepét visszataszítólag s untatva játszá; öltözete inkább nyugpénzzel hazaeresztett valamely káplárt, mint a gazdag Baltafyt képezé, s a görcsökkel összekötött fehér kendőknek, melyekkel karja nyakába kötve volt, rendetlen volta figyelmetlenséget bizonyítának. Máli (Lujza)

igyekezzék öltözetével a szerep karakteréhez közelíteni, ne pedig attól eltávozni: mert hogy képzelhetünk mi el egy Frigyesi Lórikát fényes magyar vállal Máli helyett a Kérőkben? Lidi (Fejérné) mind helyesen öltözött, mind szerepét tudva jól játszott. Károly (Szigethvári) hangja alamizsnáért csengő szegényt tüntete oly annyira, hogy lehetetlen vala szegény szerelmét nem szánnunk. Perföldi (Fejér) a deák kitételeknek helytelen kimondásával a deák nyelvben járatlanságot árulá el, s csak öltözete ajánlá valamenyire. B. Szélházi (Szaklányi) bár csak a mívelt Franciaországot ismerő, s világot tapasztalt ifjút ne adta volna oly pórneműleg. - Margit (Eliza) nagyon érezteté, hogy a szerep csak szükségből adatott neki, mivel Szilágyiné, ki az illyeket megelégedésig játssza, betegen feküdt. Eliza hasznos egy színésznő lesz, csak igyekezzék magát inkább naív szerepekben tökélyesíteni, s mind olyat kikerülni, mi nem neki való. Bentsik (Felföldi inasa) meglehetősen játszott.

Nov. 2-án a "Hajótörést szenvedők, vagy az atyai részrehajlás" adatott. Emilia (Lujza) játéka tűrhető, de tarka cicruhája a Három kis pénz primadonnájára emlékeztetett, ki ugyanegy ruhában ma Ariadnét, holnap Stuart Máriát képes ábrázolni. Bashalmit Szilágyi játssza. Bámulva csudáltuk a szírészben, ki nem íly szerepek adásával nyerte bizodalmunkat, az érzékeny atyát, ki fia elvesztésén érzett keservét oly szívrehatólag tünteté, hogy minden szülő, ki gyermeke által boldogságát elérni reményli, méltán könnyekre fakadhatott; végre 10 esztendővel azelőtt általa elűzött szeretett fia feltalálásán mutatott

érzete, és borzasztó álmából, midőn fiát látni képzelte, felébredése, oly inditólag hatottak a nézőkre, hogy mindnyájan, a színésszel együtt elérzékenyülve könnyeket törlénk. Babér az oly színésznek, ki saját valódi érzetének kinyomásával festi előnkbe a szépet, a jót! Sándor (Fejér) igyekezett ugyan a jószívű fiút tehetsége szerint eléállítani, de tompa hangja célt nem érhetett. Lajos (Szaklányi) a tékozló s elvetemedett fiúba Szélházit képezé; Imre (Szigetvári) a túlságig vitte erőltetett komikai fogásait. Nánki (Fejérné) mulattatott, csakhogy szerecsenfiú létére európai fehér-piros ábrázatja sehogy se hitetheté el velünk, hogy ő szerecsenországi; különben itt is a helyén volt. Centurio (Iván) hagyná bár el azon csüggedező inhajlásokat, s akcióit mérsékelje; idővel így lehet belőle valamit reményleni. (Belohorszky Ferenc közli SzSz 1934: 49-50.)

b/ 1834. évf. 101. szám; december 18. "Nyíregyházán, nov. 5-én gróf Zrínyi Miklós halála jött színpadra Fejér jutalmi játékául, Körner után m. Petrichevich Horváth Dániel fordítása szerint. Rég vártuk a honi emlékezetes történetet; dugva is lett a színterem, de várakozásunk csalva. - Fejér Szolimánt, a XVI. század hősét, mind teste hiányával, mind szavának suttogó hangjával, mind öltözésével éppen nem képezheté, hozzájárulván szerepének általános nem tudása. Mechmet (Iván), Levi (Szigethvári) meglehetősen játszának; de Aliportuk, Ibrahim beglerbég, már Sziget ostroma előtt bizonyosan a Dunába haltak, mert csak a cédulán láthattuk. - Zrínyi Miklóst Szalai oly erőltetett feszengéssel, s idomtalan lármával adá, hogy Sziget védőjeit nem annyira te-

kintet, mint borzasztó kiabálás látszaték kapitányok iránti engedelmességre bírni. (Ki is ne féle oly kegyetlen vezértől?) Megdicsőült hősünk letenné halhatatlan nevét, ha mostanság feltámadván oly alakban képezve találná magát, mint amilyenben itt ábrázoltatott. Ujlaki Péter (Szaklányi) élénken s hősileg adá szerepét; csak ezen szavai "Szolimán, most hivasd elő orvosaid"- ehelyett: "most, Szolimán, hivasd elő hóhéraid" - inkább a menekedni kívánó kicsiny lelket, mint a hős szellemet árulák el. Juranits (Szilágyi) a hazája s kedvese szerelmétől egyformán égő hőst valódilag képezé, s minden jelenése hangos tapssal jutalmaztatott; nevezetesen mátkájától utolsó búcsúvétele alkalmával kalpagját szemére vágva oly magát elszánva rohant ki, hogy sokan közülünk képesek lettek volna véle Mohácsra elmenve mégegyszer Szolimánnal megmérkőzni. Alapi (Bentsik) meglehetősen mondta el kis szerepét, csakhogy fekete szakálla s bajusza, veres égő haja inkább lengyel zsidóhoz, mint Zrínyi hős másához tevék őt hasonlóvá. Évát (Luiza) alig lehete megkülönböztetni Heléna leányától; öltözete most legrosszabb volt. Heléna (Fejérné) meglehetősen játszott, de ő sem volt Helénának öltözve. Sereget kettőt láttunk; a második felvonásban egy ifjút, az ötödikben egy aggott öreget. (Halomhegyi Pál)" (Belohorszky Ferenc közli SzSz 1934: 126-127.)

c/ 1834. évf. 104. szám; december 28. "Nyíregyházán, nov. 6-án adatott Ördögűző Fábián mulatságos játék, 3 felvonásban. Cseki gazdag nemes (Bentsik) szerep-nemtudása szembeszökő volt. Franciska (Fejérné) a mérges, veszekedő, s maga akaratján járó leányt oly híven festé, hogy vele tökéletesen

meg valánk elégedve. Bár a színésznénk minden szerepét oly igyekezettel venné fel, mint a mait, úgy szokott helybehagyásunkat tőle meg nem tagadhatnók. Kőhegyi (Szilágyi) úgy tetszett, mintha ma készületlen lett volna, vagy talán a nézőknek kevés száma okozta, hogy különben is kicsiny szerepét vonatva adá. Margot doktor (Szaklányi) tetszésre játszott. Fábián (Szalay) meglehetősen; de borzasztó hangos beszéde minket is engedelmeskedni kényszerített. Bár csak megmondaná valaki ezen úrnak, hogy könnyebb és szebb a természetet utánozni, mint akaratja ellen kényszeríteni. János (Fejér) komikai tehetségének ma jelét adta, csak szerepét jobban tanulja.

8-án a Két magyar kapitány vagy a magyarok áldomása Pannónia meghódításáért jött színpadra, régi szittya, pogány szertartásokkal, őseink előidejéből, karénekkel, Szalay és Szaklányi jutalomrészökre. A játékot bevégzi Kinizsinek a Kenyérmezején törökökön nyert diadala több mozdulatokban (tableau) midőn a nagy hős három holt törökkel a holttestek halmain táncol. Ki ne tódult volna ily csudák látására a színterembe? Holott az egész semmi más nem volt, mint innen is, amonnan is egybeszedett, keveset érő egyveleg (quodlibet) u.m. Dugonits munkájából, Aurórákból, Bajai László színdarabjaiból, s ki tudná előszámlálni honnan. A kapitányokon látszott, hogy igyekezetet fordítanak mind öltözeteikre, mind szerepeik adására; csakhogy azok, kik köpönyegben voltak, meggoldolhatták volna, hogy dicső eleink nem mostani divatú fehérgalléros, hanem hosszú, veres és fehér bőrköpönyeget, kacagányokat viseltek. Etele (Fejérné) tökéletesen mulattatott minket, szintén Utszubu (Szi-

lágyi) kevés beszédje helyes adásával. Az énekek rosszak és átalján kimaradhattak volna, mert velek a különben is csekély darab tökéletesen semmivé lett. Gondolják meg színészink, hogy nálunk is vannak emberek, kik valamit meg tudnak bírálni; igyekezzenek inkább érdemes darabokkal kecsegtetni, mint rosszakkal elidegeníteni azon közönséget, mely a színészet iránti vonzalmánál fogva most is minden fizetés nélkül adja színhelynek a termet és az öltöző szobát.

9-én A politikus csizmadia víg darab, sok bohóságaival nevettető estvét szerzett. 11-én Moór Károly, Szigethvári és Luiza jutalomrésze. A címszerepben Károly (Szilágyi) megmutatta, hogy valódi színész. Oly helyesen találá szerepe karakterét, hogy őt én, ki e szerepben hazánk elsőbb színészei közül Czelesztint, Barthát , Lendvait láttam, ha nem közökbe is, de mindjárt utánuk méltán számítom. Háromszori csinos öltözete az idő állásához kielégítő és tökéllyel találva; játéka helyes, gyönyörködtető volt. Igyekezete gyakori tapsokkal, érdeme kihívatásokkal jutalmaztatott. Ferenc (Fejér) a szerep karakterét hasonlag jól találá. Öreg Moór (Szalay) meglehetősen játszott; Amália (Fejérné) nem fordított tökéletes szorgalmat a mai darabra; Herman (Keresztesi) személye mutató volt. Különben megelégedve hagytuk el a játékszínt, (Belohorszky Ferenc közli SzSz 1934: 50-51.)

d/ 1835. év. 1. szám; január 1. "Nyíregyházán, november 13-án Az ősanya adatik. Gróf Zdenko (Szalay) hiányait színészeink kettőztetett igyekezete pótolta, játszása untató volt. Berta (Fejérné) meglehetősen játszott, de kitetszett rajta, hogy szerepét most adá legelőször és a jambusok declamatió-

ját még nem találhatta el. Jaromir (Szilágyi) nagyobb-nagyobb tökélyeiről győz meg minket. A karakterek helyes felfogása s azoknak tökéletes előadása őt községünk kedvencévé tevék. Mai játéka dícséréséhez hiába fogok, mert vagy hihetetlennek látszik írásom, vagy érdemét csak homállyal fedve állíthatom elő. Nagy szerepének már csak súgó nélküli játszása is elég dicsőség. Helyes mozdulatai, indulatjának most dühre, majd olvadozásra átmenetele kellemes bámulással lepe meg. Csudálva szemléltük ügyességét: jelenetei közepén, mint szinte játék végén számos tapsokkal és éljen kiáltásokkal jutalmaztaték. Kár, hogy ezen színész ily kisded vándor és nem helyt álló társaságnál, hol érdemei jobban kitűnhetnének, futja színészi pályáját. - A kapitány (Szigethváry), mint szinte Bolesláv (Iványi) meglehetősen feleltek meg. Valter (Vincze) néhány helyen akadozásával némi hézagnak adott alkalmat. A színt megelégedve hagytuk el, magunkkal vívén a kellemes emlékezést Jaromírunkra. (Kubinyi Tiborné baráti szívességből bocsátotta rendelkezésre a Honművész 1835. évi első kötetét.)

43. Rövid hír arról, hogy Aradi Gerő Egerből idekészül, műsorán 18 operett bemutatási szándékával, 1868 bőjti időszakában. A 12 előadásra szóló bérleteket 6 forinttól árulják (Nyír, 1868. február 15.)

45. Károlyi Lajos társulata 1868 tavaszán is járt itt. A nagyvendéglőben április 13-tól játszanak: Az üldözött honvéddal kezdenek, majd: Azt hittem, szobalány, Choufler úr otthon jön. "Méltók a pártolásra" (Nyír, 1868. április 18). Szigligeti Halottak emléke megy: néhány szereplő nem tudta szerepét, a súgó

túl hangos. Tervezik, hogy átmennek Nagykállóba a jobb jövedelem reményében, s hogy ott az operettek előadásához képzettebb zenészeket találnak, mivel ez Nyíregyházán nem sikerült (ápr. 25.). A királynénk születésnapján Dobsa: V. László, Magyarország királya ment a zsúfolt ház előtt (máj. 2). A megyeszékhelyen, a szomszédos Nagykállóban törvényhatósági gyűlés lesz: átmennek oda, s a régi dohánymagszínben játszanak. A hely alkalmasnak mutatkozott, de az érdeklődés rendkívül gyatra (máj. 23).

Ősszel: Károlyi Lajos színigazgató "jól rendezett" társulatával Nyíregyházára érkezett. Csak hat előadást tartanak; télre Pécs városába készülnek (Nyír, 1868. október 10).

59. A Hubay és Sztupa társigazgatók által a nagyvendéglő udvarán épített nyári színkör már csaknem egészen berendezve várja a színészeket. Ungvárról jönnek, az Ung című lap dícséri a társulatot (Szabolcs, 1872. július 28). Augusztus 3-án tartották a nyitó előadást "az igazgatók által nem csekély áldozattal felállított színkörben", s változatos műsoruknak "művelt előadásával" hívták fel magukra a figyelmet (aug. 11); 13-án a III. Richárdnak van sikere, de a többi előadás nem kap dícséretet; elmarasztalást annál inkább. Pl. "az Ördög pirulái: tarka, vásári mű, melynek tarka és vásári közönsége volt" (szept. 15); "a szerep nem tudása a főszereplőkön is észrevehető" (szept.29); "a tárgyszerű díszítmények s egyéb szükséges készletek hiánya nagyon észrevehető" (okt. 6). Kapunk aforizmaszerű oktatást is: "a színművészet lényege a természet eszményítése. Következésképp, aki az általános műszabálynak hátat fordít, azt megtapsolhatja a karzat, de a műértő közönség jogosan kifütyülheti"

(szept. 22), vagy: "midőn a közönség az írót tapsolja meg, ne vegye magára a színész: ez igen nagy járatlanságra, sőt még másra is mutat" (okt. 13). Személyekről kevésszer esik szó, érdemes feljegyzés: Kovács Ella k.a. telt ház előtt ért el nagy sikert jutalomjátékán, az Essex grófjában; Komáromi az Ármány és szerelem Ferdinándjában; Rónai Gyuláné alkalmi vendégjátékaiban (szept. 15., okt.6). - Néhány nappal később már el is távoztak Szatmárra a színészek (okt. 13).

60. A helyi lap gyakran foglalkozik 1873-ban az itt játszó, Károlyi Lajos igazgatása alatt álló színtársulat működésével. "Megbízottja, Pártényi, a múlt héten járt itt az előadási helyiség iránt intézkedendő. Nagy megilletődéssel panaszkodott a nagyvendéglő udvarán felállítva levő nyári színkör tulajdonosainak hajmeresztő kapzsisága fölött. A színkör használatáért 700, mondd: hétszáz forintot követelnek Károlyitól. Amint tudjuk, ama színkör 900 ftba került. Hubayék fizettek 700, Dupszkyék fizettek 600 ft-ot, ez összesen 1300 ft, mely összegből, tudtunkkal, egyetlen fillér sem jutott jótékony célra. Bevettek tehát az elmúlt kilenc hónap alatt 400 ft tiszta hasznot, a belefektetett tőke felénél többet. Ez nekik kevés. Ők a társulatoktól 1100 ft tiszta nyereséget akarnak húzni. Igaz, hogy ez az üzlet körébe vág, s ahhoz az illető vállalkozókon kívül senkinek sincs szólása. De kötelessége a sajtónak rámutatni a visszaélésekre, s figyelmeztetni az illetőket az ily modern fosztogatások ellenszerére. Forduljon Károlyi a városi tanácshoz egy szabad térért, s állítson fel ott színkört. A tanács semmi esetre sem fogja megtagadni kérelmét, ezt elvárja tőle a nemze-

ti ügy" (Szabolcs, 1873. április 20). - Ápr. 29-én Jósika Miklós Salome c. drámájával kezdik meg idényüket: Ebergényi Júlia alakítását dícsérik; egy másik alkalommal Schiller Haramiákjában Priellené sikeréhez gratulálnak (máj. 4, 11). A Haramiák előadása alatt, 3-án, a nagyvendéglő éttermében párját ritkító botrány vitetett végbe, mely az illető tényező urak műveltségére nemigen szép fényt vet. Az első felvonás után ugyanis nehány úrnak az ebédlőben az a gondolat jut eszébe, hogy míg a színházi közönség a deszkák közt Schiller jeles szomorújátékában gyönyörködik, ők zeneszó mellett mulassanak a színkör közvetlen közelében fekvő ebédlő falai közt. S hogy ezt tehessék, kiszólíttatják a színkörben működő, ama estére elkötelezett zenetársulat nagyobb részét. És úgy lőn, amiként elhatározták. A legművészibb és meghatóbb jeleneteket a legzajosabb walzer és polka darabok zenéje kísérte, úgy a működő színészek, mint a közönség nagy megbotránkozására. Sajnáljuk, hogy a rendőrség az ily dolgokra mindig szemet húnyt, holott nagyon is jogos kötelessége lett volna a csendháborítókat, legalább az előadás tartamára lecsendesíttetni. Mint mondják, amaz urak éppen a közművelődést előmozdító közegekkel - a vasutakkal igen szoros kapcsolatban volnának!" (máj. 11.) - Egy jó hónappal később A peleskei nótárius előadása közben megismétlődött az eset; a rendőrség most sem csinált semmit (jún. 22). A színi tudósítások majdnem kivétel nélkül Priellené dícséretét zengik. Prielle Péter (Kornélia fivére, 1868-1915) első felesége Könczöl Lujza (sz. 1854) - róla van szó. Pl. az Angyal és Démon üres nézőtér előtt ment, "pedig

Priellené kedves alakja és játéka a címszerepben fénypontként tündökölt"; A betyár kendőjét szépszámú közönség nézte végig, ünnepelve "az igaz magyar darabban" az Örzsi szerepét játszó művésznőt (máj. 18); "a pályája reggelén álló" művésznő ezután jutalomjátékában, Szigligeti Cigányában különösen sok dícséretet kap (jún. 1); egyszer a férj, P. Péter is elismeréshez jut, A velencei kalmárban, ezt választva jutalomjátékul (jún. 15). Rajtok kívül a vendégszereplő Boér Emma sikereinek van jelentős visszhangja előbb Gauthier Margitban, majd A betyár kendőjében - háromszor is! - mindig telt ház előtt.

1874 első felében újra itt járt Károlyi Lajos társulata. Május 9-én kezdte meg idényét a Mirabeau ifjúsága c. darab sikeres játékával (Szabolcs, 1874. máj. 17). Később játszották A betyár kendőjét, de ez most nem ért el igazi hatást. Ennek "főoka Ujhelyi Mari - Zsófi szerepében. Előadásának túlhajtásai átlépték az illemhatárokat. Eltudva azt, hogy az erőteljes paszabi (?) csókoktól csak úgy zengett a színház, tánc közben oly helyek lettek láthatók, amelyeket nem szokás mutogatni, - háromszor, négyszer is egymásután." (Máj. 24.) Majd Szigeti Falusiak c. darabját hirdették, "azonban színházlátogatók hiányában az előadás elmaradt a másnapra határozott s meg is tartott majálisnak tulajdoníthatólag". E héten két alkalommal is kifogásolja a névtelen recenzens Latabár Dezső hibás orgánumát, ami nagy hátrányára van a művésznek (máj. 31). Júniusban színre került Obernyik Brankovicsa; az előadás közben derültséget keltett a színészek szerep nemtudása (jún. 14).

1874 augusztusának közepén érkezett meg Mannsberger Jakab társulata. A szép Galatheával kezdtek, s az előadás után, az ünnepélyes alkalomra tekintettel elénekelték a Himnuszt. De az újságíró kifogásolja: micsoda, az idegen viseletben énekelni a Himnuszt? Helyesebb lett volna "magyarba öltözni át" mielőtt énekelték volna (Szabolcs, 1874. aug. 23); a következő héten Sardou A haza c. darabjának előadását dícséri, másik alkalommal Gerőfi játékát emeli ki (máskor, később is), s egy megjegyzés is ide kívánkozik. "Előadás előtt el nem tudtam képzelni, miért dugja zsebébe a gukkert az én kedves urambátyám, mikor itt, Nyíregyházán, nem szoktunk azzal színházba járni. A tánc közben - aztán megtudtam!" (aug. 30); a Nemzeti színészet rovatcím alatt olykor hosszabb tartalmi ismertetéseket, műelemzéseket is kaphatunk. Az operettekről csak futólag írnak "hogy mennél több tért szentelhessünk annak, ami valóban megérdemli". Buday Adél, Czakóné Irma, Kovács Mór nyer elismerést, Gerőfi kiemelten az Ármány és szerelem Ferdinándjaként, viszont Somogyiné Nagy Júliával még jutalomjátéka alkalmával is elégedetlen újságírónk (szept. 6, 13, 20, 27). Végül azonban azt foglalja össze, hogy megelégedett közönséggel búcsuzik a Miskolcra hazatérő Mannsbergerétől, "a túlnyomólag igazi, hivatott színészektől", s úgy látja, hogy az igazgató pénztárcája sem maradt üres. Sajátságos azonban a zárómondata: "úgy halljuk, hogy újból ígérkeznek színészek Nyíregyházára; pedig, bizony, nem ártana egy kis pauzát tartani" (okt. 11).

64. A megépült, új és nagyobb színkör nyitóelőadását, Miklóssy társulatával május 16-ra tervezik, a Bánk bán bemutatá-

sával (Szabolcsi Lapok 1875. máj. 16). A terv megváltozott, s Dóczy Csók c. darabja lett ennek az épületnek és Miklóssyék mostani évadjának nyitánya. A másik újság recenzense felsorolja a társulat jó erőit: Molnár (aki A falu rosszában hamarosan kiváló minősítést is kap), Fejérvári, Miklóssy, Dalnoki és Rónaszéki, és külön is említi Hunyadi Margitot, - "de a társulat egésze nem felel meg a nyíregyházi közönség műízlésének"(Szabolcs máj. 23). Ezt a véleményt a másik kritikus is magáévá teszi: a pünkösd elsőnapi kezdés után ő is konstatálja, hogy pl. Hunyadi Margit minden este megfelelt nehéz szerepeiben, de ajánlja az igazgatónak, hogy "néhány gyenge tagját cserélje le" (Szabolcsi Lapok máj. 23). - A szabadságharc budai sikereinek 26. évfordulójára Vahott darabját (Budavár bevétele) mutatják be. Mint olvashatjuk: "az ostrom jól sikerült, a bombák, rakéták pattogása, sistergése mulattatott"; a megismételt délutáni előadáson végig "szólott a mozsár; az ostrom és az allegória tetszett" (SzL máj. 30). Június elsején kerül bemutatásra a Bánk bán, Miklóssyval a címszerepben, Dálnoki (Petúr), Hunyady Margit (Melinda) kitűnő minősítésben részesül, de jut dícséret Rónaszékinek (Ottó), Molnárnak (Biberach) és Ardainénak (Gertrúd) is (Sz. jún. 13). Figyelemre méltó, hogy nem sokkal később felújítják a Bánk bán előadását, melyben ezúttal Melindát Eszéky Emma játszotta. Ő egy nyíregyházi törvényszéki bíró leánya, a helyi működvelő társaság ünnepelt tagja, s a következő évben már egy hivatásos társulat művésznője. Fellépésekor a színházban "virágfelhőszakadás" volt (Sz. jún. 20). - Az inkább mulattató szerepeket játszó Bercsényi jutalomjátéka - mint írják - ezúttal is A peleskei nótárius. A

pályán harminchatodik éve működő színész ezt a szerepet ekkor 336. alkalommal játssza. "A színpadon B. lóháton jelent meg, - mint a darab ezt magával hozza -, s nemcsak igyekezete, hanem az igyekezet által kifejtett játék" is kitűnő, gyönyörködtető (Sz. jún. 4). - Felekyné Munkácsy Flóra a Nemzeti Színházból jött három estére. Stuart Máriában, a Tündérujjak és A szerelem iskolája főszerepeiben a siker kimagasló, "az óriási ováció, lelkesedés miatt percekig szünetel a játék - joggal". A harmadik előadás után még egy szakértő megjegyzés: "A testbeszéd, különösen e szerepében, megragadta a figyelmes szemlélőt". - A júliusi játéknapokat megzavarja a képviselőválasztás, ill. ennek előkészületi fáklyásmenete, így több este közönség nélkül marad az aréna; néhány napra a társulat Nagykállóban vendégszerepel, majd augusztus elsején, a záróelőadáson a nyíregyházi műkedvelők közül ismét fellép Eszéky Emma, a szintén idevaló Angyal Gyulával, - és sikert is aratnak (Sz. aug. 8).

A külső körülményekkel egyébként is gyakran kellett megküzdenie az itt játszó társulatoknak. Ekkor éppen azt javasolja az újság, hogy "tanácsos volna a kezdetet fél nyolc óráról nyolc órára tenni. Nemcsak azért, mert a napok már eléggé hosszúak, hanem azért is, mivel a közönségnek rendesen csordabehajtáskor kell színházba menni, s az estelizést (=vacsorázást) vagy nagyon jókor, vagy nagyon későn kell megejteni" (Sz. 1875. jún. 13).

97. Az 1882. év színházi újsághírei: Krecsányiék kapnak engedélyt arra, hogy májustól itt játszhassanak. Az újság

cikkei a színkör tűzrendőri felülvizsgálatát sürgetik, egyben szeretnék, ha itt is érvényesítenék a bécsi hatósági intézkedéseket: kitiltanák a nézőtérről "a nagykarimájú, mormon-féle női kalapokat" (Nyírvidék = Nyv 1882. febr. 5, ápr. 30). - Május 6-tól már játszanak, de csak egy hónap elteltével ír figyelemre méltót az újság: várják, hogy ujra eljön Blaháné. Elkedvetlenítőnek tartják, hogy túlságosan magasak a helyárak: A piros bugyellárisban lép fel először, de a felfokozott várakozás ellenére a fogadtatás sem volt olyan meleg, mint két évvel előbb. A helyárak a továbbiakban lejjebb szálltak; a 2. előadást (Vahot: A huszárcsínyt) viszont "már únja a közönség. Ismert, és kevésbé kitűnő darabok szemléletére nincs miért rohannia a nézőnek; oly kitűnő és kikiáltott színésznőtől, mint Blaha Lujza asszony, új darabokat szerettünk volna. Így az élvezet kettős, a közönség részvéte élénkebb lehetett volna". A 19-i, harmadik előadás, A cornevillei harangok, már "elviselhetőbb helyárakkal, sűrű és zajos tapsok között folyt le". Egy nap szünet után a Boccaccio c. operett, a következő napon, 22-én, Almássy Tihamér Milimári c. népszínművében - a színvonalasan játszó társulat élén - B. L. "úgy játékával, mint dalaival fényesen tündöklött". Az utolsó, hatodik vendégfellépésre jún. 25-én került sor. Vidor Pál A vörös sapka c. népszínművét adták elő. Ezt a darabot az újság rossznak, erkölcstelennek címzi, amelybe csak B. L. "játéka és dalai képesek némi életet lehelleni" (jún. 25, júl. 2, 9). Krecsányiék ittléte alatt, Blaháné vendégszereplése idejét is ide számítva egyébként csak Latabár Kálmán (1851-1924) "mulattató alakjáról", alakításairól van jó szava az újságnak. Ő, Blaháné

partnereként, a Milimáriban Herschel alakításával emelkedett ki. Megjegyzi az újságíró, hogy L. "igen sokoldalú színész; minden nap a színpadon van, szerepeit mégis mindig tudja, ami arra utal, hogy tanulni nemcsak szeret, de tud is. Pedig ez a fő" (júl. 2).

106. Lászy Vilmos és társulata hat előadásra jön Kisvárdáról: 17 nő és 18 férfi. - Jól játszanak, de közönség nincs. "Megáll a toll a kezünkben, szívünk elfogódik, lelkünk elborul - és többet írni képtelenek vagyunk". - Szereplők és közönség engedjék meg, hogy az operettekről hallgatással fogunk megemlékezni. Ha van társadalmi kolera, akkor az operettek a legveszélyesebb koleratünetek. Mennyi pusztítást tesz az operett az erkölcsökben, az ízlésben és a nemzeti színi irodalomban?! Hogy mégis folyvást tartja magát az operettkultusz: egyik legnagyobb oka a hivatásáról teljesen megfeledkező sajtó, amely ahelyett, hogy ostorozná, még dédelgeti; de oka a közönség és a minisztérium is" (Nyv 1884. júl. 6, 13, 20).

107/a. Lászynak "nem lehet" két hétnél hosszabban maradni, mert a színkört idegen származású, idegen ajkú és szellemű lovardistáknak adták ki: búsás nyereségükre! "Szegény magyar színészet" (Nyv 1884. júl 27).

107/g. A város meggondolta magát; Lászyék maradnak, kb. szeptember végéig. Ha vége jó, minden jó! (Nyv 1884. augusztus 3).

107/b. A közönség elszomorítólag csekély (aug. 10).

111/a. Aradiék e szezonjának indulásakor dícséretet

kapnak a gondos díszletek; Csíky Buborékokjának meglepően nagyszerű előadása. Kár, hogy kicsi a közönség (Nyv 1886. augusztus 9). Készül a Varázsfátyol c. látványos, tündéries mű bemutatása, melyben "a fátyoltáncot több helybeli leányka fogja lejteni" (aug. 16); igen nagy siker A vasgyáros, A cornevillei harangok, Dobsa Lajos tragédiájának előadásán (valószínűleg a Negyedik Lászlóról van szó) "a múzsák e szerény sátorában a hazafiság géniusza tartott ünnepet. Pirító és szégyenteljes látvány: a hazai történet s az igazi magyar művészet iránt ma már csak a karzat érdeklődik Nyíregyházán. Pedig kitűnő előadás" (aug. 23). Nagy siker, telt házak előtt mennek Az aranyember előadásai, Ellinger Ilona k.a. Noémi alakításával, s ez azért figyelemre méltó, hiszen ugyanez a társulat ugyanebben a szezonjában csak ritkán ismétel darabot, - legfeljebb az utolsó napok jutalomjátékai sorában. - Máskor viszont kevesen vannak, igaz, "a nyíregyházi színházi közönség minden este egy és ugyanaz. De hát a családapáknak , - anyáknak egész héten át más dolguk is van ám" (szept. 6). - Szeptember 12-én, Nyíregyházán először, fölemelt helyárakkal mutatták be Aradiék Az ember tragédiáját, Paulay Ede színre alkalmazásában. A recenzens nem tartja szerencsésnek a színrehozatalt: "egy rövid estén, tartson bár éjfelig, még a legkiválóbb színészek sem képesek annyi jellemet alkotni, betölteni, mint itt kellene a sok történelmi alakban"; aki nem ismeri eleve a művet, nem tudja követni az előadást, csak a látottakból meríthet. A kiállítást nehézkesnek, költségesnek ítéli. Nem lát okot a hozsannázásra, éppen ezért tartózkodik is a részletes bírálattól (szept. 20).

113. 1886-ban két társulat ittjártáról tájékoztat az újság. A tavaszi szezonban a debreceni Nagy Vince jött 16 előadásra; három hétig maradt, innen a Budai Színkörbe távozott. Május első hetében a rendkívülien hideg napokban a fabódé-arénában nem lehetett előadást tartani, így a nagyvendéglő tánctermébe kényszerültek (Nyv 1886. május 9). A jó társulat előadásaiból kiemelkedő A kaméliás hölgy. Tolnainé Dömjén Róza a címszerepben Prielle Kornéliára emlékezteti az újságírót, elismerően emlegeti Tolnai Andor Armandját, Zilahy Gyula Gastonját (máj. 16). Jelentős igazgatói tettnek minősül: május 21-én, Buda visszavételének 37. évfordulóján a díszelőadáson a Bánk bánnal áldoznak a szabadságharc dicső emlékének (máj. 30). Baj van a közönséggel: nincs ruhatár; a kalapok miatt nem lehet látni; a férfiak még csak kézben fogják, de a hölgyeknél is divatba jött a cilinderkalap, ezek viszont tönkre teszik a játék élvezetét. Május 6-án a szépen folyó előadást egyszeriben otthagyta a fegyelmezetlen publikum 9 órakor, mert a közeli Európa szállóban éppen akkor búcsúzott Nyíregyházától a külföldi turnéra induló híres cigányprímás, Benczy Gyula és bandája (máj. 16, ill. máj. 9).

A másik társulat: Bárdy Károly igazgatása alatt szept. 21-én érkezik: 17 nő, 14 férfi. Az újság dícséri munkájukat, szerényen de sikeresen végzett produkcióikat. Közben ünneplik Czakó Endréné Ricsay Irma jutalomjátékát: 33 év sikerei sorakoznak háta mögött "Thália veterán papnőjének" - ahogy az újságíró kissé kacifántos stílusa jellemzi (okt. 10). - (Majd az 1887 jan. 16-i számban már szomorúan parentálja el a 34 éve színész,

53 éves korában Eperjesen elhúnyt művésznőt).

114. Csak egy társulat itt jártáról van újsághír 1887-ben: a debreceni színtársulat igazgató nélkül, konzorcium vezetése alatt érkezett ide, és a szokásos "páros-páratlan" megosztásban, 16 bérleti napot hirdettek meg (Nyv máj. 1). Június közepén távoztak Máramarosszigeẗre (jún. 19); egyetlen előadásuk kapott részletes ismertetést: Sardou Georgette c. darabja. Ezt a főszerkesztő, Inczédy Lajos szignója jelezte (ami egyébként ritka, hiszen többnyire teljesen névtelenek az ismertetések, kritikák). - A kellemetlen májusi zivatarok elriasztották a közönséget; az egyik este a publikum "teljes hiánya" miatt nem is tartották meg a hirdetett előadást (máj. 22).

115. Már mint a debreceni társulat igzgatója érkezik 1888-ban színészeivel Valentin Lajos. Legjobb tagjai: Ellinger Ilona énekesnő, Molnár László hősszerelmes, Rónaszéki Gusztáv buffó, Lásziné Etel hősnő és drámai anya (Nyv ápr. 22). Sok baj van a szervezéssel: más van a plakátokon, mást játszanak este: a közönség is, a lap is sokat morgolódik emiatt (ápr. 29, máj. 13). A közönség sem tolong túlságosan; a majálisok két napján el is maradtak az előadások (jún. 3). A szigorú kritikus botránynak nevezi a Nebántsvirág és a hasonló "léha, frivol, pikáns" operetteket és azok ízlést mérgező népszerűségét (jún. 3). Valentinék igazi sikere: Pálmay Ilka vendégjátéksorozata. Hosszú tárca számol be diadalútjáról, azzal együtt, hogy "természetesen" nem a megbeszélt vonattal érkezett, hanem egy későbbivel. Akkor is küldöttség várja az állomáson: Benczy Gyula és zenekara a Rákóczi indulót játssza, a város négylovas hintóján hozzák

be az Európa szállóba. Már első fellépésekor - a Kapitány kisasszony előadásán - telt ház, forró siker fogadja (jún. 10). Majd a Csókon szerzett vőlegény és a Tót leány következik, s végül a Nebántsvirág, - amelyről most áradozik a lap, megemlítve. hogy Blaháné első, 1880-beli ittléte óta nem volt tanuja ilyen közönség-ovációnak az aréna. Nem maradt el a díszvacsora a Sóstón; sor került rokonlátogatásra Virágh Kálmán törvényszéki bírónál, ahol a családi körben cimbalmozott, zongorázott, hegedült is a művésznő. - Visszatekintve Valentinék szezonjára, Pálmay Ilka mellett további szenzációként emlegeti a lap, hogy fellépett vendégként a pesti opera női balettkara is (jún. 17).

116. Valentinék 1889 májusában jöttek át Debrecenből. A prózai színészekkel meg van elégedve az újság: A vasgyáros most is biztos siker - Somló Sándor és Arday Ida fellépté-vel (Nyv máj. 26). Egy másik előadásukat is dícséri (az úgy látszik megenyhült) újságíró: Somlóné Vadnay Vilma alakítását - a Nebántsvirágban (u.o.): Tervezik Az ember tragédiájának bemutatását is, de az "elfáradt közönségnek" már nem játszották el, hamarosan távoztak (jún. 2).

Borsodi Vilmos és Mosonyi majd augusztusban hozza társulatát, húsz estére; ebből 16-ot bérletben ajánl. - Csak Margó Célia sikereiről esik szó, de részletek nem ismerősök (aug. 18).

117/b. Az 1889. év végén szokatlan vállalkozás tanúi lehetünk: a központi szálloda nagytermébe jön Gerőfy Andor társulata. Eddig erre azért nem került sor, mert a téli

színházi esték a nagyvendéglőben zajlottak le alkalmas körülmények közt, de az leégett. (Ez a központi szálloda minden bizonnyal a máskor Európa néven ismert fogadó: ez volt az egyetlen ilyen cég, amelyik emeletes házban működött.) Az újságíró ezt merészségnek, példátlan vállalkozásnak ítéli: lehetetlen, hogy a kis teremben játszva megélhessenek, - ráadásul "a társulat névsora is keveset ígér" (Nyv 1889. dec. 29). - A háztulajdonos és a bérlő figyelmeztet, hogy ebbe az emeleti tanácsterembe csak 250 személyt engedjenek be, hiszen annak területe 168 m^2, ide pedig az említettnél többen nem bocsáthatók be életveszedelem nélkül (V.B. 186. K: 112/1890). - Végre újév után, negyedikén kezdenek játszani, de a színészek kellékhiánya, a színtér gyengesége, a közönség közönye nem sok jót ígér (1890. jan. 12). Kétheti nyomorúság után kényszerülnek a távozásra. Persze "télen más szórakozás szokásos: disznótorok, név- és születésnapok szezonjában nem élhet meg a színtársulat" (jan. 26).

122/b. Miután hosszú huzavona után eldőlt, hogy Aradi Gerőnek egyébként télen Aradon működő társulata jöhet, az újságíró latra veti a vállalkozás anyagi kilátásait. Az 55-60 személyes együttes havi fixfizetése 4000 ft, ehhez esténként min. 50-60 ft a rezsi, így a havi kiadások 500 fton feljebb rúgnak, - vajjon meg lehet-e ennyit keresni Nyíregyházán (Nyv 1890. máj. 4, 11).. - Egy héttel később "az érdeklődés szép eredményeként" tudhatjuk meg, hogy eddig már 11 páholyra és 22 támlásszékre jelentkezett bérletelőfizető (máj. 18). - Vissza-visszatérő téma a közönség közönye, bár jók a színészek, a statisztéria helyén

van, az előadások dícsérhetők. Ibsen Nórájában Angyal Ilus címszerep-alakítása marad emlékezetesen jó; a Hamletben Somló Sándor aratott sikert "a szokottnál intelligensebb közönség" előtt. - Persze, az sem közönségcsalogató, hogy nyári zápor esetén a tetőn kopog az eső s így alig hallható a szöveg, és még kellemetlenebb, ha be is csorog a víz a nézők nyakába - az immár teljesen elavult fabódéban (jún. 15). - De minden rossz emléket elsöpört Jászai Mari négy vendégjátéka. A nagy tragika hatalmas művészi erővel, fenségességgel, szenvedéllyel adott játékát "méltán keretezte be a társulat". A Médeával kezdett, Stuart Máriával folytatta, majd következett Rákosi Jenő Magdolnája, s végül Deborah híres szerepe. Természetesen járult mindehhez a hivatalos fogadás, ünneplés, a női ipariskola hímzett szalagjának átadása (J. M-nak, a magyar színpad büszkeségének - a nyíregyházi közönség, 1890. június 30-án" felírással). Mindez azonban inkább csak hivatalos, nem oly bensőséges és széleskörű, mint Blaháné esetében. Bár azzal növelte népszerűségét Jászai, hogy utolsó fellépte a "karszemélyzet" javára rendezett jutalomjáték is egyben (jún. 22, 29).

132/a. Halmay határtalan bizalma a jóistenben nem hatotta meg az illetékeseket: a rozoga színkörre nem adtak játszási engedélyt 1891-ben.

136/b. Kömley már akár a főgimnázium tornacsarnokát is szívesen kibérelné, - de ezt sem kapta meg. Így előbb le is mond jöveteléről (Nyv 1891. okt. 25.). - Egy hónappal később azonban, a Központi vendéglő nagytermében - nagy költséggel -

eleget tett a tűzrendőri előírásoknak azzal, hogy egy új kijáratot nyitottak, s így már november 21-én játszhatnak (nov. 15). Az első héten kevés az érdeklődés. Nem csuda, hiszen "a helyiség szűk, sok tekintetben kellemetlen, s mindenek felett nem célirányos", írja a titokzatoskodó újságíró, aki a "szokatlan" téli szezont is emlegeti okként, kifogásolva a színpad kicsinységét, mélységének hiányát, öltözők nincsenek. Bizony, nagyobb támogatást érdemelne a nemzeti nyelvű színjátszás ügye, - itt az ideje már egy kőszínháznak. (Lassanként minden színházi hiradás, kifogás-áradat ezzel a következtetéssel zárul.) - Telt házat most is a Nebántsvirág hoz, Tornay Fáncsi k.a. felléptével Az előadást dícsérni kényszerül az újságíró, bár a darab sikamlósságát súlyos szavakkal ítéli el most is. Ezt az operettet többször meg kell ismételniük, - mint Csíky népszerű darabját, A nagymamát is (nov. 29, dec 6).

143. Leszkay társulata május 1-jén kezdett, de az első előadás ünnepi közönségét "szétugrasztotta" a Nagyorosi (=Bocskai) utcán kitört tűz híre. - Azóta: jó társulatnak mutatkoztak, fegyelmezett és csinos a tánckar, jók az egyéni teljesítmények is (Nyv 1892. máj. 8). A következő hétre azonban elmúlik a tudósító jókedve, mert a frivol zenésjátékok után "balett következik a hozzátartozó kisasszonyokkal: rövid szoknyákkal, trikókkal, élvező uracsokkal... A színpadon bohócoskodnak, páholy beszélget, földszint kacag, karzat segít mindkettőjüknek. Jóízlés megbotránkozik" (máj. 15). Zeller Madarászában Réthy Laurának, V. Hugo Angelo, Pádua zsarnokában Angyal Ilkának játéka

méltó a hírlapi dícséretre (máj. 22). A Színitanoda c. darab "az orfeumok romlott ízlésű közönségének szánt fércmunka, két estén kísértett színpadunkon" (jún. 5). - A távozó testületre mégis jószívvel gondol vissza a lap kritikusa: Fenyvesy Emil, Angyal Ilka játékára tér vissza elismerőleg a búcsúzáskor (jún. 12).

145/b. Az előzetes engedély folytán majd augusztus 1-jétől játszanak itt Halmayék, de a 6-ig terjedő időnél tovább maradhattak. Előadásaik közül csak Prielle Kornélia vendégszereplő sikeréről kapunk beszámolót. Előbb a Buborékokban, majd Pailleron: Ahol unatkoznakja következik. Ez utóbbiban rokonával, "a tanodát végzett" Láng Ilonkával játszott (Nyv 1892. aug. 14). A zajos siker ezután következett: Csíky másik darabjával, A nagymamával (szintén Láng Ilonka társaságában). Tombolt a nézőtér, megható a hangulat. Az elmaradhatatlan fogadáson a várostól babérkoszorút, a kaszinótól ezüst írókészletet kapott Prielle, aki válaszában megígérte, hogy ha a kőszínház elkészül, a megnyitásra szívesen eljön, hiszen "sok kedves emlék fűzi őt a városhoz" (aug. 21).

146/a-b. Rakodczayék június 22-én A velencei kalmárral kezdik idényüket, majd a Lear király következik: mindkettő az igazgató rendezésében és főszereplésével. Az igényes előadások egyik főerőssége Laczkó Aranka (Nyv 1892. jún. 26). A második héten két este is Az ember tragédiája következik, majd a III. Richárd és Goethe Faustja a befejező napok programja, "Ha anyagilag nem is, de erkölcsileg nagy sikert értek el. Fényes napok

voltak ezek" - írja az egyébként ritkán elégedett hírlapi kritikus (jún. 3).

151/b. A központi vendéglőbe most már könnyebben kapnak engedélyt; 1892 decemberében Zoltán Gyula "jóhírű vidéki színtársulata" jöhet. Lipcseyné Anna, Koronkay Róza és Ilona, Gyárfás Pepi társalgási színésznő, dalnoki Gaál Gyula, Aradi Kálmán szerepel a jeles színészi kar névsorának élén (Nyv 1892. nov. 13). Már az első híradás jelzi, hogy "nem jókor jöttek", mert egy nagy cirkusz járt itt fényes lovardával, oda tódult a közönség (dec. 11); a cirkusz a tervezettnél tovább is maradt, a "színház iránt változatlan az indolentia"; a közönség hiánya miatt néhány este nem is tarthattak előadást (dec. 18). Így nem meglepő a végeredmény: "Botrány, hogy a 14 éve tisztességesen működő társulat, elsősorban a cirkusz ittléte miatt, egy hónapos nyomor után csak úgy mehetett el Nyíregyházáról, hogy könyöradományokkal kiváltották őket a színpártolók" - olvasható "A színtársulat katasztrófája" c. vezércikkben (Nyv 1893. jan. 1). (Lásd egyébként a főszövegben a 155. tételt.

154. Május közepén érkeztek Tiszayék. A debreceni társulatot már azzal a lokálpatriota öntudattal fogadja az újság, hogy reméli, ez az utolsó "debreceni leereszkedés" Nyíregyházára; " jövőre már megszűnik Nyíregyháza a színészet tekintetében is Debrecen provinciája lenni", remélve, hogy a kőszínházhoz állandó, idekötődő társulat is tartozik majd... (Nyv 1893. ápr. 16). A továbbiakban az előadásokat dícséri a krónikás, párhuzamosan pedig egyre szapulja az előadásokra immár alkalmatlan

arénát. Dícsér egy operabemutatót: "Mascagni Péter világhírre vergődött Parasztbecsületét" Sugár Aranka főszereplésével. Ekkor az est második felében Saulusz következett (jún. 4); máskor is színre került a Parasztbecsület, de másodikként előbb a Gringoire c. dramolettet, majd a "karzat mulattatására" a Cox és Box c. bohózatot kapcsolták az operához... (jún. 11, 18). - A szezon végefelé egy francia darab 3. felvonásának fináléjában kísérteties alakokat szerepeltető álomkép következett, "delejező" produkcióval, a főszereplő furcsa vízióival. "A függöny legördülte után a közönség egy része nem volt tisztában azzal, hogy vége van-e az előadásnak. A jegyszedők erősködtek, hogy még nincs vége. Végre a főszereplő kijött a függöny elé, kijelentve, hogy a darabnak igenis vége van (jún. 18). A visszatekintés során összefoglalásként inkább dícséretet kap a társulat, személy szerint Tiszainé Ellinger Ilona énekesnő és Tapolczai Dezső bonvivan is (u.o.).

Ez volt tehát az utolsó színtársulat, amelyik a régi, zöldségtéri fabódé-színkörben játszott. Volt azonban még egy emlékezetes estje az arénának, amikor egy hangversennyel kapcsolt "művészi esten", 1893. július 3-án fellépett Jászai Mari, s ennek az alkalomnak a színházi kritikája, talán nem méltatlanul szerepel itt a jegyzetek végén. A Nyv július 9-i számának idevágó szövegét idézzük: "A szép számú s csakem kizárólag intelligens közönség természetszerűleg, de mesterséges úton is felfokozott igénye nem nyert teljes kielégítést. A legnagyobb érdeklődés önként érthetőleg Jászai Mari úrhölgy felé irányult,

s éppen őrajta volt észlelhető valami únott bágyadtság. Így éppen Kiss József remek költeményének, a Jehovának elszavalása magában véve nem igazolta a fővárosi hangversenytermek közönségének Jászai, mint a Jehova előadója iránt annyiszor tanúsított határtalan lelkesedését. S az itt felzúgott tapsvihar inkább a világhírű tragikának, a Nemzeti Színház kimagasló művésznőjének szólott, mint a szavalónak. - Pázmán lovag elkoptatott történetének előadása meg a közönség kevésbé szuggerált s a költeményt ismerő részének figyelmét hívta fel, hogy a művésznő még a szövegen is önkényes változtatásokat eszközölt. Legtöbb gondot fordított a Simon Judit balladájára, bár ebben nem volt mindenütt érezhető az elbeszélő és a drámaibb részek közötti azon különbség, mire még az első gimnáziumi önképzőkörökben is súlyt fektetnek. Mindez ugyan mit sem von le a legelső művésznő megálapított érdemeiből, s talán ő vesz legkevésbé tudomást arról, hogy mi, szegény vidékiek, ezeket észrevenni és elmondani bátorkodunk, de annak dacára sem voltunk képesek mindezt elhallgatni".

FÜGGELÉK

A SZÖVEGEK KÖZLÉSI MÓDJA

a/ E kiadvány természetes feladata, hogy a levéltári adatok, szövegek pontos közlést kapjanak. Ez látható itt az idézőjel közé zárt szövegek esetében. A tanácsi jegyzőkönyvekben a gyakorlat az, hogy van egy (bevezető) tárgykivonat, előterjesztés, és ezt követi a testületi határozat. Ez utóbbi a fontosabb, így e határozati rész az integráns, idézendő, idézőjelek közé teendő szöveg. Az ezt megelőző részből csak akkor idéztem - hosszabban, rövidebben - szószerint, ha ott olyan adatokat, neveket, utalásokat írnak le, amelyek nem ismétlődnek majd a határozatban. Egyébként ez a bevezető rész többnyire csak tartalmi kivonatként, témamegjelölésként szerepel: a T., Ta: jelzést követően

A levelekben, a tanácsi határozatokban sok és gyakori a sztereotip elem, minden tartalmi jelentőség nélkül, nem egyszer ismétlésekkel: a megszólítások, udvariaskodó terjedelmességgel; semmitmondó bevezető és búcsúzó formulák; a határozatok végén olvasható intézkedések (újra felsorolva az érdekeltek nevét, rangját; vagy körülményesen irattárba utalják az aktát). Ezeknek tényközlő, tartalmi jelentőségük nincs: elhagyhatók. Ha kivételt tettem, afféle korfestés, jellemzés céljából történt így. Ide tartozik az is, hogy ha az adott tételen belül egy-egy név többször előfordul, később csak kezdőbetűs jelzés olvasható a közlésben. Ha a hivatali rang ismétlődik, azt egyszerűen elhagytam a folytatásban. Ilyenkor (és általában hasonló esetek-

ben) nem látszott szükségesnek a kihagyást jelző három pont (...) alkalmazása.

b/ A régi, manapság nem használt kifejezés, szó megértését könnyítendő értelmezést igen-igen elvétve végeztem zárójelben. Ha a kontextusból kitűnő, nyilvánvaló tévesztésről van szó (pl. dátumelírásban, nem érthető szóhasználat, névtévesztés esetén) a zárójelbe került (helyesbítés) vagy (felkiáltó jel) vagy mindkettő - nem hagy kétséget, hogy mi tartozik az eredeti szöveghez. - Egyszer került sor betoldásra: [nem] formában, a szövegből nyílván hiányzó szó pótlására (l. tétel).

c/ Ez a kiadás nem törekedhetett betűhív szövegképre. Úgy igyekezett a régi szöveget közölni, hogy a mai olvasó megértse, ezért elkerülve a szövegtorzulást, félreérthetőséget, a helyesírásban lehetőleg a mai igények szerint jártam el. Annál is inkább, mert a levelek, jegyzőkönyvek fogalmazói, leírói már csak nyelvi ismereteik, iskolázottságuk igen nagy különbsége miatt is, meglehetősen következetlenek. Ugyanazon tételen, irategységen belül még az említett személyek nevének írásképe sem azonos (van, amikor a keresztnevet is elírják); a megszólítás kis- és nagybetűi szeszélyesen vegyesek; a mássalhangzók rövid-hosszú használata vegyes, logikátlan; az eö-ö írása (feö=fő; ötvös-eötvös mester) is vegyes. Nincs általános szokás a szerint-szerént, iránt-eránt szóhasználatban sem.

Az idegenszavak esetében még nagyobb a "szóródás": pl. pl. itt mindig szezont írtam le, ez olvasható saison, sesson szaizon alakok helyett; vagy: baritont - barriton helyett.

Az iratokbeli új bekezdéseket itt többnyire - jel-

lel, divizzel jelöltem a mondatkezdő betű előtt. Főleg a fellengzősebb stílusú levelekben majd minden mondat: új bekezdés. Külön feltüntetésének elhagyása nem jár értelmezési hátránnyal.

x x x

Végül, itt van alkalmam, hogy megköszönjem a lektorálással megbízott Csorba Sándor főiskolai tanár nagy segítségét. Általános megjegyzésein túl, elsősorban textológiai szempontból segített azzal, hogy az adattárat aprólékos, lelkiismeretes munkával kollaudálta az eredeti szövegekkel. Így nemegyszer a hibás olvasatot korrigálta, a gépelés közben létrejött sorugrásokat, kihagyásokat pótolta, s minden eltérést észrevételezve bocsátotta rendelkezésre észrevételeit. Lényegesen pontosabb, helyesebb lett a szöveg, jobbá válhatott a kiadvány részletes lektori jelentése nyomán.

Nyíregyháza, 1990. április M. J.

RÖVIDÍTÉSEK

f.é.	folyó év(i)
ft	forint
Hat:	határozat
hb.	helyben; helybeli
kr (x)	krajcár
nb.	nagybecsű
No:	numeró; a tétel sorszáma az adott helyen
Nyh, nyhi	Nyiregyháza, nyiregyházi
Nyv	Nyirvidék (nyiregyházi ujság)
p.	pagina: oldal- lapszám
Pr:	proveniencia, lelőhely
Sz	Szabolcs c. nyházi hetilap
Sz:	szöveg (szószerint idézve)
sz.a.	szám alatt(i)
SzL	Szabolcsi Lapok nyiregyházi hetilap
sz.n.	szám nélkül(i)
SzSz	Szabolcsi Szemle, nyházi folyóirat (1934-44)
T:	tárgy, témakör (esetleg összefoglalva)
Ta:	a tétel tartalmi összefoglalása
tek., tettes	tekintetes
vár.	város(i)
Vh:	a határozat végrehajtására vonatkozó szöveg, jegyzet, jelzés
x (kr)	krajcár

A LELŐHELYRE UTALÓ JELZETEK FELOLDÁSA

Semmilyen szempont nem indokolja azoknak a köteteknek, dobozoknak a felsorolását, amelyeket levéltárunk raktáraiból 1800 és 1894 között átnéztem. A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei levéltári kollégák szíves segítségével lehetőleg valamennyi olyan egységet végignéztem, amelyikben remélhető volt színházzal, színjátszással kapcsolatos adat előfordulása. Igaz, e fenti körülírás magában rejti a lehetetlenségét és ellenmondásosságát is: hiszen szerepel itt néhány adat, amelyik éppenséggel olyan helyről került elő és ide, ahol egyáltalában nem goldohattuk; másrészt, közhelyként köztudomású, hogy semmilyen kutatásnak nincsenek pontosan körülírható határai.

Így az alábbiakban csak azokat a jelzéseket (jelzeteket) magyarázom meg közelebbről, amelyekre az adattárban felsorolt tételek első sorában utaltam:

V.A. 101/a - 4/4 Nyh.város gazdálkodási székének jegyzőkönyvei
1830-31.
- 6/6 1834-35.
- 7/7 1835-36.
- 8/8 1836.

V.A. 101/a-13/13 Nyh. város hites közönségének jegyzőkönyvei
1838-39.

- 15/15 1841-42.

- 17/17 1845.

V.A. 101/a - 28/28 A választott hites közönség lajstromozott iratai 1817-36.

V.A. 101 - 31/31 A választott hites közönség levelező-könyve 1834-38.

V.A. 101 - 34/34 A választott közönség skontrója 1838-1841.

V.A. 102/a Tanácsülési jegyzőkönyvek

- 7/87 1835-36.

- 9/89 1838-39.

- 10/90 1839-41.

- 11/91 1841-43.

- 13/93 1845-47.

V.A. 102/a - 17/97 Tanácsülési iratok fogalmazványai 1793-1835.

V.A. 102/b - 23/103 Igazgatási iratok 1803-38.

- 24/104 1839-47.

V.A. 102/b - 25/105 Különféle levelezések 1828-32.

V.A. 102/b - 29/109 Levelezések jegyzőkönyvei 1836-39.

- 30/110 1839-42.

- 31/111 1842-47.

V.A. 102/b - 33/113 Nyh. város gyülési és magistrualis határozatai 1827-33.

V.A. 102/b - 36/116 Tanácsi iratok, vegyes levelek 1827-39.

V.A. 103/a - 3/199 Főbírói iratok, feljegyzések. (Mindennapi baj) 1808-22.

Illetve, 1849 után:

V.B. 142 - 10/5a, 12/6a Községi közigazgatási tanácsülési jegyzőkönyvek 1853-54.

142/b - 9/15 Közigazgatási iratok 1852-54.

142/e - 24/18 Polgármesteri hivatalos levelező-könyv 1853-54.

150/1-62. 2-63. Községi választmányi iratok 1854-60.

151/1-64, 2-65. Községi tanácsi iratok 1855-60.

153/1-72, 2-73. Községi birósági iratok 1855-60.

164/1-74, 2-75. Vegyes igazgatási, elnöki iratok 1855-60.

161/110-1-től 117-8. Képviseleti-közgyülési jegyzőkönyvek nyolc kötete 1861-71.

162/119-2-től 123-6. Választmányi ülési jegyzőkönyvek öt kötete 1862-65.

163/124-1-től 131-8. Közigazgatási tanácsülési jegyzőkönyvek nyolc kötete 1861-71.

181/1 - 19. kötetei Közgyülési jegyzőkönyvek 1872-93.

185/1 - 10. kötetei Tanácsülési jegyzőkönyvek 1872-91.

186/1661. Sortár 1872-re.

186/1667 - 1683. Közigazgatási iktatókönyv-sortár ill. mutatókönyv 17 kötete 1876-1894.

NÉVMUTATÓ

A nevek mellett olvasható puszta arab szám a II. rész, Adattár tételeinek sorszámát jelzi.

Ha a szám előtt Bevezetés olvasható, akkor a nevet az I. rész a) Az 1813-1845. évek c. fejezetében kell keresni, a megfelelő számú pont szövegében. Pl. Fazekas Rózsa Bevezetés 1;

El rövidítés olvasható, akkor a nevet az I. rész b) Az 1853-1893. évek c. fejezetben kell keresni, a megfelelő számú pont szövegében. Pl. Lászy Vilmos El-4;

Jel rövidítés áll, akkor a szám a III. rész, Jegyzetek bevezetőjére, Eligazításul c szakaszára, a J pedig az itt olvasható jegyzetek sorszámára utal.

Ahol a név mellett nem szerepel más foglalkozás vagy egyéb magyarázat, akkor mindig színházi személyről (színészről, közreműködőről) van szó.

Abonyi Gyula 101/e

Ábrányi Mari 101/e

Ajtai László 15

Áldássy Antal budavárosi főkapitány 40

Alpár Ignác építész, a kőszínház tervezője Bevezetés 1, El-3

Angyal Gyula J-64

Angyal Ilus, Ilka J-122/b, 143

Aradi, Arady Gerő színigazgató 111/a, 121/e-g-h, 122/b, 127, 129; J-43, 111/a, 122/b

Aradi Kálmán J-151/b

Aranyhegyi József 85/a

Aranyhegyi Józsefné 85/a

Aranyossy Gyula színigazgató 61-63

Ardainé J-64

Arday Ida J-116

Bajai László színműíró J-13

Balla Béla 78/a

Balla Károly (B.) színigazgató 6-12, 19- 26-28

Baloghné asszony 15

Bágyoni Szabó Ödön 85/a

Bányai József 85/a

Barna János színháztörténész Jel

Báródy Károly színigazgató 113, J-113

Bártfay Antal 78/a

Bártfainé Janka 78/a

Bartha J-13

Baruch (Arnold) nyíregyházi bankár 101/g

Básthy Barnabás nyíregyházi vár. tanácsnok 139/b-d-h

Bauer Mari 101/e

Begányi alispánhelyettes 94

Belme Erzsi 101/a

Belohorszky Ferenc tanár, irodalomtörténész Bevezetés 2, Jel, J-13

Bencs László vár. közigazg. tanácsnok, majd polgármester 91, 159/b

Benczy Gyula híres nyíregyházi cigányprímás J-113, 115

Bényei István színigazgató 85/a-e, 86/a-d

Bényeiné Harmat Emma 85/a

Bentsik J-13

Bercsényi Béla J-64

Bérczy Mari 101/e

Beregi Viktor 101/e

Berzsenyi Júlia 85/a

Bessenyei Mariska 101/e .

Blaháné, Blaha Lujza 131, 132/a, J-97, 115, 122/b

Bódis Mária színháztörténész Bevezetés 1

Bodnár István ügyvéd, az aréna telektulajdonosa E1-3,
Adattár 142

Bodnár Sándor levéltáros Bevezetés 1

Bodó Lajos színigazgató 114

Bogdán Lajos színigazgató 32

Boér Emma J-60

Bokody Antal színigazgató 158, 159/a-b

Bokor József id 85/a

Bokorné id. és ifj. 85/a

Boránd Gyula 101/e

Boross Pál 101/e

Borsodi Vilmos színigazgató 116, J-116

Buday Adél J-60

Celesztin, Czelesztin 19, J-13

Csabiné 47

Csóka Sándor színigazgató El-4, Adattár 84, 85/e, 89, 99/a-b,
100/a-b, 121/c-d, 125, 129, 134, 135, 160
Czakó 15
Czakó Endréné Ricsay Irma J-60, 113
Czupra Endre városi aljegyző 50, 91, 98/b
Dalnoki, Dálnoki J-64
dalnoki Gaál Gyula J-151/b
Deési Sándor volt színész, tanfelügyelő Jel
Delin Henrik 101/e
Demjén Mihály, nemes, színigazgató 15-17, 31
Dessewffy Emil gróf, szentmihályi földbirtokos, Nyíregyháza
italmérő helyeinek bérlője 27
Dienes Ö. István Jel
Ditróiné Eibenschütz Mari 101/e
Ditrói Mór 101/e
Dobvirányi 85/a
Dombay Mihály 78/a
Domján Sámuel helyettes városi kapitány 32
Dugonits András író J-13
Dupszky színigazgató J-60
Dusa Mihály talyigás 47
Ebergényi Júlia J-60
Egresi 15
Eliza J-13
Ellinger Ilona J-111/a, 115, 154 (Tiszainé E.I.)
Erdélyi Margit 101/e
Eddélyi Marietta 101/e

Erdődi Ilona 85/a

Erdőssy Hermin 101/e

Eszéky Emma E1-2, J-64

Farkas 15

Fazekas Rózsa levéltáros Bevezetés 1

Fejérvári J-64

Feyér-Fejér Károly színigazgató Bevezetés 2, Adattár 13, 18,
Jel, J-13

Fejérné J-13

Fekete Adolf 101/e

Felekyné Munkácsy Flóra J-64

Fenyvesi-Fenyvessy Emil 85/a, J-143

Flegmann Miksáné nyíregyházi polgár 98/b

Fodor József 101/e

Forgó Dániel asztalosmester 2

Führer Zsigmond kereskedő, az aréna résztulajdonosa 132/b, 141/b

Gaál Gyula, dalnoki J-151/b

Galanek János városi főjegyző 15

Galánfy-Galánffy Lajos városi tanácsnok 50

Gál István megyei levéltárvezető Bevezetés 6

Gerőfi (Gerőfy, Gerőffy) Andor színigazgató 69, 101/a-b, h, 116,
117/a-b, 120/a-b, J-60 (még színész), 117/b

Gerő Jakab színigazgató 44, 78/a-c, 79

Gyárfás Pepi J-151/b

Gyarmati Endre kassai színész 35

Gyarmathy Zsigmond a SzSzB megyei levéltár igazgatója Bevezetés 1

Halmay Imre színész 101/e; színigazgató 116, 122/a-b, 129, 131, 132/a-b, 133, 144/a-b, 145/a-b, J-132/b

Halmayné Székely Emma 101/e

Halomhegyi Pál színikritikus Bevezetés 2, J-13

Hegedüsné Mari 78/a

Hegedüs Zsigmond 78/a

Henzsel Ágota levéltáros Bevezetés 1

Hessenberger Mátyás 4

Hiemsch brassói főkapitány 139/gű

Horváth Arnold 101/e

Horváth Gyula vár. főmérnök 11/b, 141/b, 143

Horváth Ilonka 101/e

Hubay Emmánuel 21

Hubay Gusztáv színigazgató E1-3, Adattár 57-60, 80, 81/a-b, 82 (István!), J-59, 60

Hunek Emil tanár, monográfiaszerkesztő Jel

Hunyady Margit 85/a, J-64

Ilosvay Endre mátészalkai szolgabíró 117/a, 120/a

Inczédy Lajos újságszerkesztő J-114

Iván-Ivány J-13

Iványi Mariska 101/a

Jakab Lajos színigazgató 49, 53, 90, 103/a-b

Jánossy színjátszótársaság-igazgató 25

Jászai Mari 134, J-122/b, 154

Juhász Péter városi aljegyző 84, 88, 159/b

Kálmán György színésztásaság-igazgató 24, 34-35

Károlyi Lajos színigazgató E1-3. Adattár 45, 60, J-45, 60

Kelemen Imre 14

Kerekréthy Miklós főkapitány 85/c, f, 86/c, 101/b, f-i, 105/a,
107/h, 111/a-b, 117/b, 119, 120/b, 121/d, 125, 126,
127, 129, 130

Keresztesi J-13

Keszi József színigazgató 14

Kéthelyi 15

Kétzery színigazgató 43

Király Sándor nyíregyházi építész 91

Kisfaludy Károly színműíró J-13

Kiss István (Gedeon) szatmári főkapitány 139/c, f

Kiss János városi esküdt 98/b

Kiss Mihály 101/e

Kiss Mihályné Hegyessy Mari 101/e

Kolozsváry József 85/a

Kolozsváriné 78/a

Kolozsy Jenő 101/e

Komáromi J-59

Kormos 15

Koroknay Gyula művészettörténész Bevezetés 4

Koronkay Rózsi és Ilona J-151/b

Kovács Ella J-59

Kovács István színészegyesületi titkár 87-88

Kovács Károly alkapitány 72, 77/b

Kovács Mór /Moór/ színigazgató 78/a-c, 79; színész: J-60

Kovácsné Lujza 78/a

Kováts Pál székesfehérvári intendáns 130

Kovács- Zelenyánszky Pálné özv., szül. Kováts Rozina nyíregyházi lakós és fia, Pál 68
Kömley Gyula színigazgató 136/a-b, 137-139, J-136/b
Körmendy János 101/e
Körner színműíró J-13
Králik József 85/a
Kralovánszky Gyula rendőr főkapitány 66-67
Krasznay Gábor polgármester 87-88, 98/b
Krecsányi Ignác színigazgató 70, 91/a-b, 92, 101/e-h, 101/i, 103/a-b, 104/a-c, 105/a-c (Gyula!), 106/a, 107/a-c, f-g, 108, J-97
Krecsányiné Kiss Veron 101/e
Kubinyi Tiborné dr, sz. Horthy Rózsa J-13
Kuthy Béla 74-75
Küszner, német színházi társasági igazgató 35
Laczkó Aranka J-146/a
Landosz Albert 101/e
Láng Ilonka J-145/b
Lásziné Etel J-115
László Géza levéltáros Bevezetés 1
Lászy Vilmos színigazgató E1-4, Adattár 101/c-d, h, 103/a-b, 104/a-c, 105/a-c, 106/a-b, 107/a-i, 108, J-106, 107/a, g
Latabár Dezső J-60
Latabár Endre színtársulat-igazgató 36
Latabár Kálmán (1851-1924) J-97
Lehmann Mór, a bpesti népszínház festője 101/e
Lendvay J-13

Lenkey Gyula 85/a

Lenkeyné 85/a

Leszkay (Leszky) András színigazgató 140/a-b, 141/a, 142, 143, 145/a, 154, J-143

Lévay Ilonka 101/e

Lipcseyné Anna J-151/b

Löfkovics Ignác kereskedő Nyíregyházán 98/b

Luiza J-13

Lukács György miniszteri tanácsos 95

Maár Julia, V. 78/a

Makay Lajos 78/a

Makayné Lenke 78/a

Makó Lajos színigazgató 121/b, d, 128

Mándoki Béla 90

Mannsberger Jakab színigazgató El-3, Adattár 71-73, J-60

Margó Celia J-116

Márkus Mihály vendégfogadós 10

Mátray Laura 46

Maurer Károly szerkesztő 87, 101/g, 103/a, 107/f

Mehlhouse (Melhouse) János építész 91

Mesteri 15

Mészáros 15

Mikecz József városi aljegyző 121/g

Miklóssy Gyula színigazgató El-3, Adattár 55, 64, 65, 87-89, J-64

Miskolci színügyi választmány 37

Miskolczy Henrik színigazgató 149, 150/a-b

Moldovány Lajos városi őrmester 139/b, d

Molnár J-64

Molnár László J-115

Morgenstern Zsigmond fakereskedő, az aréna résztulajdonosa
El-3, Adattár 132/b, 141/b, 143

Mosonyi színigazgató J-116

(Münster?) = Schumeister

Nagy Imre 101/e

Nagy István 85/a

Nagyné Könyves Mari 78/a

Nagy Vince J-113

Németh József 101/e

Nikelszky Lajos közigazg. tanácsos 72, 76, 81/a-b

Nitsch János és Josephine 4

Nyilassy Mátyás 101/e

Nyíry György színtársulati elnök 46, 48

Óváry Lipót 101/e

Örley Flóra 101/e

Pálffy György 101/e

Pálmay Ilka J-115

Papp Laura 85/a

Parragh Kálmán 85/a

Pártényi, szervező titkár J-60

Péntek József 85/a

Péterfi József 85/a

Petrachevich-Horváth Dániel színműíró J-13

Pifkó Péter színháztörténész Bevezetés 1, 5

Pleskó József városi polgár 1

Posonyi Alajos 34-35

Pratte, svéd testvérek Bevezetés 5, Adattár 29-30

Preisz András cédulahordó 3

Prielle Kornélia - lásd: Szerdahelyiné

Prielle Péter J-60

Priell/e/ Péterné Könczöl Lujza J-60

Prónay Sándor /J/ államtitkár 91/a, 94

Pusztay Béla 101/e

Püspöki Imre 85/a

Püspökiné 85/a

Rakodczay Pál színigazgató 146/a-b, 147, 148/a-b, J-146/a-b

Reményi Nina 78/a

Reszler színigazgató 42

Réthy Laura J-143

Ribány József (színházi nyugdíjintézet) 60

Riszdorfer János nyíregyházi főjegyző E1-2, Adattár 40, 50

Rónai Gyuláné J-59

Rónaszéki Gusztáv 145/a, J-64, 115

Rosenzweig Dávid vendéglős, a második aréna vállalkozója E1-3

Rostás Zoltán levéltáros Bevezetés 1

Rothkrepf Gábor J-13

Rózsa István 78/a

Rózsáné Katalin 78/a

Sajó Endre 101/e

Sarvay Elek kisvárdai főszolgabíró 124/c

Schumeister (Münster?) Tivadar kassai polgármester 157

Serfőzy Etelka 101/e

Sipos 15

Siposné Dobozi Livia 101/e

Somlóné Vadnay Vilma J-116

Somló Sándor J-116, 122/b

Somogyi Gyula m.kir. közjegyző, az állandó színházat létesítő bizottság (majd r.t.) elnöke E1-3, Adattár 158, 160

Somogyiné Nagy Júlia J-60

Stéger Gusztáv 85/a

Steiger Lajos városi tanácsnok 41

Sugár Aranka J- 154

Szabados-Tóth Jenő színigazgató 52

Szabó ácsmester 121/a

Szabó Antal 101/e

Szabó Károly 101/e

Szabó László 101/e

Szabó Ödön (Bágyoni) 85/a

Szakal Lilla 15

Szakay Endre városi tanácsnok 50

Szaklányi J-13

Szalai-Szalay 15, J-13

Szaplonczay Mihály színigazgató 21-23

Szathmáry Károly színigazgató 54

Szathmáry Róza 85/a

Szegedy Mihály 49-50

Szenes Elek 101/e

Szerdahelyiné Prielle Kornélia /Cornelia) 131, 132/a, 144/a-b, 145/a, J-113, 145/b

Szigetvári, Szigethváry J-13

Szilágyi Benjámin, dengelegi, színészigazgató 14

Szilágyi Gedeon 78/a

Szilágyi Mariska 78/a

Szilágyiné J-13

Szilágyiné Mari 78/a

Szirmayné 85/a

Szirmay Sándor 101/e

Szlávik Friderika - Sz. Károly felesége; két gyermekük: Carolina és Károly 5

Szlávik Károly theatromdirector 3-5

Szőlősy Mária 101/e

Sztárek Ferenc tűzoltókapitány 107/f-g, 111/b; rendőrkapitány: 136/b, 138, 141/b, 142-3, 144/b, 145/a-b, 146/b, 148/a-b, 150/a-b, 151/a-b, 152/b, 153, 155-158

Sztupa (Stupa) Andor színigazgató E1-3, Adattár 58-60, 62-63, 67-68, J-59

Takács Alajos városi tisztviselő és ügybarát 50

Tályai alkapitány 86/b, d

Tamássy Gábor 101/e

Tapolczai Dezső J-154

Telepy György színésztásaság-igazgató 26-28

Temesváry Lajos színigazgató 75

Tiszai-Tiszay Dezső színigazgató 116, 118-9, 124/a-c, 126, 154, 161, J-154

Tiszainé Ellinger Ilona - lásd: Ellinger Ilona

Tisza Kálmán belügyminiszter 96, 102, 107/a

Tolnai Andor J-113

Tolnainé Dömjén Róza J-113

Tornai Fáncsy J-136/b

Tóth Béla színigazgató 109/a

Tóth Berta 85/a

Tóth Mihály 78/a

Trajtler Soma városi orvos 141/b

Trux Etel 85/a

Ujhelyi Mari J-60

Váczy Vilma 101/e

Valentin Lajos színigazgató 115-6, 119, 121/a, d, 121/f, h.
122/a-b, 128, J-115, 116

Várady Ferenc színigazgató 77/a-b

Vári-Szabó M. halasi polgármester 159/a

Váry Janka 101/e

Varju Zselle 78/a

Várnay Fábián színigazgató 56

Vedres Gyula 78/a

Veres László színigazgató 152/a-b, 153

Vértesi Mihály 78/a

Veszprémy Jenő színigazgató 152/a-b, 153

Vincze J-13

Virágh Kálmán J-115

Vitál András talyigás 47

Vojtovics és Barzó, nyíregyházi építész társvállalkozók, a kőszínház kivitelezői E1-3

Völgyi Katica 101/e

Weinberger Bernát fakereskedő E1-3

Welsbacher Lajos 101/e

Závodszky Teréz 101/e

Zilahy Gyula J-113

Zoltán Aurél képviseleti tag 110

Zoltán Gyula színigazgató 151/a-b, 155, J-151/b

Zoltán János alispán 96, 98/a

Zoltán József 78/a

Zoltánné Katalin 78/a

Megyei Levéltár
Nyíregyháza
7665

TARTALOM

Téma- és várostörténeti ismertető 5

Az 1813-1845. évek 5

Az 1853-1893. évek 13

Adattár 25

Jegyzetek 165

Függelék 199

A szövegek közlési módja 201

Rövidítések 204

A lelőhelyre utaló jelzetek feloldása 205

Névmutató 208